Ho ithuta ka Molaotheo wa Riphaboliki ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa (1996) o tshwere melao e phahameng ya naha. Melao ena e phahame ho feta moporesidente, e phahame ho feta makgotla a dinyewe, e phahame ho feta mmuso.

E hlalosa kamoo baahi ba naha ba tshwanetseng ho tshwarana kateng, le hore ditokelo tsa bona mmoho le boikarabelo ho e mong ke bofe.Molaotheo o moo ho re tshireletsa bohle ha jwale, le ho sireletsa bana ba rona nakong e tlang.

Ela hloko ka nako e fetileng ya rona.	Ha re se pheteng diphoso tsa nako e fetileng.	Molaotheo wa rona o re thusa ho akanya le ho aha bokamoso bo molemo ho bohle.

Rona, baahi ba Afrika Borwa,

Re elellwa tshwarompe ya nako e fetileng;

Re Tlotla ba hlokofaditsweng bakeng sa toka le tokoloho lefatsheng la bo rona;

Re Hlompha ba sebeditseng ho aha le ho tswellisa pele naha ya rona; mme

Re a Dumela hore Afrika Borwa key a bohle ba phelang ho yona,
re kopane ho fapaneng ha rona.

Kahoo, ka baemedi ba rona bao re ikgethetseng bona, re amohela Molaotheo ona jwaloka molao wa—

- Riphaboliki ho Fodisa ho arohana ha nako e fetileng le ho aha setjhaba se itshetlehileng hodima boleng ba demokerasi,tokelo tsa baahi le metheo ya ditokelo tsa botho;
- Ho beha motheo wa demokerasi le botjhaba bo bulehileng moo mmuso o thehilweng ho ya ka thato ya baahi mme moahi ka mong a tshirelеditswe ka ho lekana ke molao;
- Ho ntlafatsa boleng ba bophelo ba baahi bohle le ho neha bokgoni ba moahi a mong monyetla; le
- Ho Aha Afrika Borwa e kopaneng ya demokerasi e tla kgona ho nka sebaka sa yona e le mmuso wa kakaretso hara malapa a matjhaba.

Batla ditokelo tsa hao o le moAfrika Borwa mme o be le boikarabelo ba ho tshireletsa ditokelo tsa ba bang.	Tseba sa Ditokelo le Setshwantsho sa Boikarabelo.

Eka Modimo O ka tshireletsa batho ba rona.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.

ISBN 978-1-4315-0087-1

SESOTHO HOME LANGUAGE
GRADE 4 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0087-1
THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
11th Edition

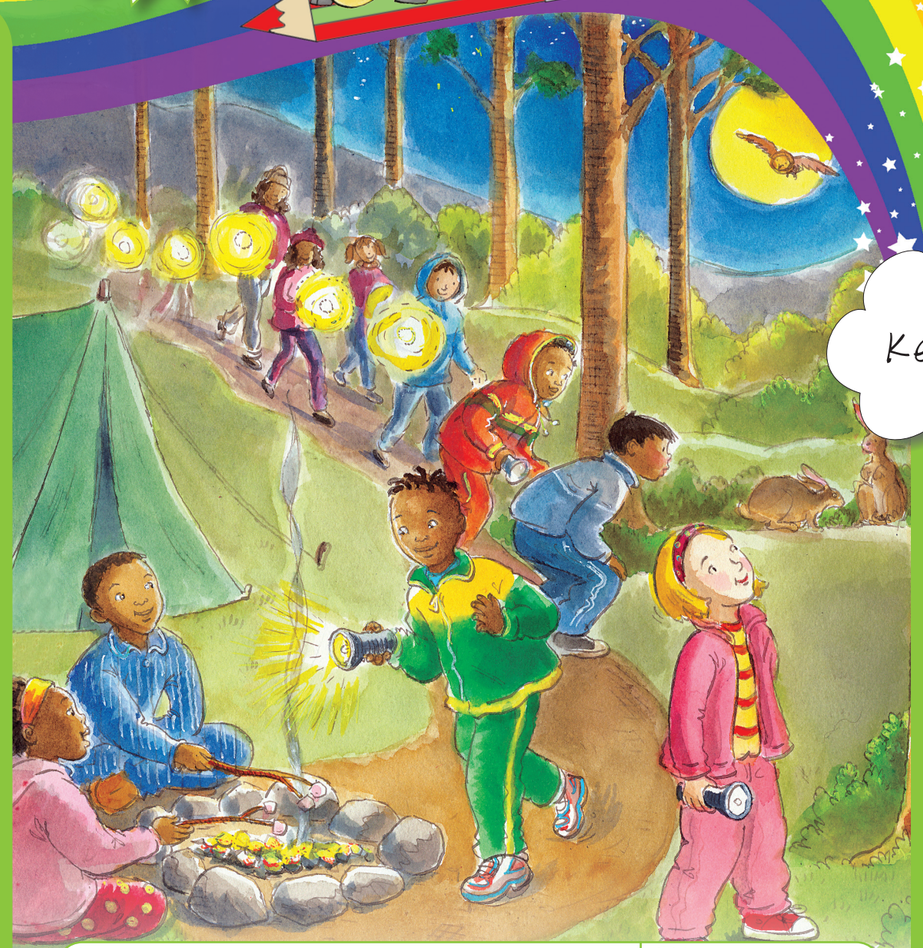
Workbooks available in this series:

- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

SESOTHO PUO YA LAPENG – Kereiti 4. Buka ya 2

ISBN 978-1-4315-0087-1

E hlopisitswe ho latela lenane thuto la CAPS

Kereiti 4

SESOTHO PUO YA LAPENG

Buka ya 2
Kotara ya 3 & 4

Lebitso:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Gr4 SES HL B2_Cover.indd 1
2020/08/12 12:11:53

Mofumahadi Angie Motshekga, letona la Lafapha la Thuto ya Motheo

Ngaka Reginah Mhaule, Motlatsi wa Letona la Thuto ya Motheo

Dibuka tsena tsa tshebetso di etseditswe bana ba Afrika Borwa tlasa boetapele ba Letona la Thuto ya Motheo, Mof. Angie Motshekga, mmoho le Motlatsa Letona la Thuto ya Motheo, Ngaka Reginah Mhaule.

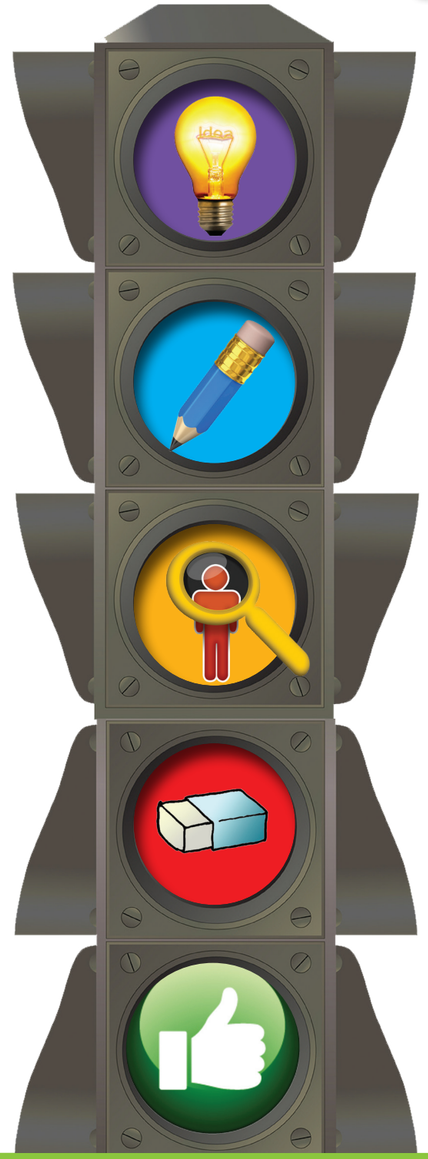
Dibuka tsa tshebetso tsa Rainbow di bopa karolo ya Lefapha la Thuto ya Motheo, ya thuso e reretsweng ho netefatsa tshebetso ya baithuti ba Afrika borwa dikereiting tse qalang tse tsheletseng. Jwaleka e nngwe ya dintlha tsa bohlokwa tsa Moralo wa Tshebetso ya Mmuso, projeke ena e etsahetse ka tshehetso ya letlole la Polokelo la Setjhaba. Sena se entse hore Lefapha le etse dibuka tsena tsa tshebetso ka dipuo tsohle tsa semmuso, ntle le tefello ya letho.

Re tshepa hore, matitjhere a tla fumana dibuka tsa tshebetso di le bohlokwa mosebetsing wa bona wa letsatsi le letsatsi, le ho etsa bonnete ba hore baithuti ba bona ba etsa kharikhulamo yohle. Re nkile boikarabelo ba ho tataisa titjhere mosebetsing ka enngwe le enngwe ya mesebetsi, ka ho kenyelletsa motshwao a bontshang hore na seo barutwana ba tshwanelang ho se etsa ke sefe.

Re a kgolwa hore bana ba tla natefelwa ke ho sebetsa ka buka ena ha ba ntse ba hola le ho ithuta, le hore wena titjhere, o tla natefelwa mmoho le bana.

Re le lakalletsa katleho ho sebediseng dibuka tsena tsa tshebetso.

Tsela ya ho ngola

Tlhophiso

Etsa qeto ka sehlooho sa hao. Buisana le sehlopha sa hao ho bokella dintlha. Sebedisa mmapa wa kelello ho hlakisa dintlha tsa hao ka moralo, baphetwa le tikoloho.

Mokgwaritso

Qala ka ho ngola mokgwaritso. Nahana ka babohi/bamamedi, popeho le ka seratswana ka seng.

Boeletsa

Bala mokgwaritso ka hloko mme o fumane maikutlo a baithutimmoho le a titjhere.

Lokisa

Lokisa sengolwa ka ho lekola mopeleto le tshebediso ya matshwao a puo. Etsa ditokiso tsa mokgwaritso oo.

Phatlalatsa

Ngolo ditokiso tsa mokgwaritso e le tlhahiso ya sengolwa sa hao.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Eleventh edition 2021

ISBN 978-1-4315-0087-1

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

Kereiti 4

Rainbow WORKBOOKS

SESOTHO

Puo ya Lapeng

Buka ena ke ya:

SESOTHO

Buka ya 2

TATAISO YA HO SEBEDISA BUKATSHEBETSO ENA

Sebedisa Bukatshebetso mmoho le dithusathuto tse ding tsa hao. Tadima CAPS boemo ba bohareng Puo ya Lapeng.

Re lakatsa ho o amohela boemong ba bohare ba Bukatshebetso Puo ya Lapeng. Boemo ba bohareng ba Puo Ya Lapeng bo maikemisetsong a ho matlafatsa bokgoni ba morutwana ba puo dikamanong,maemong a botho, le ho matlafatsa bobatsi ba bokgoni ba ho etsa mosebetsi wa sekolo dithutong tsohle.Re tshepa hore o tla fumana Bukatshebetso ena e le molemo ho thusa barutwana ba hao ho matlafatsa bokgoni ba bona.

Bukatshebetso ena e raluwe ka ho ya ka disekele tsa dibeke tse pedi tsa CAPS. O tla fumana kakaretso ya se tla etswa ho e nngwe le e nngwe ya disekele tsena maqepheng a 1, 35, 69, le 103 Bukatshebetsong ena. Sekele ka nngwe ya beke ya 2 e bokelletswe ho kenyelletsa bokgoni bo latelang ba puo:

1 Ho mamela le ho bua(Puo) – dihora tse 2 ka sekele ya dibeke tse 2

Barutwana ba hloka menyetla e tlang kgafetsa ya ho matlafatsa bokgoni ba bona ba ho Mamela le ho Bua hore ba kgone tlhahisoleseding, ho rarolla qaka le ho matlafatsa maikutlo le dikgopolo.Bukatshebetso e na le mesebetsi e mmalwa ya ho bua le ho mamela eo o ka e matlafatsang ho netefatsa hore barutwana ba fumana monyetla wa ho kwetlisa mosebetsi wa ho bua.

2 Ho bala le ho bona – dihora tse 5 sekeleng ya dibebe tse 2

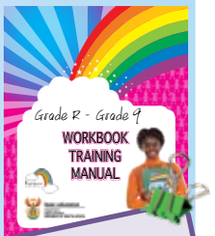
CAPS e hloka barutwana ho bala le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa ho e ngnwe le e nngwe yay a disekele tse pedi. Sena se kenyeletsa ho bala: dipale tse kgutshwane, ditshomo, diketsahalo tse etsahetseng ho yena, mangolo, di email, bukatsatsi, tshwantshiso, diatekele tsa koranta, diatikele tsa dimakazine, puisano ya radiong, dithothokiso, dingolwa tse susumetsang, papatso, ditaelo, ditaelo tsa ho leba le le tsela ya ho etsa. Ho tlatseletsa CAPS e hloka hore barutwana ba bale dingolwa tsa tlhahisoleseding tse nang le ditshwantsho: mmapa, tjhate, tafole, ditshwantsho, mmapa wa mohopolo, tjhate ya boemo ba lehodimo, diphousetara, ditsebiso, ditshwantsho le dikerafo. O tla fumana kgetho e ngata e ntle ya dingolwa tsena Bukatshebetsong ena.

CAPS e kgetholla tsela ya ho bala e itshetlehileng mehatong ya se etsah alang pele ho balwa, ho bala, le kamora ho bala. O tla fumana tlhaloso e molemo ya ditshwantsho ya mokgwa wa ho bala kahare leqepheng le ka ple la khabara.

3 Ho Ngola le ho Behela – dihora tse 4 sekeleng ya dibeke tse 2

CAPS e hloka hore barutwana ba fumane monetla wa ho kwetlisa ho ngola mefuteng e fapaneng ya dingolwa kgafetsa. Bukatshebetso e nehelana ka diforeimi le tlhophiso ya ho ngola ho tshehetsa nehelano ya barutwana ya tsela ya ho ngola, mmoho le dingolwa tse bonwang le tsa mefuta e meng e fapaneng.

Bakeng sa tataiso e nngwe tadima bukana ya kwetliso ya Bukatshebetso.

4 Sebopeho sa Puo le Diphetoho – dihora tse 1 ka sekele ya dibeke tse 2

CAPS e nehelana lenane la Dibopeho tsa Puo le Diphetoho tse tshwanetseng ho etswa kereiting e nngwe le e nngwe. Tlwaelo ke hore diketsahalo tsena di ba le "tlhokomediso" e hlalosang diphetoho tsena.

Lenaneo

Tema 5: Kamoo re ikutlwang le seo re se etsang

Kotara 3: Dibeke 1 - 4

Kotara 3: Dibeke 1 - 2
Batho ba tsotellang

65 Thatohatsi e ntjha ya Mary Ann 2
O buisana le ho lepa hodima setshwantsho.
O bala pale.

66 Ho nahana ka pale 4
Ba buisana ka pale dihlopheng.
O ngola qetello ya pale.
O araba dipotso hodima pale.
O ngola bukatsatsing.

67 Ho kgetha phoofolo ya setswalle 6
O bala qetello ya pale.
O bona diketso tse hlaloswang ke mahlalosi sengolweng.
O ngola dipolelo tse nang le mahlalosi.

68 Ho boloka bukatsatsi 8
O lokisetsa ho ngola bukatsatsing ka ho tlatsa mmapa.
O ngola bukatsatsing.

69 Ntja e lahlehileng 10
O rala phousetara ya ntja e lahlehileng.
O hlahloba phousetara ya mphato wa bona a sebedisa seo a se neilweng.
O sebedisa mahlalosi ho bopa dipolelo.

70 Dipolelomararane 12
O bona maetsi ho dipolelonolo.
O kopanya dipolelwananolo ho bopa dipolelomararane.
O arola dipolelomararane ho di etsa dipolelonolo.
O sebedisa maetsipolelwana ho emela mantswe a masakaneng.
O tlatsa maetsipolelwana a nepahetseng dipolelong.

71 O bala bukatsatsi 14
O bala dingolwa tse pedi bukatsatsing.

72 Ho ngolla bukatsatsi ya hao 16
O araba dipotso hodima sengolwa se bukatsatsing.
Ba ngola tsa bona tsa matsatsi a mararo bukatsatsing ya bona
Ho balla tlhahisoleseding.

Kotara 3: Dibeke 3 - 4
Ho balla tlhahisoleseding

73 Nako ya ho shebella thelevishine 18
O bala tlhahisoleseding e phamofoleteng.
O buisana ka dipotso hodima phamofolete.

74 Ka phamofolete 20
O araba dipotso hodima phamofolete.
O nyalanya mantswe le meelelo ya oona.
O rala phousetara ho kgothaletsa bana ho etsa se seng ntle le ho shebelle thelevishini feela.
O rarolla tjhate ya bara.
O etsa lenane la kotsi ya ho shebella thelevishine haholo.

75 Moo dintho di leng teng 22
O bala pale ya ditshwantsho.
O kenya dihlongwanthao tse loketseng ho bopa mahlalosi.
O ngola polelo bakeng sa setshwantsho ka seng ka mahlalosi.
O bontsha tshwantshiso, tshwantshanyo le poeletsamodumo.

76 Tsohle ka tlhekefetso 24
O bala sengolwa sa tlhahisoleseding ka tlhekefetso.
O buisana ka dipotso hodima tlhekefetso.

77 Ho nahana ka tlhekefetso 26
O araba dipotso hodima tlhekefetso.
O rala letshwao la ho thibela. tlhekefetso.
O sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.
O nyalanya mantswe le meelelo ya oona.

78 Lekgathe lefetile letswelli mmoho le letlang letswelli 28
O bapala papadi a sebedisa makgathe lefetile mmoho le letlang letswelli.

79 O rala phamofolete 30
Ba sebedisa polane ho rala phamofolete ya bona.
O seha le ho mena leqephe ho etsa phamofolete.
O sebedisa polane ho phethela phomofolete ka makgethe.

80 O seha phamofolete 31

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 1 2019/10/22 12:24:30

Thatohatsi e ntjha ya Mary Ann

Ha re bueng

Sheba ditshwantsho mme o bolelle motswalle wa hao ka seo o nahanang hore pale e bua ka sona.
O nahana ke bomang dibapadi tsa sehlooho paleng?
Ba shebeha ba le dilemo tse kae?

Ha re baleng

Bala pale mme o arabe dipotso tse latelang.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho o leke ho noha seo sengolwa se tla bua ka sona.
- Phetla ka pele ho sheba seo o tla bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Bapisa seo o se nohileng le seo o se balang.
- Ha o sa utlwisise tema ena bala hape butle. Balla hodimo.

Ho kgetha phoofolo ya setswalle

Ngwedi e hlakile. E ne e le kamora mpa ya bosiu ka Labohlano bosiu mme Mary Ann o ne a paqame a se na boroko betheng ya hae. O ne a nahana ka thatohatsi e nnyane eo a neng a ilo e reka ha yena le Nomsa ba ya tshireletsong ya diphoofolo hoseng. Mary Ann e ne e le yena ngwanana a le mong ka tlelaseng ya se nang thatohatsi hobane a dula foleteng. Ha ba lelapa ba thothela tlung, Mary Ann a qala ho boloka tjhelete hore a reke ntjanyana. O ne a se a na le R25 ya ho reka ntjanyana.

Qetellong e bile hoseng Mary Ann a tsoha. A hlapa a apara a **fela pelo** ke ho emela motswalle wa hae, Nomsa, ya neng a tlo mo tjhakela. Nomsa o ne a tshepisitse ho ya tshirelletsong ya diphoofolo le Mary Ann ho ya mo thusa ho kgetha thatohatsi.

Qetellong bese ya boNomsa ya fihla. A theoha, a matha kapele a feta heke ya habo Mary Ann, a dumedisa ba lapa labo Mary Ann ka **thabo**. Banana ba babedi ba qala ho

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 2 2019/10/22 12:24:32

tsamaya ka **tjheseho** ho ya tshireletsong ya diphoofolo. Ba ne ba thabile bobedi, ba qoqa ba tshehela **hodimo** ha ba ntse ba tsamaya. Ba feta mmila ka **hloko** dirobotong mme ba ya tshireletsong.

Mary Ann o ne a kgathetse mme a dutse hodima qubu ya dijo tsa ntja ho phomola. A bona dintjanyana tse tsheletseng ka hara hoko.

“Jwale, morwetsana, o batla ho reka ntjanyana?" Ho botsa manejara.

“E, ke bolokile tjhelete eo ke e fumaneng ka letsatsi la ka la tswalo le ho thusa mme wa ka ka ho hlatswa dijana”, a realo. Mahlo a hae a ne a phatsima.

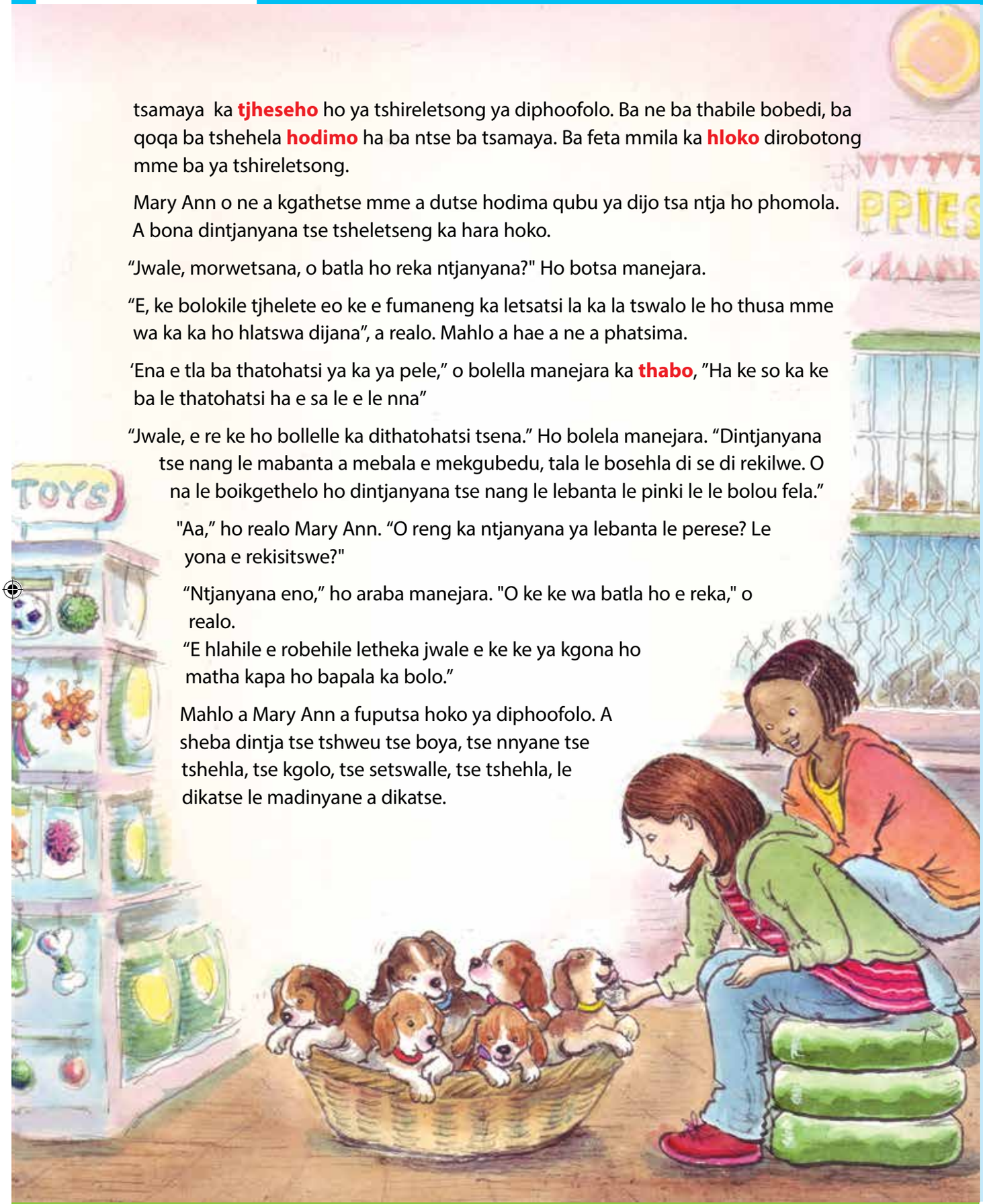
‘Ena e tla ba thatohatsi ya ka ya pele,” o bolella manejara ka **thabo**, ”Ha ke so ka ke ba le thatohatsi ha e sa le e le nna”

“Jwale, e re ke ho bollelle ka dithatohatsi tsena.” Ho bolela manejara. “Dintjanyana tse nang le mabanta a mebala e mekgubedu, tala le bosehla di se di rekilwe. O na le boikgethelo ho dintjanyana tse nang le lebanta le pinki le le bolou fela.”

"Aa,” ho realo Mary Ann. “O reng ka ntjanyana ya lebanta le perese? Le yona e rekisitswe?"

“Ntjanyana eno,” ho araba manejara. "O ke ke wa batla ho e reka," o realo.
“E hlahile e robehile letheka jwale e ke ke ya kgona ho matha kapa ho bapala ka bolo.”

Mahlo a Mary Ann a fuputsa hoko ya diphoofolo. A sheba dintja tse tshweu tse boya, tse nnyane tse tshehla, tse kgolo, tse setswalle, tse tshehla, le dikatse le madinyane a dikatse.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 3 2019/10/22 12:24:32

Ho nahana ka pale

Ha re bueng

Ka dihlotshwana, buang ka pale ho fihla mona.
O nahana Mary Ann o tla reka thatohatsi efe?
O ne o tla etsang ha o ne o le Mary Ann?
O nahana pale e tla fela jwang?

Ha re ngoleng

Ngola seratswana ka moo o nahang pale e ka fela ka teng.

Bala pale hape mme o arabe dipotso tsena.

Ke dipolelo dife paleng tse re bolellang hore Mary Ann o ne a thabetse ho fumana thatohatsi? Fumana o di kopisetse mona.

Hobaneng Mary Ann e ne e le yena a le mong ka tlelaseng ya se nang thatohatsi?

O tseba jwang hore Mary Ann le Nomsa e ne e le metswalle ya nnete?

Pale e re bolella hore Mary Ann o ne a kgathetse ha ba fihla tshirelletsong. Hobaneng o nahana hore o ne a kgathetse?

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 4 2019/10/22 12:24:34

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Manejara o bolelletse banana eng ka ho ba teng ha ntjanyana ka nngwe ya tse tsheletseng? Ke dintja dife tse neng di rekiswa le hore ke dife tse neng di sa rekiswe? (Tadima mebala ya dikholoro tsa bona.)

	Ntjanyana ena e se ntse e rekisitswe.
	
	
	
	
	

Ha re ngoleng

Inahane o le Mary Ann. Ngola bukatsatsi o hlalose ka moo o sa kang wa robala bosiung bo fetileng, le ka moo o ikutlwileng ka teng ha o tshwanela ho nka qeto ya hore o tla kgetha thatohatsi efe?

Dumela Bukatsatsi *Letsatsi:*

Titjhere: Saena Letsatsi

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 5 2019/10/22 12:24:37

Ho kgetha phoofolo ya setswalle

Ha re baleng

Jwale bala qetello ya pale o e bapise le qetello eo o e ngotseng.

Phoofolo ya setswalle e ntjha

Mary Ann o phollotse ntjanyana e lebanteng le perese. Ya emisa ditsebe tsa yona, ya tsoka mohatla ya makalla Mary Ann ka mahlo a kopang a sootho. Mary Ann a sheba diphoofolo tse ding ka lebenkeleng. A sheba dintjanyana tse tsheletseng ka baseketeng.

A inama ka hloko a kuka ntjanyana e perese ka lebanta a e tshwarela sefubeng sa hae. A e nkgella, a e tshwara molaleng ya robala. A e pholla hamonate, a retehela ho manejara.

"Ha ho na taba leha a ke ke a bapala bolo kapa ho matha," a realo. A hula jini a e isa hodimo leotong ho bontsha manejera di *orthopaedic callipers* leotong la hae. "Ke hlahile ka leoto le holofetseng," a realo. "Le nna ke sokola ho matha ebile ha ke kgone ho bapala bolo. Empa metswalle ya ka le ba lapa leso ba nthata, seo se bohlokwa ho nna".

A suna ntjanyana. "Ke nahana e a rateha," a realo.

A retelehela ho Nomsa a botsa, "O nahana eng, Nomsa?"

Nomsa a dumela ka hlooho ka lerato a pholla ntjanyana ya lebanta le perese.

"Hle, mme, ke kopa ho mo lefela?" Mary Ann a kopa. "Ke batla ho reka ntjanyana ena ya lebanta le perese. Ena ke ntjanyana eo ke e batlang!"

"O tla ba lehae le hlokomelang, ntjanyana," a buela tlaase ha a lefa R25 ho manejara.

Ha Nomsa le Mary Ann ba tswa lebenkeleng, ntjanyana ya qala ho tsoka mohatla haholo. Banana ba babedi ba tsamaya butle tseleng ba kukile ntjanyana ya lebanta le perese. O ne o ka ba utlwa ba qoqa ba thabile ha ba nkile setlabotjha ho se isa hae.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 6 2019/10/22 12:24:40

Letsatsi:

Ha re shebang mahlalosi

Mahlalosi a neha tsebiso ka maetsi. O tla hopola hore maetsi ke mantswe a etsang ketso.

Mohlala:

Nomsa o tsamaya butle. *Ngwana o binela hodimo.*

Mahlalosi a bolou a re bolella ka maetsi. A re bolella ka moo Nomsa a tsamayang le ho bina ka teng.

Ha re ngoleng

Sheba morao paleng mme o shebe **mahlalosi** a tshwailweng ka bokgubedu karolong ya pele ya pale ho leqephetshebetso 65. Sehela ketso e hlaloswang ke lehlalosi mola. Jwale sebedisa mahlalosi a mahlano ho etsa dipolelo tsa hao.

ka hotata	
kapele	
ka tjheseho	
hodimo	
ka hloko	
tlaase	
ka thabo	

Sheba morao karolong ya pale ya leqephetshebetso (67). Sehela mahlalosi ohle a qalang ka **–ka** mola. Jwale etsa sedikadikwe ho ketso tseo di a hlalosang.

Qetellong, sebedisa mahlalosi a mahlano ao o a sehetseng mola ka tlase ho ngola dipolelo tsa hao.

Titjhere: Saena Letsatsi

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 7 2019/10/22 12:24:41

Ho boloka bukatsatsi

Ha re ngoleng

Inahane o le Mary Ann. Etsa ditokisetso tsa ho ngola bukatsatsing o hlalosa se etsahetseng ho wena ha o ile tshireletsong ya diphoofolo. Sebedisa mmapa wa kelello o latelang ho o thusa ho lokisetsa ho kenya bukatsatsing. Hopola ho ngola bukatsatsing ya hao ka lekgathe le fetile.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

1

Ho etsahetseng maobane bosiu

Maobane bosiu ha ke a robala hobane …

2

Ho ya tshireletsong ya diphoofolo

Qetellong Nomsa a fihla yaba re tsamaya ho ya tshireletsong ya diphoofolo.

Thatohatsi ya Mary Ann e ntjha

3

Ho nka qeto ya ho kgetha thatohatsi

Ke nkile qeto ya ho reka ntjanyana ya lebanta le perese yaba …

4

Ho kgutlela hae

Ke tsebile hore ke entse qeto e nepahetseng …

Ha re ngoleng

Jwale sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho ngolla bukatsatsing ya hao. Ngola bukatsatsing ya hao mme o kope motswalle wa hao ho e tshwaya. Jwale etsa ditokiso mme o ngole ka makgethe sebakeng sa leqephe le ka pele.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 8 2019/10/22 12:24:45

Ha re ngoleng

Ngolla bukatsatsing ka makgethe sebakeng seo o se nehilweng.

Dumela bukatsatsi

Letsatsi:

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 9 2019/10/22 12:24:49

Ntja e lahlehileng

Ha re etseng

Ntjanyana ya Mary Ann e lahlehile. Qapa phousetara ya ntja e LAHLEHILENG O HLALOSA NTJA le ka moo o ka e kopanyang le monga yona.

Taka setshwantsho sa ntja mme o sebdise mebala e kganyang ho hohela.

Bapisa phousetara ya hao le tsa motswalle wa hao. Tshwayang phousetara tsa lona le sebedisa lenane netefatso le latelang.

Nnetefatsa fela

Na phousetara e na le:			
setshwantsho sa ntja?			
sehlooho se seholo ho hohela tlhokomelo?			
tsebiso e nepahetseng ho ikopanya le monga ntja?			
tlhaloso e utlwisisehang ya ntja?			
tlhahisoleseding ka hore ntja e lahlehile neng mme hokae?			
lebitso la ntja?			

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 10 2019/10/22 12:24:51

Letsatsi:

A6

Tlolontswe

Mahlalosi a mangata a re bolellang ka mokgwa wa ketso a qala ka **ka-**.
Ho na le mehlala e meng tafoleng ena.

ka kganya	ka maswabi	ka mosa
butle	ka motlotlo	ka potlako
ka lenyele	hodimo	ka hlooko

Sheba dihlongwapele ka- ka hloko (mantswe a qalang tafoleng e latelang). Hlokomela hore ka– e sebedisitswe ho bontsha kamoo ketso e etsahalang kateng, mokgwa, e seng sesebediswa.

ka hloko	ka potlako	ka matla
ka nepo	ka sebete	ka lerato
ka kgotso	ka lebelo	ka lonya

Hobaneng o nahana hore ka- ha e bolele sesebediswa jwaloka ka ha o re: Ngwana o ya sekolong ka bese?

Ha re ngoleng

Jwale sebedisa mahlalosi a mane tafoleng ka nngwe ho etsa dipolelo (dipolelo tse robedi kaofela).

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 11 2019/10/22 12:24:52

Dipolelo mararane

Ha re ngoleng

Dipolelo mararane di na le leetsi le fetang bonngwe. Sehella maetsi mola polelong ka nngwe. Jwale kopanya dipolelo ho bopa polelo mararane, o sebedisa mantswe a ka masakaneng.

Ngwanana o tsamaile butle.	O lemetse leoto.	(hobane)

Ngwanana o tsamaile butle hobane o lemetse leoto.

Ha a ka a robala.	O badile buka.	(ka hoo)

Ntja e tsokile mohatla.	E ne e thabile.	(hobane)

Re bakile kuku.	Re jele kuku.	(mme yaba)

Ke rata diapole.	Ke rata dipere.	(le)

Ha re ngoleng

Jwale arola e nngwe le e nngwe ya dipolelo mararane o etse polelo tse pedi tse bonolo.

Moshanyana o <u>hlotsitse</u> hobane a <u>lemetse</u> leoto.	
Moshanyana o hlotsitse.	Moshanyana o lemetse leoto.

Yvonne o jele dikuku tse hlano hobane ke ngwanana ya meharo.	

Ntja e bohotse hobane e utlwile lerata.	

Ke thusa mme wa ka ho pheha le ho lokisa tafole.	

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 12 2019/10/22 12:24:53

Letsatsi:

Tadima mantswe tlasa polelo ka nngwe. Kgetha lentswe le nepahetseng mme o le ngole sebakeng seo o se nehilweng.

Ha re ngoleng

Hoseng ho hong le ho hong ke (emisa ho robala) tsoha ka hora ya botshelela.

tsoha	ema	tsoha o tsamaya

O tlameha ho (tlohela ho nka nako) _____ kapa o tla siuwa ke bese.

etsa kapele	phakisa	tsamaya

Ha re fihla setopong sa bese re eme (theohela fatshe ho tloha)

_____ beseng.

theoha	theoha	fatshe

Jwale tlatsa dikapolelwana tsa maetsi tse nepahetseng dipolelong tsena.

hlokomela | dula fatshe | tlame | letsa | tima | bula | bulela | tsoha | tsamaya | nako

Ke kene ka phaposing ka _____ lebone.

Ha ke rate ho _____ hoseng haholo.

O mpolelletse hore ke _____ lebanta la setulo sa koloi kamehla ha ke kena koloing.

Mme waka o bolelletse Jabu hore a _____ mmino hobane o ne o le hodimo haholo.

Ha ke a _____ radio kahoo ha ke a mamela lenaneo.

Ke ile ka _____ le ngwaneso ha mme a le siyo.

Titjhere o itse re _____ mme re thole.

Ha ke fihla ha eke tla _____ diaparo tsa sekolo.

Ka boikokobetso _____ pompo hore metsi a se senyehe.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 13 2019/10/22 12:24:56

Bala bukatsatsi

Ha re baleng

Bala dikahare tsa bukatsatsi ebe o araba dipotso tse latelang. Sehela mantswe oohle a peletuweng ka ho fosahala mela.

Dikahare tsa bukatsatsi e latelang di nkilwe ho Bukatsatsi ya Wimpy Kid ka Jeff Kinney. Dikahare thena si ngotswe ke Greg Heffley. eo e leng moshanyana wa sekolo sa bohareng American. Skolo sa bohareng se ka lekangwa le dikereiti tsa 4 – 7 sistemingya dikolo tsa Afrika Borwa. Mantswe a manga o a a sebedisang ke a American ao re a hlalosang ka tlase.

Kajeno ke letsatsi la pele sekolong, hona jwale re emetse titjhere ho phakisa a qete ho bua a dutse. Jwale ka nahana ho ngola bukeng ena ho tsamaisa nako.

Ka tsela ena, ereng ke le eletse hantle. Ka letsatsi la pele sekolong, o tshwanela ho ela hloko hore o dula kae. O kena ka tlelaseng o beha dintho tsa hao hodima teseke ya kgale ka mora moo o tseba seo titjhere a se bolelang.

Jwale tlelaseng ena, ka fumana ke dutse le Chris Hosey ka pele ho nna le Lionel James ka morao ha ka. Jason Brill o fihlile lata a dula ka letsohong le letona la ka, empa ka lehlohonolo ka emisa hoo hore ho se ke ha etsahala ka motsotswana wa bobedi wa ho qetela.

petlenya kapa nyahlatsa
ho lekella – ho tena
ho hloleha

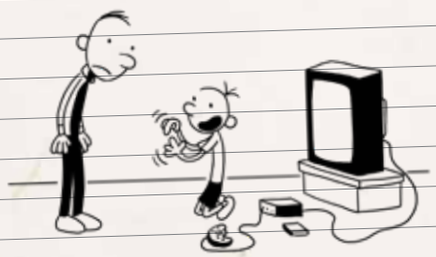
SES HL Gr4 B2 TH5.indd 14 2019/10/22 12:25:10

Labobedi

Ha ke tsebe ha eba nKile ka le bolella sena, empa ke papadi ya video e KGOLO. Ke a hlapanya nka hlola mang kapa mang kereiting ha re nka ntwa ya makgaolakgang.

Ka bomadimabe, Ntate ha a utlwisise bokgoni ba ka. O hodima ka ka ho tsamaya ha ka le ho etsa ho hong; kajeno.

Jwale kajeno kamora tinara ha ntate wa ka a qala ho nKomanya ka ho tsamaya bosiu, ka leka ho mo hlalosetsa kamoo ka dipapadi tsa video, o ka bapalang dipapadi tse kang bolo ebile o sa tjhe le ho fufulelwa.

Empa tjhe ka tlwaelo, Ntate ha a ka a bona sena se na le kelello.

Ntate ke motho e motle ka tlwaelo empa ha ho tluwa ho kelello e tlwaelehileng ka nako e nngwe ke ipotsa dipotso.

Ke a kgolwa ntate o ne a tla roba sistime ya papadi ha a ne a ka kgona empa ka lehlohonolo batho ba di etsang ba di etsa hore batswadi ba se kgone ho di thuba.

Laboraro

Kajeno ho Geography re bile le malepa, ebile ke tshwanela hore, ke ntse ke emetse sena nako e telele.

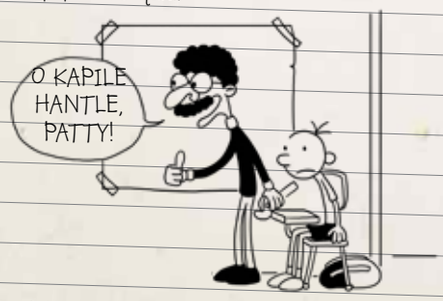
Malepa a ne a le ka metsemoholo, ebile ke dula morao phaposing, haufi le mmapa o moholo wa United States. Metse meholo yohle e ngotswe ka tlhaku tse kgolo tse kgubedu, jwale ke ne ke tseba ke na le sena ka mokotlaneng.

Empa pele nako ya teko e fihla, Patty Farrell a tloha ka pele ho tlelase.

Patty a bolella Mongh. Ira a kwahele mmapa wa United States map pele re qala.

Jwale ke leboha Patty, hobane ke qetelletse ke hlotswe ke malepa. Ebile ke ikemiseditse ho mo lefa ka seo a se entseng.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 15 2019/10/22 12:25:19

Ho ngola bukatsatsi ya hao

Ha re ngoleng

Leqepheng le fetileng?

Etsa lenane la diketsahalo le o ngolang ka lona bukatsatsing tse tharo.

1.
2.
3.

Nahana ka e nngwe le e nngwe ya dikahare tsa bukatsatsi. Ngola sehlooho sa e nngwe le e nngwe.

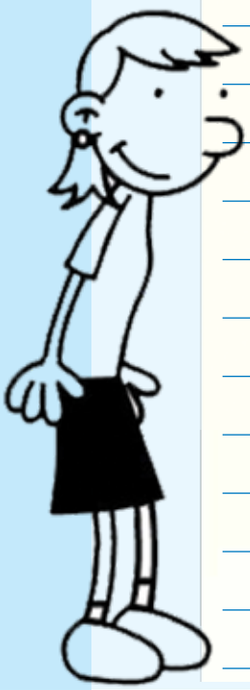
1.
2.
3.

Ha re ngoleng

Jwale ngola dikahare tsa hao. Nahana ka boitemohelo bo fapaneng boo o kileng waba le bona ba bohlokwa, tshehisang kapa bohloko. Tlatsa letsatsi o hopole ho ngola jwaleka motho wa pele (o sebedisa NNa) ebile ka lekgathe lefetile. O ka latela mohlala wa Wimpy Kid mme o taake setshwantsho ho hlalosa bukatsatsi e nngwe le e nngwe.

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

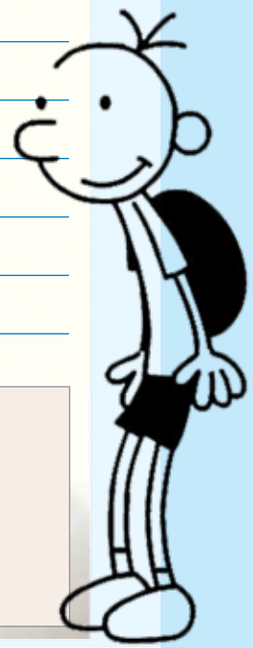
Bontsha kamoo bukatsatsi e ngolwang kateng

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 16 2019/10/22 12:25:24

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

Bontsha kamoo bukatsatsi e ngolwang kateng

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

Bontsha kamoo bukatsatsi e ngolwang kateng

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 17 2019/10/22 12:25:31

Nako ya ho shebella thelevishine

Maqephetshebetsong a fetileng o badile le ho ngola pale. Dibekeng tse pedi tse latelang o tla tadimana le dingolwa tsa tlhahisoleseding. O tla bala diphamofolete tsa tlhahisoleseding mme o rale phamofolete ya hao.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho o leke ho noha seo sengolwa se tla bua ka sona.
- Phetla ka pele ho sheba seo o tla bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Bapisa seo o se nohileng le seo o se balang.
- Ha o sa utlwisise tema ena bala hape butle. Balla hodimo.

NA O NA LE MAHLO A SEKWERE?

Hela bana

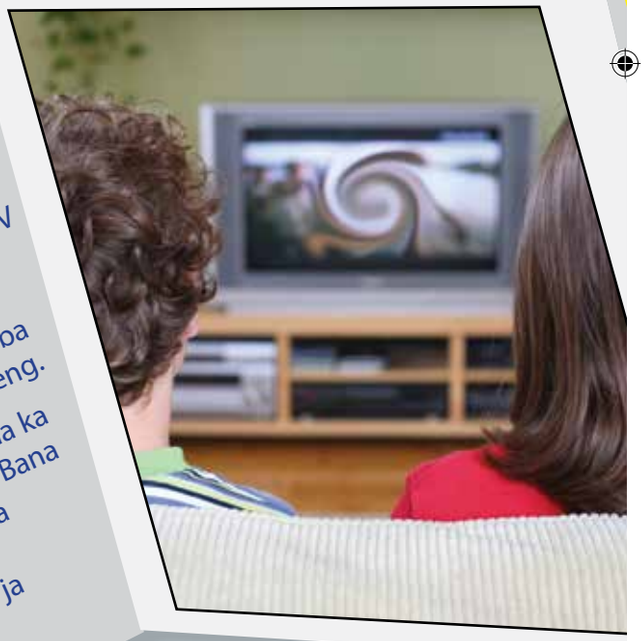
Na o nka nako e telele o shebile thelevishine kapa dimuvi, o bapala ka selefounu, khomputha kapa dipapadi tsa video? Na o motswalle wa soufa?

Bana ba bangata ba nka nako e telele kapela sekirini.

Ke nnete ka nako tse ding e ka nna ya eba ka tsa thuto, empa bana ba bangata ba qeta nako e telele kapela sekirini. Ba qeta nako e telele ba shebile TV kapa ba bapala dipapadi tsa video ho feta dihora tseo ba di qetang sekolong.

Hobaneng ho ba sekirining nako e telele e le bothata?

- **Ha ho boroko bo lekaneng.** Ha o shebella TV nako e telele o tla robala bosiu haholo mme o hloke boroko bo lekaneng. Boroko bo sa lekanang bo baka mokgathala, mme bana ba kgathetseng ba hloleha ho mamela tlelaseng.
- **Ho nona.** Nako e telele o le pela TV e fana ka monyetla o moholo wa ho ba motenya. Bana ba bangata ba dulelang TV ba tsohelwa ke takatso ya dijo tse sa lokang tse bapatswang hona TV. Ho bobebe ho ja haholo ha o shebile TV.
- **Mosebetsi o tlaase sekolong.** Bana ba qeteng nako e telele pela TV kapa ba bapala dipapadi tsa khomputha ha ba fumane nako e lekaneng ya ho etsa mosebetsi wa hae kapa ho balla dihlahlobo.
- **Pono ya dintwa.** Mananeo a mangata a TV a bontsha dintwa. Bana ba tshwanela ho tseba hore ntwa le dikgoka tse bontshwang ha di a loka. Ha se mokgwa o motle wa ho rarolla mathata.
- **Ha ho nako e lekaneng ya ho bapala.** Thelevishini haholo e nka nako ya ho bapala.

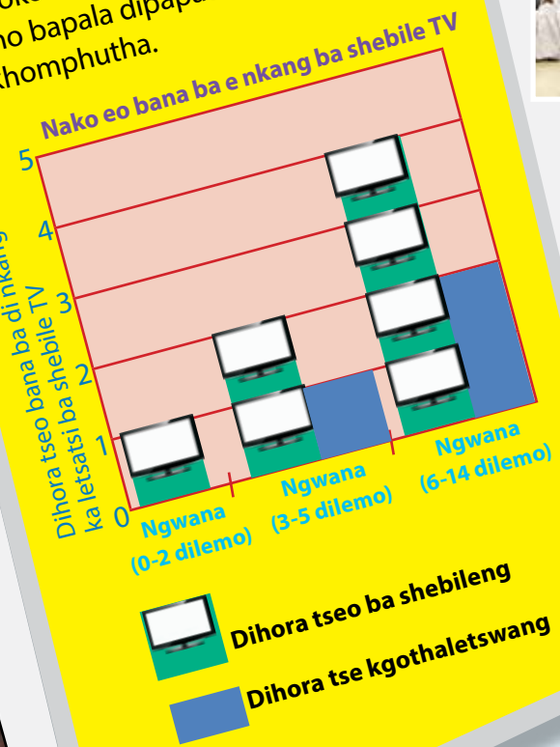

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 18 2019/10/22 12:25:40

Etsa se lokileng bakeng sa bana

Bana ba sekolo ba se nke nako e fetang hora kapa tse pedi ba shebile thelevishene.

O tlameha ho beha nako e le ho fokotsa nako ya ho sheba TV kapa ho bapala dipapadi tsa video kapa khomphutha.

Ke dintho dife tse ding tseo o ka di etsang?

Kenela sehlopha sa papadi kapa ingodise laeboraring mme o bale dibuka.Bapala le metswalle kapa o bapale phakeng. Ithute ho letsa seletswa sa mmino, ho bapala papadi tsa boroto, kapa o kgethe tlwaelo e itseng.

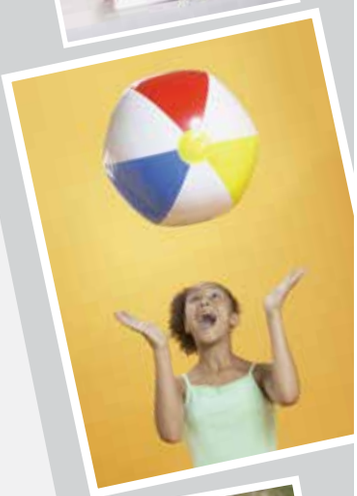

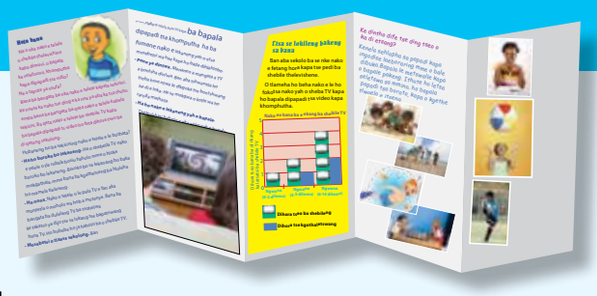
Ha re bueng

- O nka nako e kae ka pela TV ka letsatsi?
- O rata ho sheba mananeo afe?
- O rata ho etsang ha o shebile TV?
- Ke dipapadi dife tsa video/khomputha tseo o di ratang?
- O nka nako e kae o di bapala ka letsatsi?
- “Tapole ya soufa” ke eng?

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 19 2019/10/22 12:25:53

Ka phamofolete

Bala phamofolete hape mme o arabe dipotso tsena.

Ha re ngoleng Nyalanya mantswe ana le meelelo ya oona.

botenya	nahana
hlahella	ho ba motenya
nako ya sekerini	fokotsa
ho ba	kopana
ho nyenyefatsa	nako e nkuwang ho shebilwe sekirini

Phamofolete ena e ngoletswe mang? Tshwaya ✔ lebokoseng le nepahetseng.

☐ Batswadi ☐ Matitjhere ☐ Bana ba sekolo ☐ Batsofe

Hobaneng o re jwalo? Kopa polelo e le nngwe phamofoleteng e re bolellang sena.

Phamofolete ena e re bolellang?	
1	Hore ho shebella TV le ho bapala dipapadi tsa video ho senya motlakase.
2	Hore bana ba se nke nako e fetang dihora tse 1-2 ba shebile TV/dipapadi tsa video/khomputha.
3	Hore bashemane ba rata ho bapala dipapadi tsa video ha banana ba rata ho sheba TV.
4	Hore mahlo a hao a tla ba sekwere ha o sheba TV haholo.

Hobaneng ho sheba TV haholo ho baka hore mosebetsi wa sekolo o fokole?	
1	Hobane bana ba rata ho ja dijo tse se nang molemo tse bapatswang ke TV.
2	Hobane bana ha ba hlakise.
3	Hobane TV e kgothaletsa dikgoka.
4	Hobane bana ha ba na nako e lekaneng ho etsa mosebetsi wa hae.

Tadima ka hloko tjhate ya bana e leqepheng la 19. Tjhate e re bolella eng ka nako eo bana ba dilemo tse fapaneng ba e nkang ba shebile thelevishine? Ke nako e kae e khothaletswang?

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 20 2019/10/22 12:26:06

Ha re ngoleng

Ngola dintho tse kotsi tse boletsweng phamofoleteng tse bakwang ke ho sheba TV/dipapadi tsa video haholo.

Ha re etseng

Sebetsa le motswalle ho rala phousetara e kgothaletsang bana ho etsa dintho tse ding ho na le ho bapala dipapadi tsa video le ho sheba TV.

Ha re ngoleng

Jwale ngola serapa ho hlalosa phousetara ya hao. Hlalosa hore hobaneng bana ho le molemo hore ba se nke nako e telele ba shebile TV/dipapadi tsa video/khomputha mme ho le molemo hore ba etse dintho tse ding.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 21 2019/10/22 12:26:22

Moo dintho di leng teng

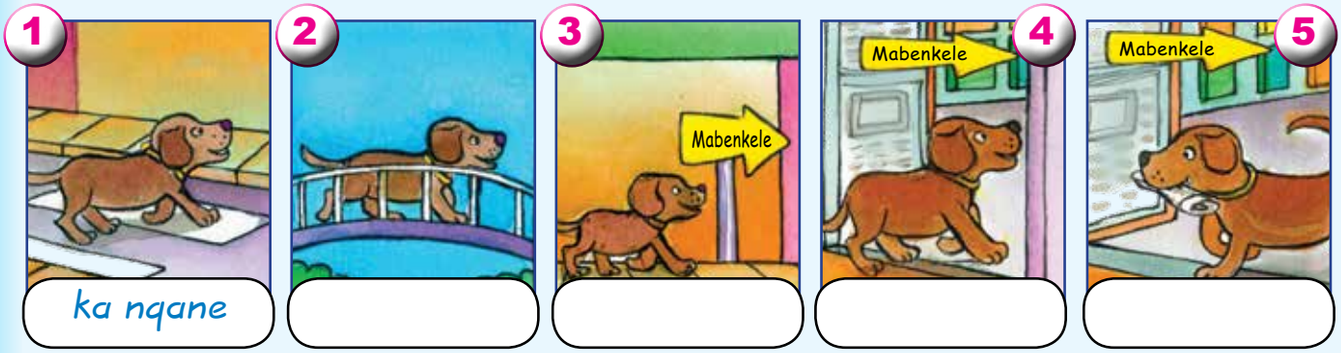
Mahlalosi a sebaka a bontsha moo dintho di leng teng.

Ha re ngoleng

Tadima pale ena ya ditshwantsho moo ntja e rekang koranta. Tlatsa ka mahlalosi a nepahetseng setshwantshong ka seng.

ka nqane | ho leba | hodimo | kahara | mabapi

tlasa | kantle | thoko | hara

Ha re ngoleng

Jwale ngola polelo bakeng sa setshwantsho ka seng o sebedisa le leng la mahlalosi ana a sebaka hang.

1 Rover o ya lebenkeleng. O tsamaya ka nqane ho mmila.

2

3

4

5

6

7

8

9

1 ka nqane, 2 hodima, 3 ho leba, 4 kahara, 5 kantle, 6 tlasa, 7 thoko, 8 mabapi, 9 hodimo

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 22 2019/10/22 12:26:32

Letsatsi:

Boithabiso ka mekgabiso puo

Fumana hore dikapuo tsena ke eng mme o taake mola ho bontsha mohlala.

Tshwantshanyo

Tshwantshanyo e bapisa dintho tse pedi e sebedisa “jwaloka” kapa “sa”.	
Maobane ke robetse jwaloka ntja.	O matha sa mmutla.

Tshwantshiso

Tshwantshiso e bapisa dintho tse pedi tse fapaneng mme e di tlise mmoho ntle le ho sebedisa “jwaloka” le “sa”.	
Ke tau. O matla ho makatsang.	Ke sefofu. O mphetile a sa mpone.

Poeletsomodumo

Poeletsomodumo ke moo ho phetwang mantswe a modumo o tshwanang ka tatelano.	
Mo**ru**i eo o **leruoruo**.	Mo**re**na wa ho **re**na hara ma**re**na.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 23 2019/10/22 12:26:37

Tsohle ka tlhekefetso

Ha re baleng

Bala phamofolete mme o arabe dipotso tse latelang.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho o leke ho noha seo sengolwa se tla bua ka sona.
- Phetla ka pele ho sheba seo o tla bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Bapisa seo o se nohileng le seo o se balang.
- Ha o sa utlwisisetema ena bala hape butle. Balla hodimo.

Fedisa tlhekefetso

Bana ba bangata ba sekolo ba a hlekefetswa. Tlhekefetso ke bothata boo re tlamehang ho bo thibela dikolong tsa rona. O tlamehile ho hlokomela boitshwaro ba tlhekefetso.

Ho hlekefetsa ke eng?

Ho hlekefetsa ke boitshwaro ba ho sotlana hara bana ba sekolo. Hangata boitshwaro bona bo a phetwa.

Tlhekefetso e kenyeletsa ho tshosa, ho qala, ho bitsa mabitso a mabe, ho utlwisa e mong bohloko kapa ho kgetholla e mong ka boomo.

Tlhekefetso e etsahala hokae?

E etsahala hohle

- Sekolong
- Mabaleng a dipapadi
- Maetong a sekolo
- Tseleng ho leba sekolong
- Matlwaneng a ho ithusa
- Founung kapa inthaneteng

Ho jwang ho hlekefetswa?

Tlhekefetso e bohloko mme bana ba hlekefetswang ba hloname, ba ipona ba le bang mme ba a hlora. Tlhekefetso ha e fele ntle le hore o bolelle e mong ka yona. Ha o hlekefetswa o tshwanela ho tsebisa titjhere kapa motho e mong e moholo ya tla o mamela mme a o thuse.

Ha o sa fumane thuso letsetsa nomoro ena ya thuso ya Childline e letsetswang mahala.

O ka etsang ha o hlekefetswa?

Bolella e mong Bolella titjhere kapa mme kapa ntate wa hao kapa e mong wa leloko. Ba kope ho o thusa. Ha o hlekefetswa founung kapa inthaneteng, boloka melaetsa eo mme o e bontshe motho e moholo.

E ba le tshepo Nahana ka dintho tse ntle tseo o ka di etsang sekolong le tseo o ratang ho di etsa. Kamehla hopola hore ho na le batho ba o ratang mme ba o tsotellang.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 24 2019/10/22 12:26:56

Leka ho hong ka bowena Bolella motho ya o hlekefetsang hore ha o rate. E re " Ha ke rate ntho eo." Mmolelle ka boitshepi. Ha o bona ho bolokehile, o ka mmotsa hore molato ke eng le hore na le ka o lokisa mmoho na. O se ke wa bua le mohlekefetsi o le mong. Kopa motswalle hore a o felehetse.

O kile wa bitswa mohlekefetsi?

Ha ho monate ho bitswa jwalo. Ha ho ya ratang bahlekefetsi. Ka nako tse ding ha o tsebe hobaneng obitswa mohlekefetsi, empa ka nako tse ding o a tseba. Ha o ka bitswa jwalo ipotse hore hobaneng mme o fetole seo o se etsang le mekgwa ya hao. O ka kopa thuso ho fetola mekgwa ya hao. Bua le batswadi ba hao kapa matitjhere mme o kope thuso.

O tshwanetse ho etsang ha o le mohlekefetsi?

- Dumela hore o bile jwalo mme o fetole boitshwaro ba hao. Nahana hore ke eng se entseng hore o itshware jwalo.
- Kopa tshwarelo ho motho eo o mo hlekefeditseng. Ho kopa tshwarelo ke bohato ba pele ba ho lokisa dintho.
- Ngolla mohlekefetswa lengolo haeba a sa batle ho bua le wena.
- Bolella titjhere hore o bile le boitshwaro bo bobe mme o hloka thuso hore o fetohe.

O tshwanetse ho etsang ha o tseba e mong ya hlekefetswang?

Ha ho na le e mong ya hlekefetswang, o hloka thuso ya hao.

O ka nna wa se kgone ho thibela tlhekefetso ka bowena, empa o ka thusa.

Bua le titjhere ya hao ka tlhekefetso.

Thusa ya hlekefetswang ho tloha moo ho ya sebakeng se bolokehileng.

Mo kope hore a kenele sehlopha sa hao kapa ho bapala le wena.

Ha re bueng

- Na o kile wa hlekefetswa?
- O ile wa etsang?
- O ka bua le mang e bang o hlekefetswa?

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 25 2019/10/22 12:27:05

Ho nahana ka tlhekefetso

Ha re ngoleng

Bala phamofolete ka tlhekefetso ebe o araba dipotso tsena.

Phamofolete ena e ngoletswe mang? Tshwaya ✔ lebokoseng le nepahetseng.

- ☐ Batswadi
- ☐ Bana ba hlekefetswang
- ☐ Bana ba hlekefetsang
- ☐ Matitjhere

Hobaneng o re jwalo? Kopa polelo e le nngwe phamofoleteng e re bolellang seo.

Nyalanya mantswe ana le meelelo ya oona.

ho eta	hore phephi
Inthanete	ho ananela
sebete	ho tjhaka
kopa tshwarelo	se tshabe
dumela	marangrang a khomputha

Bolela dibaka tse nne moo tlhekefetso e etsahalang teng.

Bolela dintho tse tharo tseo o tshwanetseng ho di etsa ha o hlekefetswa. O ka etsang ha o lekile tse ding ka bowena empa o sa atlehe ho fedisa tlhekefetso?

Motho a ka hlekefetswa jwang founung kapa inthaneteng?

Rala letshwao la " fedisa tlhekefetso".

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 26 2019/10/22 12:27:11

Letsatsi:

Dipolelomararane

O ka kopanya dipolelonolo tse pedi ka makopanyi ho bopa polelomararane.

Ha re ngoleng

Sebedisa lekopanyi le masakaneng ho fetolela dipolelonolo ho dipolelomararane.

Ke rata ho etela Kruger Park.	Ann o kgahlwa ke ho etela lewatle. (empa)
Motswalle wa ka o rata ho leba kampong.	Ausi wa ka o rata ho etele kampong. (le)
Re bone ditshukudu pakeng.	Re bone ditlou pakeng. (le)
Mme o ile a pata dikuku.	Re ile ra di fumana. (empa)
Nka rata ho leba lewatle hangata.	Ke dula hole haholo. (empa)
Ke natefelwa ke ho bina sehlopheng.	Ke rata le ho bapala bolo. (hape)

Titjhere: Saena Letsatsi

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 27 2019/10/22 12:27:18

Lekgathe Lefetile Letswelli le Lekgathe Letlang Letswelli

Re sebedisa Lekgathe Lefetile Letswelli ho bontsha kapa ho hlalosa ketso e neng e tswella nakong e fetileng.

Re e bopa tjena: -ne- = lebopi la lekgathe Lefetile
sa/ sa ntse/ ntse/ sa ntsane = lebopi la Letswelli

Ke ne ke sa robetse ha maru a duma/ Ke ne ke sa ntse ke robetse ha maru a duma/ Ke ne ke ntse ke robetse ha maru a duma/ Ke ne ke sa ntsane ke robetse ha maru a duma.

Re sebedisa Lekgathe Letlang Letswelli ho hlalosa kapa bontsha ketso e tswellang ka nako e tlang.

Re e bopa tjena: -tlo- = lebopi la letlang
sa/ sa ntse/ ntse/ sa ntsane = lebopi la Letswelli

Ke sa tlo ya sekolong se setjha ha dikolo di bulwa/ Ke sa ntse ke tlo ya sekolong se setjha ha dikolo di bulwa/ Ke ntse ke tlo ya sekolong se setjha ha dikolo di bulwa/ Ke sa ntsane ke tlo ya sekolong se setjha ha dikolo di bulwa.

MELAO Bapala papadi ena ya makgathe ho bona hore na o ka bopa dipolelo makgatheng a lefetile le letlang letswelli.

Tsela ya ho bapala

- Phethola khoini. Ka hlohong o tsamaya dibaka tse pedi. Ka mehatleng o tsamaya sebaka se le seng.
- Sebedisa mantswe a ka lebokoseng leo o emang ho lona ho bopa polelo ho lekgathe lefetile kapa letlang letswelli.
- Ha o ka wela nomorong e arolehang ka pedi qala polelo ya hao ka **hosane, beke e tlang, kgwedi e tlang kapa hamorao kajeno.**
- Ha o ka wela nomorong e sa aroleheng ka pedi qala polelo ya hao ka **maobane, beke e fetileng, Moqebelo o fetileng, selemo se fetileng.**
- Wa pele ho qeta ke mohlodi.

QALO

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 28 2019/10/22 12:27:23

Letsatsi:

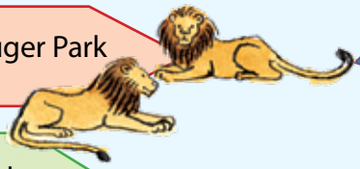
33 reka dieta

34 e ya lebenkeleng la dibuka

35 kgutlela morao dibaka tse 3

40

32 e ya Kruger Park

36 e ya laeborari

39 bapala nokeng

31 e ya kerekeng

38 e ja dijo tsa hoseng

37 sebetsa tshimong

30 peleta lebitso la ha oho leba morao (hao sa kgone o leba morao ho 28)

29 thusa mme wa ka

14 thu saka ho hlatswa

28 e ya zoo

13 keneka masekaotse

15 kgutlela morao maemo a 3

27 tadima TV

16 e ya toropong

e ya moketjaneng wa meaparo e qabolang

17 palama baesekele ya hae

26 bapala papadi ya video

18 baka kuku

23 kenela sehlopha sa dipapadi

25 ema o bine pina ya papadi

19 e ya ngakeng ya meno

22 sebetsa tshimong

24 ithute Thuso ya Pele

20 fosa mothina

21 ja dijo tsa Matjhaena

Titjhere: Saena Letsatsi

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 29 2019/10/22 12:27:39

O rala phamofolete

Ha re ngoleng

Kgutlela morao ho maqephetshebetso 73 le 76 mme o tadime moralo wa diphamofolete tse pedi. Jwale o tlo iketsetsa phamofolete ya hao ka tlhekefetso. Sebedisa polane ena ho o thusa. Leqephe la hao le ka pele le be le setshwantsho ho hohela babadi. E boele e be le sehlooho se hohelang le lepetjo le hohelang- mohlala, " Ha re fediseng hang hang tlhekefetso!" Taka setshwantsho leqepheng ka leng ho bontsha kgopolo ya hao. Leqepheng le kamorao, hopola ho Kenya dinomoro tsa founu ya Childline.

3 Leqephe le kamorao: Nehelana ka dintlha tsa Childline	2 Moo tlhekefetso e etsahalang teng	1 Leqephe la kapele.

6 O ka etsang ha o hlekefetswa?	5 O ka thusa jwang e mong ya hlekefetswang?	4 O ka etsang ha ole mohlekefetsi mme o batla ho emisa?

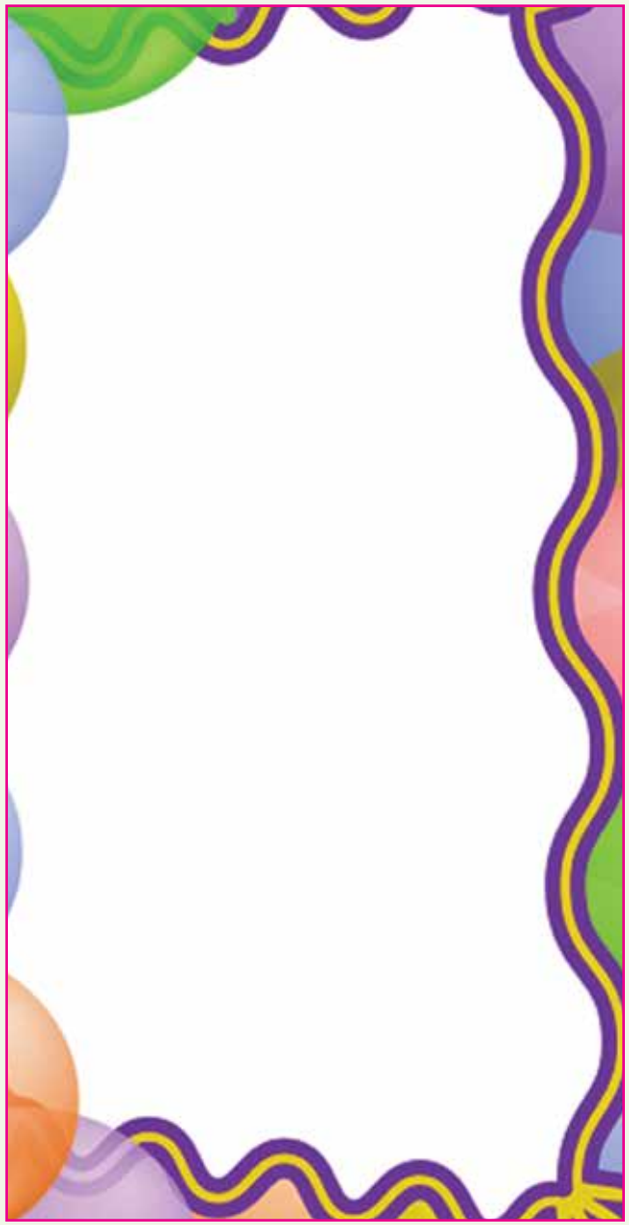

Ha re etseng

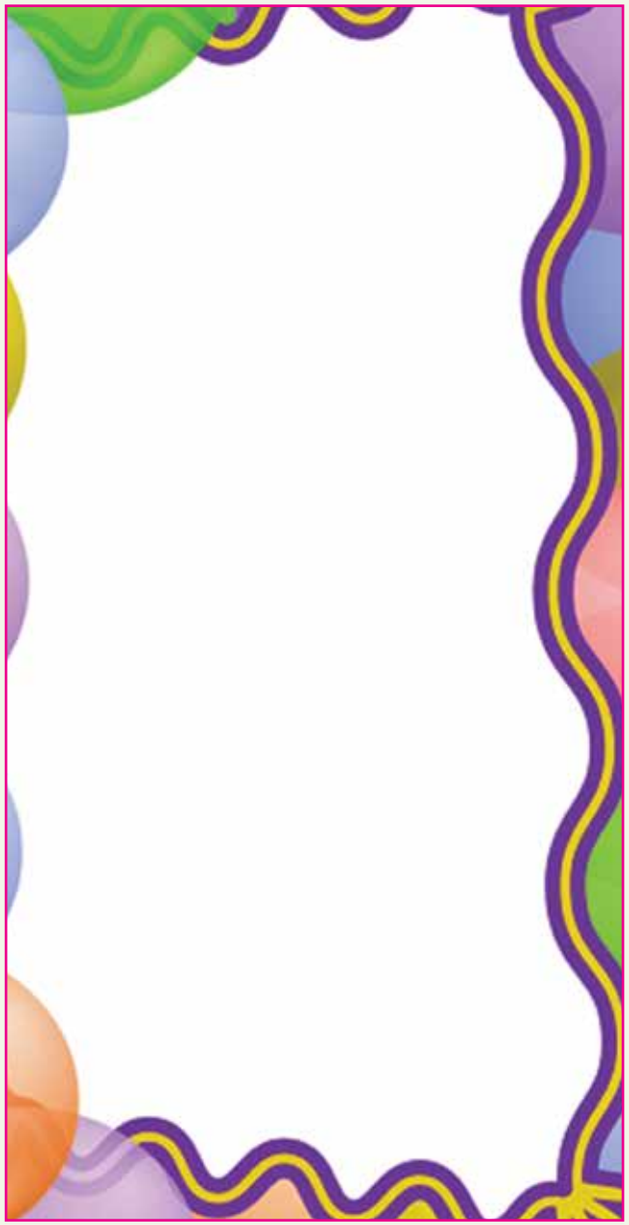
Jwale seha leqephe le latelang mme o mene leqephe hore le etse phamofolete ya karete ya Z. Sebedisa mokgwaritlo wa hao ho phethela phamofolete ka makgethe.

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 30 2019/10/22 12:27:39

SES HL G4 B2 TH5.indd 31 2019/10/22 12:27:41

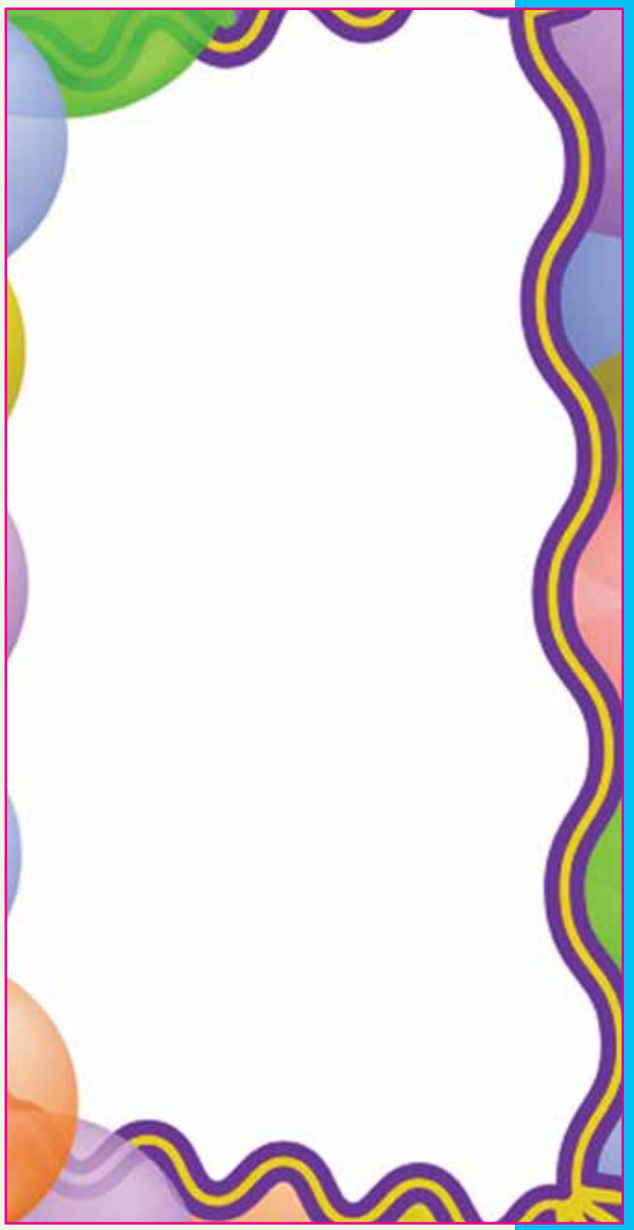

5

LEQEPHE LE KAMORAO: bakeng sa tlhahisoleseding ya kakaretso jwaloka nomoro ya mohala, aterese le i-meile tsa Childline

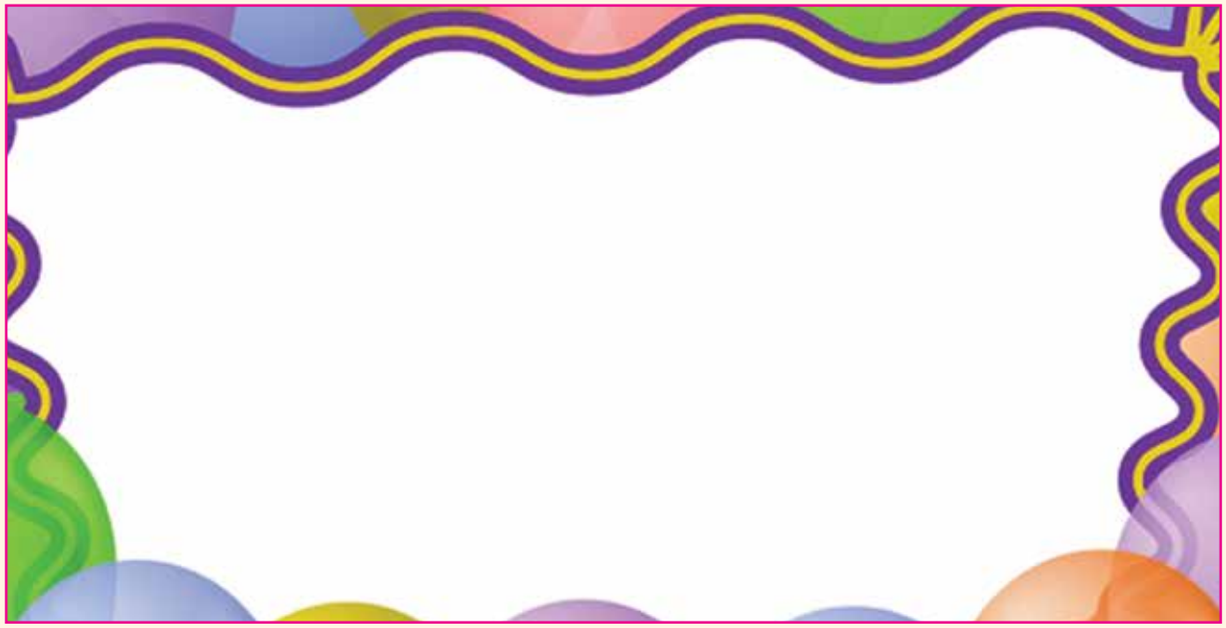
6

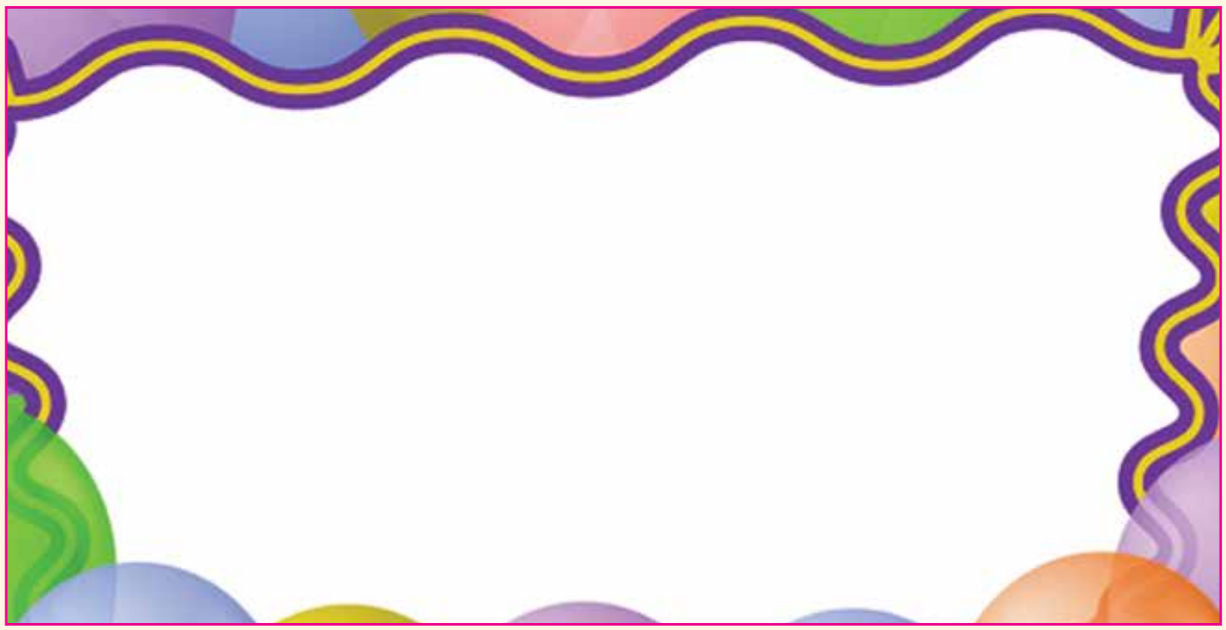
LEQEPHE LE KA PELE: menela pele

1

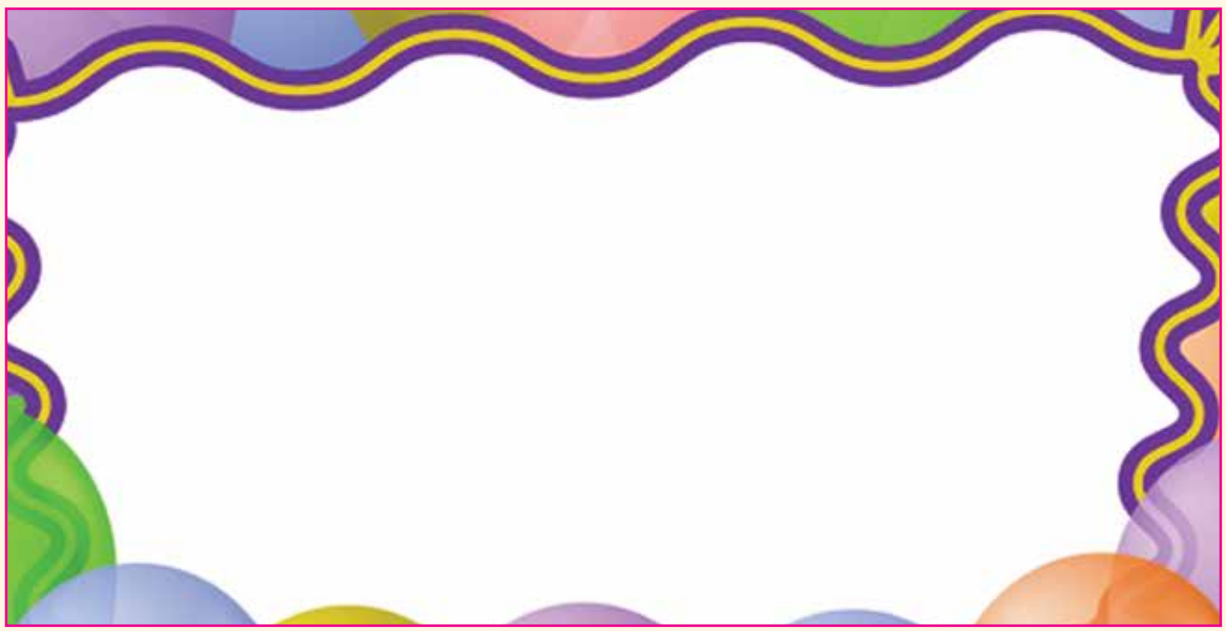
2

3

4

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 32 2019/10/22 12:27:41

NKA		
bala bukatsatsi.		
bala pale ya setshwantsho.		
bala pale.		
bala phamofolete ya tlhahisoleseding.		
araba dipotso hodima pale.		
araba dipotso hodima phamofolete.		
araba dipotso hodima pale ya setshwantsho.		
rala phamofolete.		
rala phousetara.		
buisana le ho lepa pale hodima setshwantsho.		
arola dipolelomararane ho di etsa dipolelonolo.		
bona tshwantshiso, tshwantshanyo le poeletsomodumo.		
bona maetsi.		
hlalosa kerafo ya bara.		
kopanya dipolelonolo ho bopa dipolelomararane.		
nyalanya mahlalosi le diketso.		
nyalanya mantswe le meelelo ya oona.		
lokisetsa le ho ngola bukatsatsing.		
sebedisa mahlalosi dipolelong.		
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.		
sebedisa maetsipolelwana.		
sebedisa mahlalosi ka nepo.		
sebedisa makgathe lefetile mmoho le letlang letswelli.		
ngola bukatsatsing.		
ngola pheletso ya pale.		

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 33 2019/10/22 12:27:52

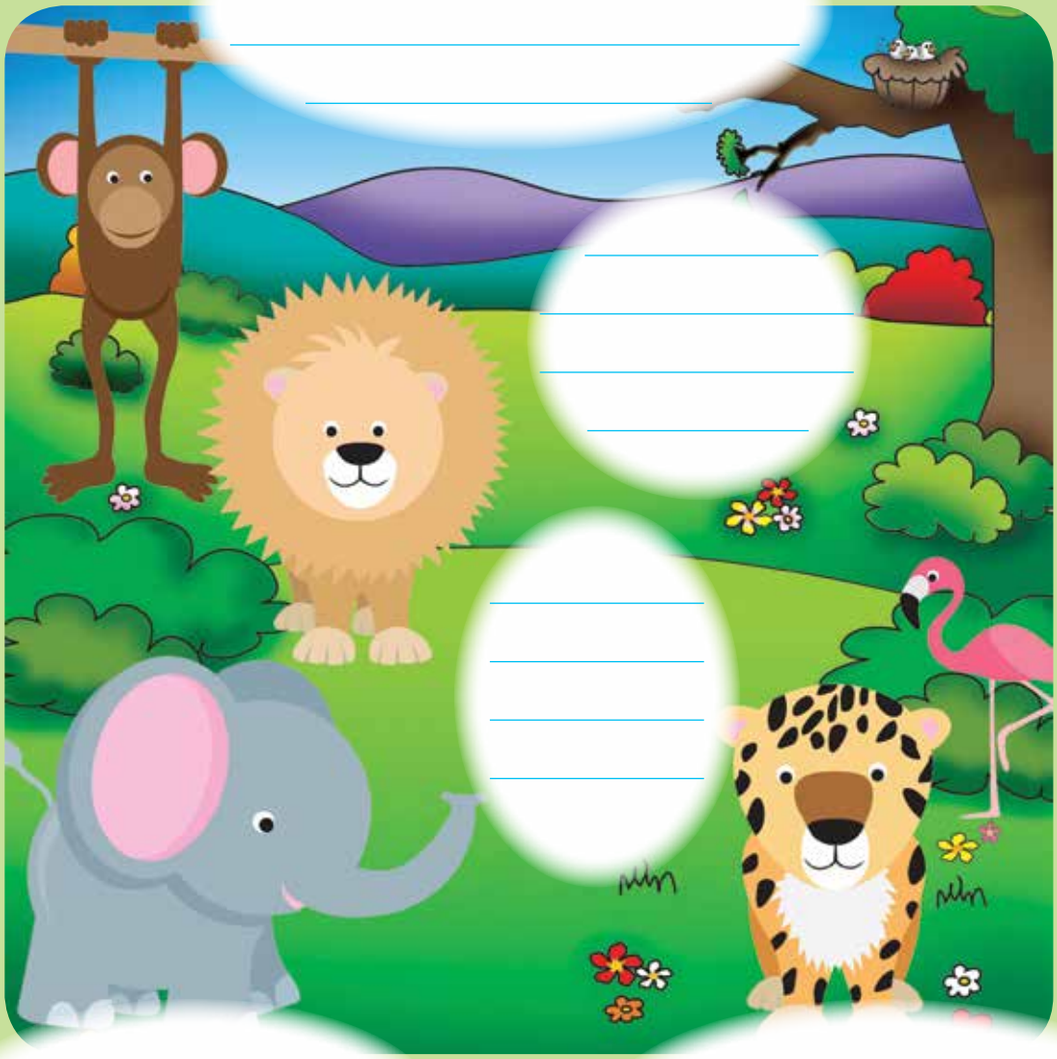

Ha re etseng

Kopa metswalle ya hao ho ngola melaetsa ya setswalle dibakeng tse siilweng ka tlaase.

Mohlala:

Ho motswalle wa ka Ann
Ke tla o hlokomela ha feela ke ntse ke kgona.
Ho tswa ho Mary

SES HL Gr4 B2 TH5.indd 34 2019/10/22 12:27:59

Tema 6: Ho bapala le thothokiso

Kotara 3: Dibeke 5 - 10

Kotara 3: Dibeke 5 - 6
Boithabiso ka thothokiso

81 Boithabiso ka thothokiso 36
O buisana ka thothokiso le mantswe a sothang leleme.
O fumana mantswe a raemang thothokisong.
O bona mothofatso thothokisong.
O kwetlisa ho bitsa mantswe a sothang leleme.
O bona poeletsomodumo thothokisong.

82 Dithothokiso tse ding bakeng sa ho ithabisa 38
O bala thothokiso.
O araba dipotso hodima thothokiso.
O fumana mantswe a raemang thothokisong.
O bona moetsi le leetsi.
O ngola dipolelo tse bonolo mme o bolela moetsi le ketso ho tsona.

83 Ngola thothokiso ya hao 40
O phethela serapa sa thothokiso ka ho Kenya mantswe a raemang.
O araba dipotso hodima thothokiso.
O lokisetsa ho ngola thothokiso a sebedisa tokisetso ya thothokiso.

84 Ha re shebisaneng Puo 42
O tlatsa ketso ho phethela dipolelo.
O ngola moelelo wa dikgutsufatso.
O sebedisa makopanyi ho fetola dipolelonolo ho dipolelomararane.

85 Lebenkele la pholoso ya phoofolo 44
O balla thothokiso hodimo ka maikutlo.
O araba dipotso hodima thothokiso.

86 Dithothokiso tse hlahang Afrika 46
O bala dithothokiso tsa sebopeho.
O bona mantswe a raemang thothokisong.
O taka ditshwantsho ho tsamaelana le dirapa tsa thothokiso.

87 Ho ngola thothokiso 48
O lokisetsa ho ngola thothokiso ya sebopeho.
O ngola thothokiso feela mme hamorao ka makgethe.

88 Na oka hopola? 50
O ngola dipolelo hape a sebedisa matshwao a nepahetseng.
O bontsha hore na dipolelo ke ditaelo, dipotso, pehelo kapa makalo.
O sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.

Kotara 3: Dibeke 7 - 8
Batho le dibaka

89 Batho le dibaka 52
O tadima mmapa wa Afrika Borwa mme o bala ka bana ba porovinsi ka nngwe.
O beha ka mananeo tlhahisoleseding ka bana ba porovinsi ka nngwe.

90 Ka tsa dipuo 54
O etsa patlisiso ka dipuo mme o beha diphumano ka lenane.
O buisana ka tshebediso ya maleme a mangata.
O bala tjhate.
O araba dipotso hodima tjhate.
O araba dipotso hodima mmapa.
O bona maetsi.

91 Dikolo lefatshe ho potoloha 56
O bala mmapa wa lefatshe le ditlhaloso tsa dikolo ho hlaha naheng tse ding.

92 Ho kena sekolo naheng tse ding 58
O araba dipotso hodima mmapa wa lefatshe.
O etsa lenane la mathata ho tswa dipuisanong.
O nyalanya dinaha le dikontinente.
O phethela dipotso ka diaparo tsa sekolo, dijo, jljl.
O ngola dipolelo a sebedisa tse ding tsa dikarabo tsa dipotso.

Kotara 3: Dibeke 9 - 10
Bapala ka

93 Nako ya tshwantshiso 60
O bala tshwantshiso.

94 Ho nahana ka pale 62
O araba dipotso hodima tshwantshiso.
O phethela morabaraba wa mantswe a sebedisa mabitsokgoboka.

95 Ngola papadi ya hao 64
O lokisetsa ho ngola tshwantshiso a sebedisa mmapa wa mohopolo le okanaesara

96 Ho tadimana le puo 66
O ngola dipolelo a sebedisa dihlongwapele.
O sebedisa dipolelo a sebedisa dihlongwanthao.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 35 2019/10/22 12:24:39

Boithabiso ka thothokiso

Karolong ena o tla sheba mefuta e fapaneng ya dithothokiso ebile o tla leka ho ngola dithothokiso tse mmalwa.

Ha re bueng

Na o kile wa hloleha ho bua?

O ka bolela mantswe a na kapele?

lori e kgubedu, lori e tshehla, lori e kgubedu, lori e tshehla.

E ka nna ya ba o qetelletse o boletse dintho tse kang rori e kgubedu, rori e tshehla! Sena se bolela ho rareha leleme.

Mongodi wa thothokiso ena o bile le mathata a tshwanang le ana ha a etsa thothokiso. O rarehile leleme ha a bala mantswe a kang “rona” le “rola”.

Tadima setshwantsho le sehlooho sa thothokiso. O nahana hore thothokiso ee e tla ba ka eng? Bua le mmate wa hao ka sena.

Eletelephony

Hang ho bile le tlou
Ya lekileng ho kena ka **tlung**
Tjhe!Tjhe! ke hlalosa **ntlo**
Ya lekileng ho kena ka **ntlong**

(Ha e le nna! Ha kena bo nnete hantle
Hore le ha jwale ke e nepile)
Leha ho le jwalo, o na le mokadi wa hae
O tletsetletse ka tlung
Le ha a leka ho itshwasolla,
Ha a lekane ho tswa hara ntlo
(ke tshoha o tla e diha)
Ntlo ya ka **tlong**

(Laura Richards)

Ha re baleng

Bala thothokiso ka hloko. Ebe le e balla hodimo ka sehlopha.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 36 2019/10/22 12:24:42

Letsatsi:

Ha re bueng

Thothokiso e bua kang?

Ke mantswe afe ao nehileng bothata ho a bolela? A sehele mola ka tlase.

Ha re ngoleng

Hobane mongodi a rarehile leleme, o sebedisitse mantswe a mmalwa a makatsang. Leha ho le jwalo, a rethetha le mantswe a mang thothokisong. Fumana mantswe ao a rethethang le ona o a ngole sebakeng se ka tlase.

ntlo	tlong	ntlong	ntle	tlo

Tlou e ne e leka ho etsang?

Hobaneng a sa etsa sena?

Mothofatso

Ha bangodi ba neha diphoofolo kapa dintho boleng ba botho re bitsa sena **mothofatso**. Thothokisong ena, mongodi o neha tlou boleng ba motho.

Kopisa polelo ho tswa thothokisong e bontshang hore tlou e itshwara jwaloka motho.

Poeletsomodumo

Ha re etseng

Ithute o etsa mantswe a rarang leleme. O ka a qapodisa ka potlako e kaakang?

Robala roma rareha,
Robala roma rareha,
Robala roma rareha,
Robala roma rareha.

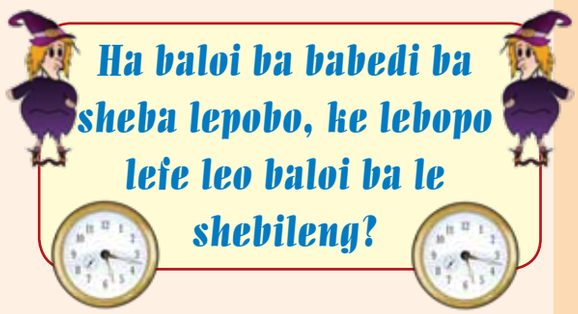
Seeta se selele se setsho se sebe ka ho fetesisa.

Ha re ngoleng

Bala tsebiso ka phetapheto, ebe o sehela medumo e iphetaphetileng ka ho rareha ha leleme mola.

Ha o pheta ditlhaku qalong ya mantswe a haufi polelong, re bitsa sena phetapheto.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 37 2019/10/22 12:24:45

Dithothokiso tse ding bakeng sa ho ithabisa

Ha re baleng

Bala thothokiso ebe o araba dipotso.

Nna le nonyana

Ke ne ke tsamaya merung tsatsi le leng,
Ke tsamaya ka bo nna.
Ke utlwa lerata tseleng,
Yaba ke bona nonyana!

O ne a apere kobo e bolou,
O ne a le moriri wa gauta,
O ne a rwetse dieta le dikausu tse tshehla.

Ke lakatsa eka nka bona nonyana hape,
E ne e le monna ya tshehisang.

Helen Moor

Ha re ngoleng

Mongodi o bone kae nonyana?
Ke eng e entseng hore mongodi a lemohe nonyana?
Mongodi o bone nonyana makgetlo a makae?
Kopisa polelo e re bolellang hore o batla ho bona nonyana hape.
Na o nahana hore pale ena ke nnete? Hobaneng o tjho jwalo?

Tlatsa mantswe a hlahang thothokisong a nang le morethetho o kang wa mantswe a ka hodimo tafoleng.

letsatsi	ka bona	tshehla

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 38 2019/10/22 12:24:49

Dipolelonolo le dipolelomararane

Dipolelonolo di na le moetsi le ketso.

Moetsi o supa motho kapa ntho. + Ketso e re bolella ho itseng ka motho kapa ntho.

Mary	bina
moetsi	ketso

Ha re ngoleng

Etsetsa moetsi sedikadikwe ebe o sehela ketso mola polelong e nngwe le e nngwe.

Nkgono o a bala.
O rahile bolo.
Ke kgathetse.
O a bina.
Ntja e lapile.
O fihlile ka mora nako.
Tlou e buile e le ka tlung.
Ntjanyana ya ka e lomile bolo.
Ke bakile kuku.

Ngola polelonolo ka bowena. Etsetsa moetsi sedikadikwe mme o sehele ketso mola.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 39 2019/10/22 12:24:51

Ngola thothokiso ya hao

Ha re ngoleng

Tlatsa mantswe a morethetho a siyo ho qetella temana.

fosa

dipalo

nepa

telele

Nako ya mosebetsi

Gertie Gables o ithutile _____ (1).

Leha ho mo nkile nako e _____ (2).

Bosiu bo bong le bo bong a di _____ (3).

Letsatsi le hlahlamang a di _____ (4).

Dikarabo: 1 dipalo, 2 telele, 3 nepa, 4 fosa

Ha re ngoleng

Thothokiso e bua kang?

O nahana hobaneng a fumane dipalo tse fosahetseng ka tsatsi le latelang?

Na o lebetse o mong wa mosebetsi wa hao, jwaleka Gertie Gables? Hlalosa se etsahetseng.

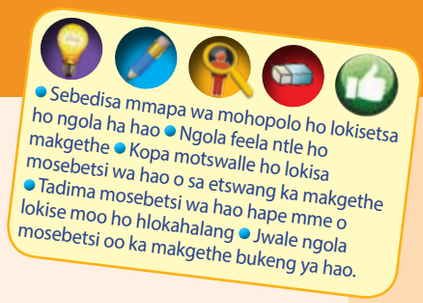
SES HL Gr4 B2 TH6.indd 40 2019/10/22 12:24:51

Ha re ngoleng

Lokisetsa ho ngola thothokiso. Sebetsa le mphato wa hao, mme le nahane ka sehlooho le polelo ya selelekela. Etsa dirapa tsa lona di be mela e mene. Mola wa bobedi le wa bone e be le bolelele bo lekanang, mme e be le dinoko tse lekanang ka palo. Leka ho etsa hore mela ya ho qetela ya 2 le 4 e raeme.

Pele o qala, sebetsa tema ya thothokiso mme le nahanisane ka matswe a morethetho.

Ho itokisetsa thothokiso ya ka

Ngola thothokiso feela sekgetjhaneng sa pampiri mme o e ngole ka makgethe sebakeng se latelang.

Sehlooho sa thothokiso

Tema ya thothokiso

Tlatsa mantswe a nang le moretheho moleng wa bobedi le wa bone temaneng ka nngwe.

Serapa 1	Serapa 3	Serapa 3

Thothokiso ya ka

Sehlooho _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 41 2019/10/22 12:24:53

Ha re shebisaneng Puo

Moetsi le ketso

- Moetsi polelong o re bolella ka motho, sebaka kapa ntho.
- Hangata moetsi ke lebitso kapa leemedi.

Tadima mohlala ona.

Ngwana **o rata** tjhokolete.	
Ngwana	**o rata**
Moetsi (lebitso)	Ketso e re bolellang ka moetsi

Ha re ngoleng Qetella dipolelo tsena ka ho eketsa diketso tse re bolellang ka moetsi.

Bana ba bangata ba *rata ho bapala.*
Diphoofolo tse ngata
Motswalle wa ka
Dibapadi tsa bolo
Dikatse tse lapileng
Titjhere wa rona

Ha re ngoleng Dikgutsufatso tsena di emetse eng? Di ngole ka botlalo.

j.j		SAPS	
Mof		SABC	
Fn		SPCA	
Cell		Mor	

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 42 2019/10/22 12:24:56

Letsatsi:

Ho kopanya dipolelo

Re sebedisa mantswe a kopanyang jwaloka empa, hore le hobane ho kopanya dipolelo.

Ha re ngoleng

Sebedisa mantswe a kholomong e mahareng ho kopanya dipolelo tsena. Taaka mola ho kopanya karolo ya pele ya polelo ka ng ho kholomo ya A karolong e nepahetseng kholomong ya B ho bopa polelo e phethahetseng.

Hobane e re bolella lebaka

A		B
Ke fihlile morao sekolong	hobane	ho a bata kajeno.
Ke apere jeresi		ke tsohile morao ho nako.
Moshemane o ne a tshohile		o nthuta ho peleta.
Ke rata titjhere wa ka		o ne a hlekefetswa.

E re bontsha phapang/kganyetso

Ke rata ho boha TV	empa	Ha ke so ye dipolasing.
Nkile ka ya toropong e kgolo		Ha ke rate dipapadi tsa video.
Ke ne ke batla hore a se hlole a ntlhekefetsa		O lebetse dikausi tsa hae.
O paketse dieta tsa hae tsa bolo		Ke ne ke mo tshaba.

Hore e re bolella sepheo

Ke entse mosebetsi wa ka kamehla	hore	Ha ke a siuwa ke bese.
Ke tsohile hoseng		Ke tla pasa Kereiti ya 4.
Ke ikwetlisitse kamehla		Nka tsamaya hang ha tshepe e lla.
Ke paketse mokotla wa ka		Ke tle ke kenngwe sehlopheng.

Jwale sebedisa “hobane”, “hore” kapa “empa” ho kopanya dipolelo tsena.

Ke bile tereneng		Ha ke so be sefofaneng.
Re ke ke ra bapala bolo		Pula e a na.
Ke bala ka matla		Ke pase hlahlobo.
Ke fihlile morao ho nako sekolong		Tleloko ya ka ha e a lla.
Ke rata bolo		Ha ke rate kerikete.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 43 2019/10/22 12:25:00

Lebenkele la pholoso ya phoofolo

Ha re baleng

Balla thothokiso hodimo ka tlhahiso. Ebe o bala thothokiso ka hloko ho feta bonngwe ho etsa bonnete ba hore o a utlwisisa.

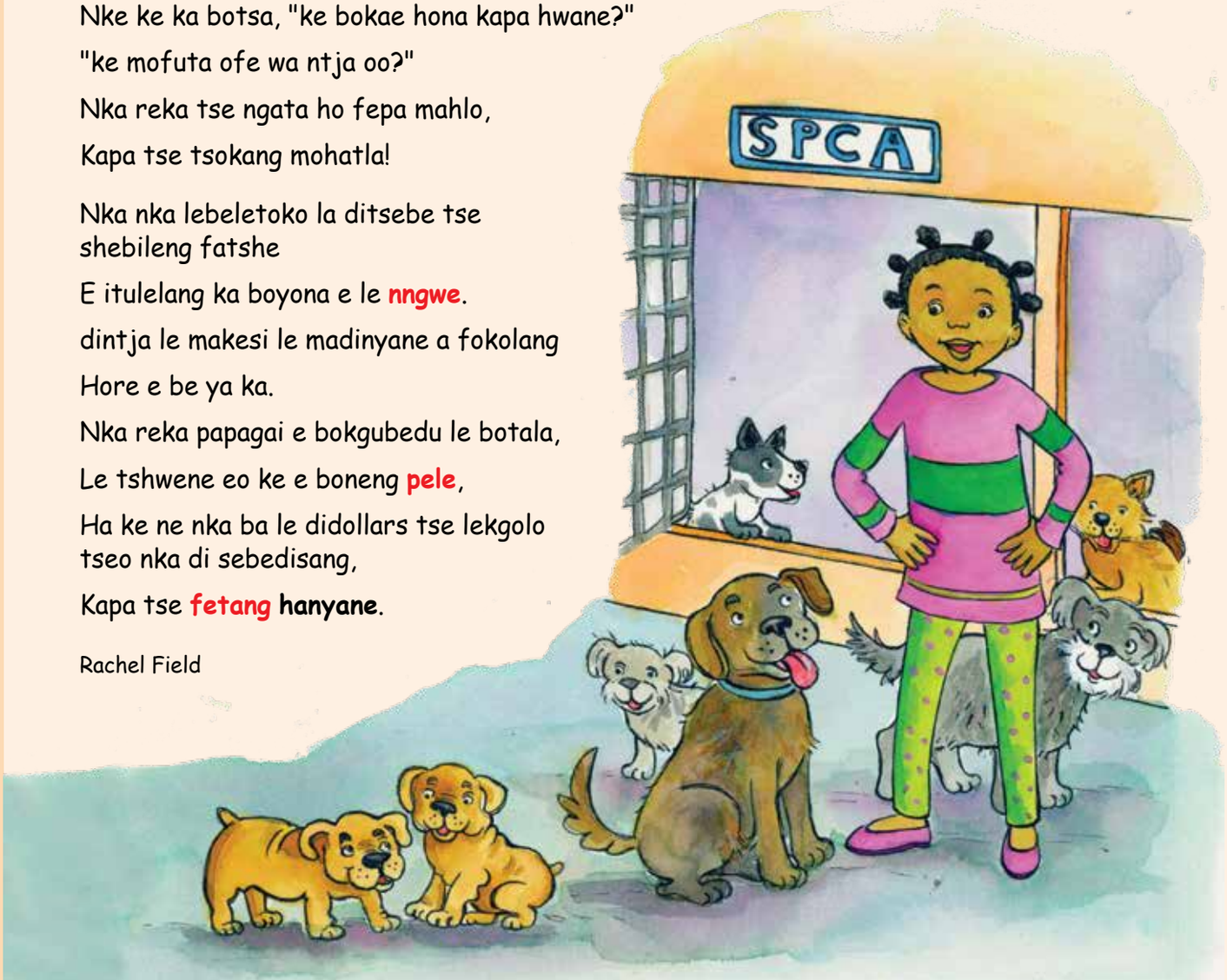
Lebenkele la pholoso ya phoofolo

Ha nka be ke na le diranta tse lekgolo tseo nka di sebedisang,
Kapa tse **fetang** **tseo hanyane**,
K e ne ke tla potlaka kapele ho ya ka moo maoto a ka a kgonang
Ho ya lebenkeleng la pholoso ya phoofolo.

Nke ke ka botsa, "ke bokae hona kapa hwane?"
"ke mofuta ofe wa ntja oo?"
Nka reka tse ngata ho fepa mahlo,
Kapa tse tsokang mohatla!

Nka nka lebeletoko la ditsebe tse shebileng fatshe
E itulelang ka boyona e le **nngwe**.
dintja le makesi le madinyane a fokolang
Hore e be ya ka.
Nka reka papagai e bokgubedu le botala,
Le tshwene eo ke e boneng **pele**,
Ha ke ne nka ba le didollars tse lekgolo tseo nka di sebedisang,
Kapa tse **fetang** **hanyane**.

Rachel Field

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 44 2019/10/22 12:25:06

Ha re ngoleng

Bala thothokiso ka hloko, boledisana ka dipotso tsohle le motswalle wa hao ebe o ngola dikarabo.

Ke mantswe afe a morethetho? Kgutlela hape thothokisong mme o etsetse mantswe a morethetho le mantswe a makgubedu sedikadikwe. A ngole fatshe.

ho feta	o	a le mong	pele

Mongodi o re o ne a ka etsang ha a ne a ka ba le tjhelete?
Re tseba jwang hore ena ha se thothokiso ya Afrika Borwa?
Mongodi o ne a ka reka dithatohatsi dife ha a ne a na le tjhelete?
O ne a ka reka dintja tse kae?
Ke eng se neng se tla mo susumetsa hore a reke ntja?
O ne a ka rata ho reka ntja ya mofuta ofe?
Re tseba jwang hore mongodi o rata diphoofolo?
O ne o ka reka eng ha o ne o na le tjhelete?

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 45 2019/10/22 12:25:13

Dithothokiso tse hlahang Afrika

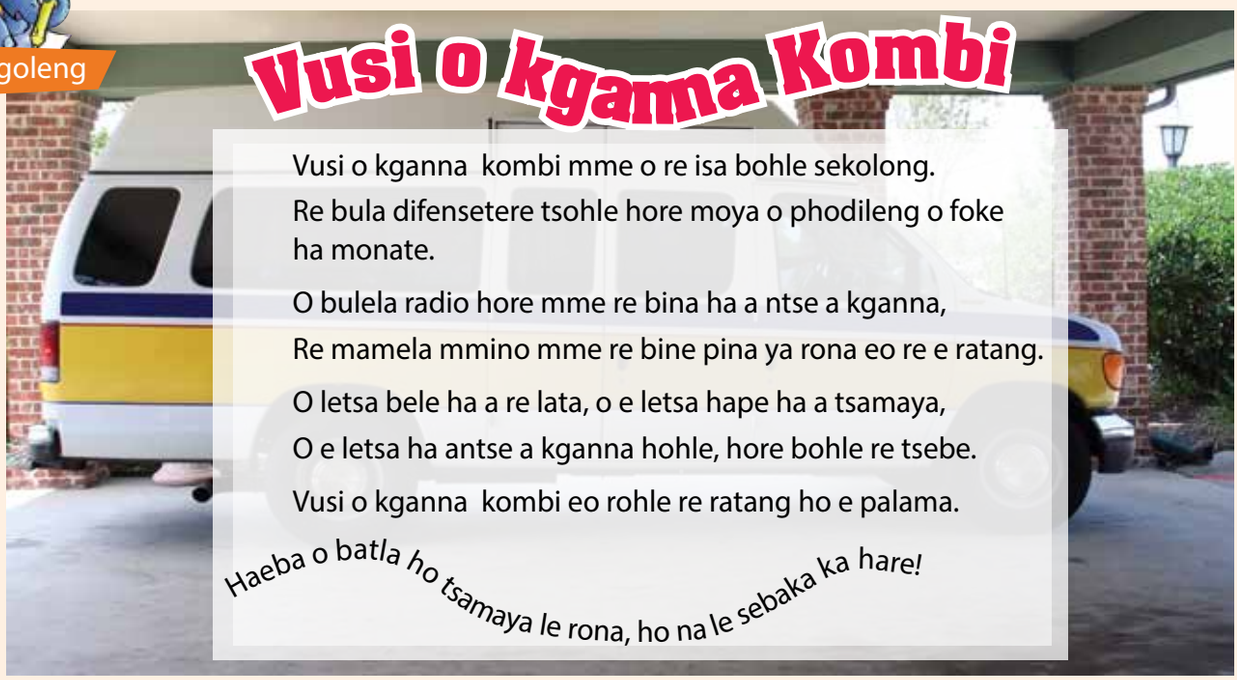
Ha re baleng

Sheba dithothokiso leqepheng lena. Di bitswa dithothokiso tsa sebopeho ebile di ngotswe ho lekana le sebopeho sa setshwantsho. Leha dithothokiso tsena tsa sebopeho di na le morethetho, bongata ba dithothokiso tsa sebopeho ha di na morethetho. Jwale bala dithothokiso.

Ha re ngoleng

Sehela dipara tsa mantswe a morethetho a mmala o tshwanang ho enngwe le e nngwe ya dithothokiso tsa sebopeho mola.

Vusi o kgama Kombi

Vusi o kganna kombi mme o re isa bohle sekolong.
Re bula difensetere tsohle hore moya o phodileng o foke ha monate.

O bulela radio hore mme re bina ha a ntse a kganna,
Re mamela mmino mme re bine pina ya rona eo re e ratang.

O letsa bele ha a re lata, o e letsa hape ha a tsamaya,
O e letsa ha antse a kganna hohle, hore bohle re tsebe.

Vusi o kganna kombi eo rohle re ratang ho e palama.

Haeba o batla ho tsamaya le rona, ho na le sebaka ka hare!

NGWANA KUBU

Kubu e nnyane ya tswa ho bapala,

Ya betsa leqamu metsing tsatsi le leng le hlakileng.

"Ke lahlehile." A realo. "Ke mong mona."

"Ke lakatsa e ka nkabe ke tlile le founu ya ka."

MONWANA-WA TLOU

Tlaase borwa moo dipanana di melang,

Kokonyana e nnyane ya hlwella monwaneng wa tlou;

Tlou ya re ka menyepetsi mahlong.

Hobaneng o sa qholotse thaka hao?

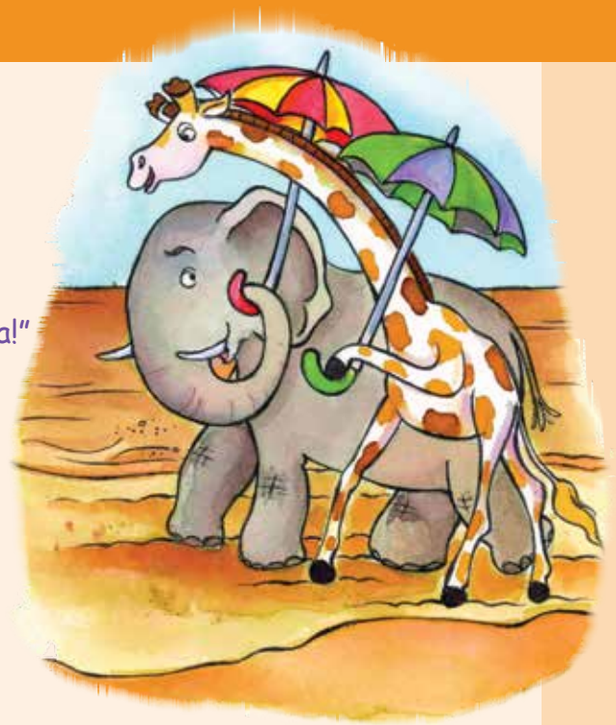
SES HL Gr4 B2 TH6.indd 46 2019/10/22 12:25:19

Letsatsi:

Ha re baleng

Pula e kae?

Thuhlo le tlou tsa tsamaya mmoho.
Tsa ema tlasa moriti mme tsa qala ho qoqa.
"Ke lakatsa e ka e ka na," ho bolela thuhlo, a hemela faatshe,
"Ke kgathetse ke ho bona maru a feta feela pela rona!"
"O a bolela, ho dumela tlou," Pula e kae?
Ekare nka ja mahlaku a matala a matjha hape.
Letsatsi le tjhesa haholo mme lefatshe le omme;
Pula e tla na neng?"

Ka thapama tsatsi leo maru a fetoha a ba masehla,
Dikokonyana tse fofang tsa hlaha tsa bua,
"Pula e a tla! Re e nkgela moyeng!
Ebile ho se hole re utlwa diaduma!"
Thuhlo le tlou ba sheba hodimo marung
Mme ba utlwa lerubisi le letsho le lla sello sa lona,
"Pula e tlile, dinoka di tla phalla;
Nako ya komello e fetile; jwale jwang bo botala bo tla mela!"

E hlaha ho: *http://www.canteach.ca*

Ha re etseng

Thothokisong eo o sa tswa e bala, mongodi o neha tlhaloso ya sebaka ka botlalo pele le ka morao ho pula. Bala ditemana tse pedi ka hloko mme o taake setshwantsho ho bapisa temana ka nngwe.

Temana 1	Temana 2

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 47 2019/10/22 12:25:24

Ho ngola thothokiso

Ha re bueng

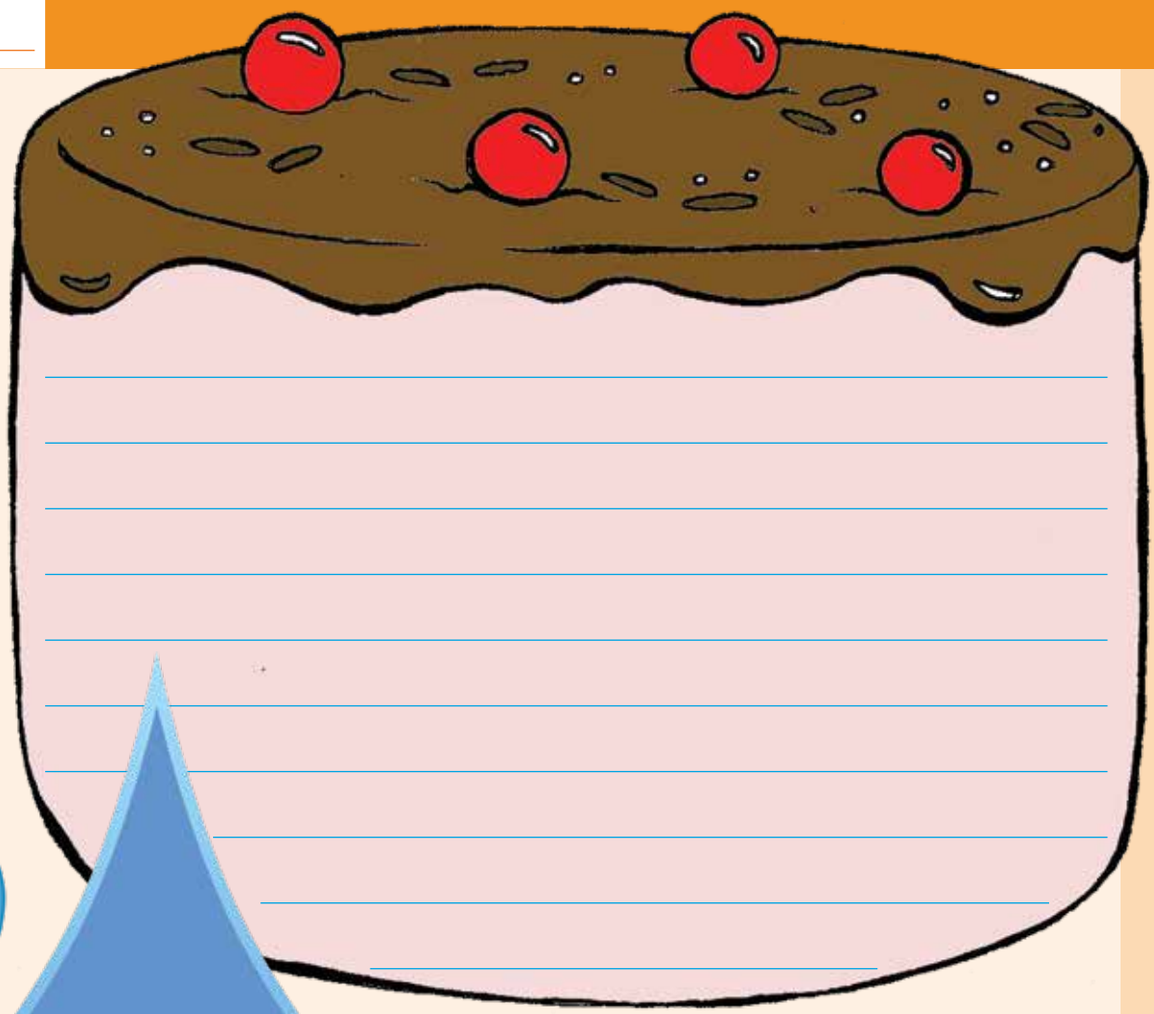
Tadima ditshwantsho tse nne. Lokisetsa ho ngola thothokiso ya sebopeho.

- Setshwantsho ka seng se etsa o nahane ka sehlooho sefe?
- O tla sebedisa mantswe afe thothokisong ya hao?
- Na thothokiso ya hao e tla raema?

Sebetsang ka bobedi ho lokisetsa thothokiso. Pele di ngoleng feela. Ha le kgotsofetse ngolang dibopehong tse ka tlaase.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 48 2019/10/22 12:25:30

Letsatsi:

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 49 2019/10/22 12:25:43

Na o ka hopola?

Pehelo ke dipolelo tse re bolellang ho hong.
Di fella ka kgutlo.

Ke kereiting ya 4.

Dipotso ke dipolelo tse lebelletseng karabo.
Di fella ka letshwao la potso?

O hlahile neng?

Ditaelo ke dipolelo tse laelang.
Di fella ka kgutlo.

Tloho mona. Ke batla ho o bona.

Dimakalo ke dipoleo tse bontshang maikutlo a ho makala, ho tshoha kapa ho kgena.
Di fella ka letshwao la makalo!

Hlokomela! O tla wa!

Ha re ngoleng

Ngololla polelo e nngwe le e nngwe, o sebedisa letshwao le nepahetseng la puo. Jwale bolela haeba e le taelo, potso, taolo kapa makalo.

o seke wa leka wa re ke nkile buka ya hao

o bone jeresi ya ka

kgele bona o matha jwang

na o hopola hantle hore o tlile le dieta tsa hao tsa bolo

bese e tsamaya ka hora ya 12

dulang ditulong tsa lona ho fihlela tshepe e lla hle

banna ha ke dumele hore ntja e jele dijo tsa ka

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 50 2019/10/22 12:25:45

Letsatsi:

Tse ngata ka makopanyi

O se o tseba hore makopanyi a kopanya dipolelo.

le	Ho re bolella se etsahetseng hape
empa	Re bontshe phapang pakeng tsa dipolelo tse pedi
pele	Re bolelle se etsahetseng pele ho ketso
jwale	Re bolelle ka se etsahetseng ka morao ho moo
hobane	Re bolelle lebaka

Ha re ngoleng

Kopanya para ka nngwe ya dipolelo o sebedisa makopanyi a ka masakaneng.

Re ne re kgathetse ha re fihla sekolong. Re ile ra tshwanela ho ya ka maoto. (hobane)

Ke rwala dibutsi tsa ka tsa bolo kamehla. Ke ikwetlisetsa bolo. (pele)

Ke rata dipale tsa ditshomo. Ha ke rate ditshomo. (empa)

O etsa mosebetsi wa sekolo hae. O ya boikwetlisong ba mmino. (pele)

O tla qeta Kereiti ya 7 sekolong sena. O tla ya sekolong se phahameng. (ka mora moo)

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 51 2019/10/22 12:25:51

Batho le dibaka

Ha re bueng

Tadima mmapa mme o bolelle wa mphato hore ke diprofense dife tse nang le batho ba bangata le ba mmalwa, le hore ke dife tse hara lefatshe mme ke dife tse arolelanang meedi le diporofinsi tse fetang boraro.

Ha re ngoleng

Bala tlhaloso ya ngwana ka mong ebe o tlatsa tlhahisoleseding ka bona tafoleng.

Lebitso la ka ke Malebo. Ke dula Soshanguve, Gauteng. Ke na le dilemo di 10 ke Kereiting ya 5. Hae ke bua Sepedi. Ke itlosa bodutu ka ho bala. Ke sehlopheng sa dibuka re kopana Moqebelo o mong le o mong laeborari. Re bolellana ka dibuka tseo re di badileng ebile re kadimisana ka dibuka tsa rona. Ke lakatsa ho sebetsa laeborari ha ke qeta sekolo.

Ke nna Lulama ke dula Umtata. Puo ya heso ke seXhosa empa ke bua seZulu. Ke dilemo di 11 ke Kereting ya 6. Talente ya ka ya bohlokwa ke mmino. Ntate wa ka o letsa terompeta, ebile o nthutile ho e letsa. Ha ke qeta sekolo, ke rata ho ithutela mmino yunibesiti.

Ke Ndivhuho. Ke bua seVenda. Ke dula Thohoyandou, Limpopo. Ke dilemo di 14. Ke Kereiting 9 sekolong. Ke bapalla sekolo sa ka sa bolo ebile ke bapala bolo ya ba dilemo di tlase ho 15 ba Junior Black Leopards. Ke lakatsa ho ba e mong wa dibapadi tsa bolo tsa profeshenale ha ke qeta sekolo.

Ke Refiloe. Ke dilemo tse 11. Ke dula Foreisetata. Lapeng re bua Sesotho. Ke ithuta Senyesemane, Sesotho le SeAfrikanse sekolong. Metswalle ya ka e mengata e bua Sesotho, empa ke na le motswalle a le mong ya buang SeAfrikanse le e mmedi e buang Senyesemane. Ho ba jwale ke Kereiting ya 4 dithuto tsohle di ka Senyesemane. Ke rata ho bapala tjhese le hoki. Ke batla ho ba enjinere ha ke qete sekolong.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 52 2019/10/22 12:25:59

Ke nna Phaladi ke hlaha Mafikeng, Profenseng ya North West. Ke dilemo di 12, ke bua Setswana ke Kereiting ya 7. Nna le metswalle ya ka re sehlopheng sa *environmental*. Re kopana ka mafelong a beke ho hlwekisa diphaka le mabopo a dinoka. Re na le boithabiso bo bongata hobane re thabela ho ba mmoho re thusa ho hlokomela ya tokoloho. Ke rata ho ba a *game ranger* ha ke qeta sekolo.

Ke Zodwa mme ke hlaha Nelspruit Mpumalanga. Ke dilemo di 9 mme ke sebui sa Seswati Kereiting ya 5. Ke rata diphoofolo. Ke na le dintja tse 3 le dikatse tse 2. Ha ke qeta sekolong ke batla ho ba ngaka ya diphoofolo. Moqebelo o mong le o mong ke thusa mane SPCA. Re na le sehlopha sa tlhokomelo ya dikatse mme re hlokomela diphoofolo tse lahlehileng.

Ke nna Marieta. Ke dula Cape Town ho la Western Cape. Ke bua Afrikaans, ke Kereiting ya 12. Ke rata ho sesa le ho qeta nako e ngata lebopong la lewatle. Ke batla ho ithuta ho ba Mothusi wa tsa maphelo. Lemong se tlang ke batla ho ithutela ho ba titjhere.

Ke nna Jan ke dula Kuruman ho la Northern Cape. Ke bua Afrikaans. Ke dilemo di 13 ke kereiting ya 7. Boithabiso ba ka ke ho jala mereho le dimela tse ikgethileng batla ho ba *horticulturalist* ha ke qeta.

Ke nna Mandu. Ke dula Umlazi ho la KwaZulu-Natal. Ke bua isiZulu le English. Ke dilemo di14 ke Kereiting ya 9. Ke kenetse sehlopha sa boemo ba thuso ya pele sekolong sa heso. Ke batla ho ba mooki ha ke qeta sekolo. Boemo ba thuso ya pele bo bohlokwa haholo. Ke se ke pholositse bophelo ba moshanyana.

Lebitso	Dilemo	Puo	Profense	Boithabiso	O batla ho ba

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 53 2019/10/22 12:26:03

Ka tsa dipuo

Ha re ngoleng

Fumana ho batho ba bahlano hore ba bua dipuo dife maemong a fapaneng.

Ngola mabitso a bona moleng o bolou mme o bolele hore ba sebedisa puo efe.

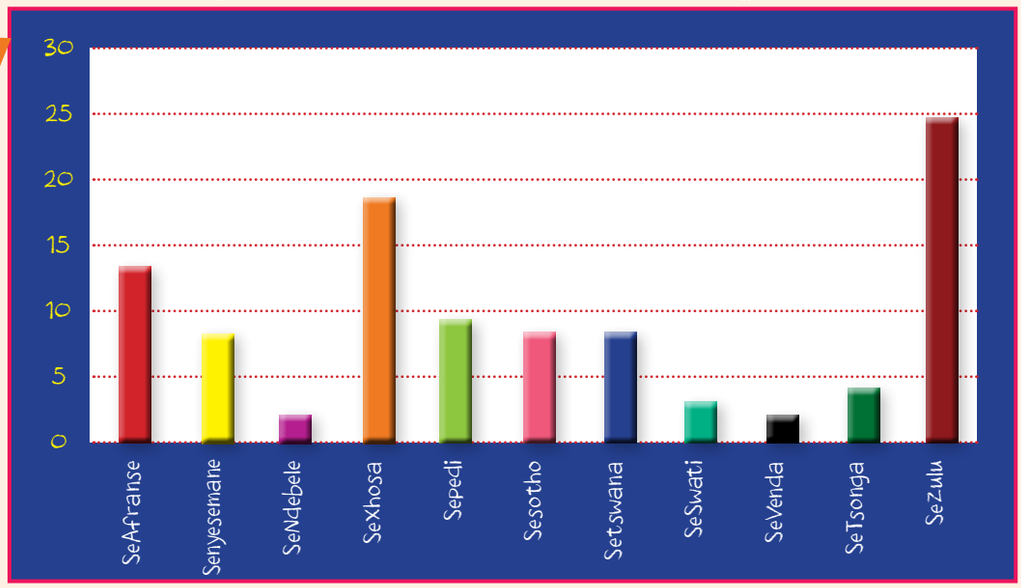
Mabitso					
lapeng					
tlelaseng					
le metswalle					
mabenkeleng					

Ha re baleng

Sheba tjhate mme o arabe dipotso tse latelang.

% Ke dipuo dife tsa semmuso tseo re di buang Afrika Borwa?

Ke puo efe e buuwang haholo Afrika Borwa?	
Ke puo efe e buuwang ke batho ba tllase ka palo?	
Ho ya ka tjhate ena, na ho na le dipuo tse buuwang ke palo e lekanang ya batho?	
Puo ya hao ya lapeng ke efe?	
Ke peresente e kae ya batho Afrika Borwa e buang puo ya hao ya lapeng?	

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 54 2019/10/22 12:26:06

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse ka bang robedi tse hlalosang dipuo tseo metswalle ya hao e e sebedisang maemong a fapaneng tse fapaneng.

Ha re ngoleng

Sheba mmapa o ka leqepheng le fetileng ka hloko ebe o araba dipotso tsena.

Ho na le diprofense tse kae Afrika Borwa?	
Ke profense efe e nang le batho ba bangata?	
Ke profense efe e nang le batho ba bannyane ka palo?	
Ho na le batho ba bakae profense ya hao?	
Motsemoholo wa Kapa Lebowa ke mang?	
Ke diprofense dife tse pela lewatle?	
Ke profense efe e kgolo ho feta?	
Ke profense efe e nang le lebopo la lewatle le le lelele ka ho feta?	

Ha re shebisaneng puo

Sehella maetsi (mantswe a ketso) mela dipolelong tsena.

Ke ile sekolong ka maoto ka dula ka tlelaseng.
Ke founetse Jim ka molella hore a tle moketeng.
Ntja e mathetse ka tlung ya hlafuna lesapo la yona.
O rahile bolo yaba e e qhomela morao marulelong marulelong.
Ke ne ke mathela sekolong ha ke tla wa ka lemala leoto.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 55 2019/10/22 12:26:15

Dikolo lefatshe ho potoloha

Ha re baleng

France

Letsatsi la sekolo le qala ka hora ya 8 hoseng le fela ka hora ya 4 thapama, ho na le hora tse pedi bohareng ba dijo. Ha ho sekolo ka Laboraro le Sontaha, empa ho na le sekolo halofo ya letsatsi ka Moqebelo. Ha ba a tlameha ho apara moaparo wa sekolo.

Dubai

Dihora tsa sekolo Dubai di qala hoseng ka hora ya 7:45 ho fihla ka 13:30, hobane ho tjhesa haholo lehlabula, nako ya sekolo ya phomolo lehlabula e telele. Bana ba sekolo Dubai ha ba dumellwa ho pepa mekotlana ya bona ya sekolo hobane hona ha ho a lokela mekokotlo ya bona. Ba sebedisa diteroli tse hulwang.

Brazil

Letsatsi la sekolo le qala ka hora ya bosupa hoseng ho fihla hara mpa ya motsheare, ebe baithuti ba ya ho ya ja dijo tsa motsheare le ba malapa a bona. Dikolo tse ngata di qobella hore bana ba apare moaparo wa sekolo.

Kenya

Dikolo tse ngata Kenya di fa bana dijo motsheare. Bana ba bang ba siya dijo tsena ho ya ja le ba malapa a bona. Bana ba ya sekolong ho tloha ka Mantaha ho fihla ka Labohlano, ba bang ba ya sekolong ka Moqebelo. Bana ba tlamehile ho apara moaparo wa sekolo.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 56 2019/10/22 12:26:34

Letsatsi:

Iran

Iran banana le bashanyana ha ba rutwe phaposing e le nngwe. Banana hangata ba na le matitjhere a basadi, ha bashanyana ba rutwa ke banna.

South Korea

Leha letsatsi la sekolo e le ho tloha ka hora ya 8 hoseng ho fihla ka hora ya 4 thapama, bana ba bangata ba dula sekolong ho fihlela bosiu. Kamora hora ya 5 thapama baithuti ba a bala. Ebe pele ba eya hae ba hlwekisa diphaposi tsa bona.

Japan

Japan bana ba sekolo ba tlameha ho apara moaparo wa sekolo, ebile ho na le melao e thata ka makgethe ka, meriri, dieta, dikausu le bolelele ba dikethe, Hangata ho na le bana ba 29 ka phaposing. Ka phaposing ho na le dikhomputa tse hlano kapa tshelela, bana ba tlameha ho di sebedisa mmoho.

China

Letsatsi la sekolo China bonyane le qala ka hora 7:30 hoseng ho fihla 17:00 le hora tse pedi tsa nako ya dijo.
Bana bohle ha nehwa diaparo tsa sekolo mahala, empa ha ba tlameha **ho di apara**.

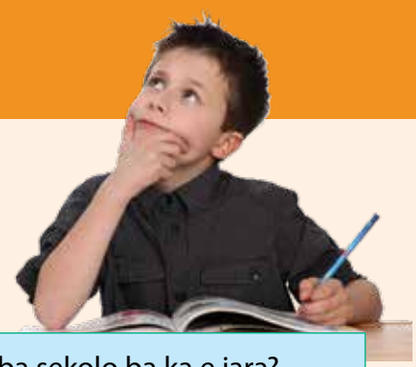
Australia

Letsatsi la bana ba sekolo le qala ka hora ya 9 hoseng ho fihla ka 3:30 thapama. Bana ba ja dijo tsa motsheare sekolong.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 57 2019/10/22 12:26:58

Ho kena sekolo naheng tse ding

Ha re ngoleng Sheba mmapa o arabe dipotso tse latelang.

Ke naha efe e reng mekotlana ya sekolo e boima haholo hore bana ba sekolo ba ka e jara?
Ke naheng efe moo bana ba kenang sekolo dihora tse ngata ho feta naha tse ding ka beke?
Ke naheng dife moo bana ba sa tlamehang ho apara diaparo tsa sekolo?
Ke naheng dife moo sekolo se fang bana dijo?

Ha re bueng Ke mathata afe ao o ka bang le ona ha o ne o ka ya hae ka nako ya phomolo ya sekolo ka tinare, ka morao ho moo ebe o kgutlela sekolong. Bua ka taba ena le ba sehlopha sa hao. Bua ka mathata ao ba sehlotshwana sa hao ba nahanang ka ona.

Sheba mmapa. Ke kontinenteng efe moo re fumanang naha tsena?

Brazil		Japan	
China		Kenya	
France		South Korea	
Iran		Australia	

Nahana ka hloko ka Australia!

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 58 2019/10/22 12:27:09

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Botsa metswalle e mehlano dipotso tsena ebe o tlatsa dikarabo.

1 Na dikolo di tshwanetse ho fana ka dijo mahala?

2 Na re tlameha ho apara diaparo tsa sekolo?

3 Na mekotla ya sekolo e boima haholo bakeng sa bana?

4 Na dikolo di tshwanela ho fana ka diaparo tsa sekolo mahala?

5 Na letsatsi la sekolo le tshwanela ho lelefatswa?

Araba nnete kapa tjhe ho tse latelang:

	Dikolo di tshwanela ho fana ka dijo.	Re tshwanela ho apara moaparo wa sekolo.	Mekotlana ya sekolo e boima haholo.	Dikolo di tshwanela ho fana ka moaparo wa sekolo mahala.	Matsatsi a sekolo a tshwanela hoba malelele.
Motswalle 1					
Motswalle 2					
Motswalle 3					
Motswalle 4					
Motswalle 5					

Yohle	Nnete	**Tjhe**	Nnete	**Tjhe**	Nnete	**Tjhe**	Nnete	**Tjhe**	Nnete	**Tjhe**

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse ding ka dikarabo tseo metswalle ya hao e di nehileng dipotso tsena.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 59 2019/10/22 12:27:16

Nako ya tshwantshiso

Na o ne o tseba hore re bitsa dipodi tse nnyane dipotsanyane? Bala tshwantshiso ena ka dipotsanyane.

Phiri le dipotsanyana tse supa

Ha re baleng

Bala tshwantshiso ena e hodima dipale tse tsebahalang mme o arabe dipotso leqephetshebetsong le latelang.

Kgalekgale ho ne ho na le mme podi ya neng a dula le ntlong le dipotsanyana tse supa. Ka tsatsi le leng o ne a batla ho ya morung ho batla dijo.

Mme: Bana ke sa ya morung. Le hlokomeleng phiri. Ha a ka kena o tla le ja kaofela. Le tla tseba hore ke phiri ka lentswe la hae le mahwashe le ka maoto a hae a matsho.

Bana: O se tshwenyehe mme. Re tla itlhokomela ebile ha re na ho bulela phiri.

E ne e se kgale ha ho kokotwa monyako.

Phiri: Bulang monyako bana ba ratehang . Mmalona o mona Ke le tletse dijo tse ngata.

Bana: Ha re na ho bula monyako. Ha o mme wa rona. Lentswe la hao le makgerehlwa. O phiri.

Phiri a tsamaya mme a fumana tjhoko e kgolo eo a ileng a e kwenya ho nolofatsa lentswe la hae.

Phiri: Bulang monyako bana ba ka ba ratehang. Mmalona o mona.

Lentswe la phiri jwale le ne le le bonolo. Bana ba ne ba le haufi le ho bula monyako ha ba bona maoto a matsho ka fensetere.

Bana: Ha re na ho bula monyako. Mmarona ha a na maoto a matsho. O phiri.

Ha jwale phiri o ne a se a lapile haholo. A matha mme a reka phofo ya ho etsa dikuku mme a itshela ka yona maotong. A bonahala a le masweu ebile a le boya. A leba monyako hape.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 60 2019/10/22 12:27:22

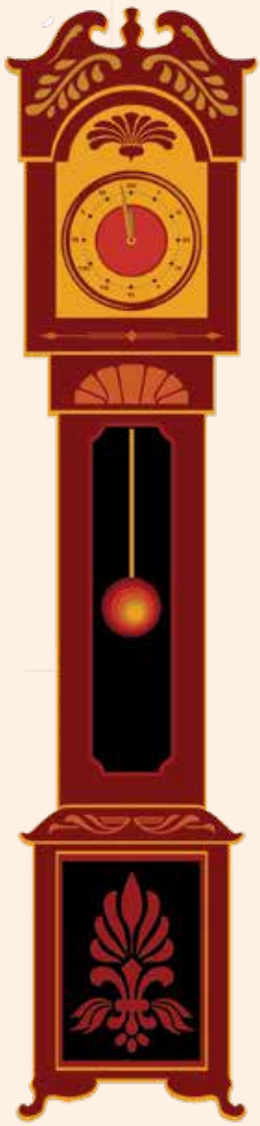
Phiri: Bana ke fihlile. Mpuleleng monyako. Ke le tletse dijo tse ngata.

Bana: Re bontshe maoto hore re bone o mme wa rona.

Phiri yaba o hlahisa leoto la hae le lesweu fensetereng.

Bana: Ho lokile mme, re a notlolla.

Ha ba bula ba bona phiri. Ba ne ba tshohile mme ba leka ho ipata. E nngwe ya qhomela tlasa tafole, ya bobedi ka hara bethe, ya boraro setofong, ya bone ya ipata kitjheneng, ya bohlano yona khaboteng, ya botshelala tlasa sinki, mme ya bosupa yona ya tlolela hara tleloko.Phiri ya fumana ba tsheletseng mme yaba kometsa. E nnyane ho tsona ene e bolokehile hara lekase la tleloko. Kamorao ho moo mme a fihla ho tswa morung.

Mme: Le hokae dipotsanyana tsa ka?

Ngwana 7: Mme ke ipatile hara lekase la tleloko. Phiri o jele bana beso!

Mme podi o ne a halefile. A ya sedibeng ho batla phiri mme a mo fumana a kgalehile tlasa sefate. Mme a mo sheba ho tswa mahlakoreng oohle mme o bona ho na le ntho e tsamayang hara mpa ya hae.

Mme: Na ho ka etsahala hore ebe bana ba ka ba ntse ba phela? Ngwana, ntatele sekere sa ka le nale le kgarang.

Ha a kgutla a seha mpa ya phiri. Bana ba tsheletseng ba qhoma ba tswa mpeng.

Bana: Halala, re a phela!

Mme: Ha re fumaneng majwe a maholo. Re tla tlatsa mpa ya hae ka majwe a ntse a robetse.

Ba tlatsa mpa ya hae ka majwe yaba mme o a mo roka. Phiri ya phaphama qetellong. O ne a nyorilwe mme a tsamaya ho leba nokeng bakeng sa ho nwa.

Phiri: Ke eng e dumang ka hare ho nna? Ke itse ke jele bana ba podi empa ke bona e ka ke jele majwe.

Ha phiri a inama sedibeng ho nwa, majwe a mo hulela fatshe yaba ke pheletso ya phiri e sa lokang.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 61 2019/10/22 12:27:23

Ho nahana ka pale

Ha re bueng

Re a tseba hore ditshomo di na le ho hlalosa se ke keng sa etsahala. Ke sefe se ke keng sa etsahala paleng ena?

Tikoloho ke eng? Pale e etsahala dibakeng tse pedi tse fapaneng, ke dife?

Dipolelwana tse fifaditsweng sengolweng di bolelang?

Ha re etseng

Tshwantshisang pale dihlopheng tsa lona. Le tla hloka mme podi, dipotsanyana tse supa, phiri le mopheti wa pale ho bala dikarolo tse bohareng.

Ha re ngoleng

Pheta pale ka ho hlahlamana. Sebedisa mantswe ana ho o thusa.

ka nako eo

kamorao ho moo

qetellong

pele

Ha re ngoleng

Jwale araba dipotso tsena.

Mme podi o ile a hlokomedisa bana eng?

Mme o ba bolelletse hore ba hlokomele phiri. Ba ne ba tla bona jwang ha e le phiri?

Dipotsanyana di ile tsa ipata kae?

1	2	3
4	5	6
7 Lekase la tleloko		

Ho etsahalang paleng se ke keng sa etsahala bophelong ba nnete?

1
2
3

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 62 2019/10/22 12:27:36

Letsatsi: _____

Mabitsokgoboka

Ha re etseng

Sebedisa ditshwantsho le temoso ho o thusa ho qetella morabaraba wa mantswe. Jwale tlatsa lebitso le nepahetseng le kgobokanyang temosong e ka tlase.

Ha re shebeng mabitso a kgobokanyang

Mabitso a bokellang ke mabitso a dihlopha tsa batho, diphoofolo kapa dintho tsa mofuta o tshwanang. Mehlala e meng e kenyelletsa sehlopha sa morara kapa dipalesa, setho sa lelapa kapa sehlopha.

Tlaase:

1. Ke mabotho a _____.
2. Ke sekolo sa _____.
3. Ke sehlopha sa _____.
4. Mohlape wa _____.
5. Ke seshoba sa _____.

Tshela:

6. Ke shwanhla ya _____.
7. Ke nyeunyeu ya _____.
8. Ke ngata ya _____.
9. Ke sekgakgatha sa _____.
10. Ke boiyane ba _____.

Tshela: 6 tjhelete, 7 tshenyane, 8 patsi, 9 batho, 10 dikokonyana
Tlaase: 1 sesole, 2 dihlapi, 3 dibini, 4 dikgomo, 5 kwae

Polelwana tsa maetsi

Sheba dintshwantsho tsena mme o di sebedise ho o thusa ho qetella dipolelo tsena. Ha o qetile sena sehella leetsi mola ho karolo (polelwana) eo o e ngotseng.

1 Mme o omantse John hobane o _____

2 Ke tsebile hore o ne a kgenne hobane o _____

3 E ne e le semathi sa bohlokwa ebile o _____

4 E ne e le letsatsi la hae la tswalo ka hoo o _____

5 Ke ile matsatsing a phomolo ebile ke _____

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 63 2019/10/22 12:28:04

Ngola papadi ya hao

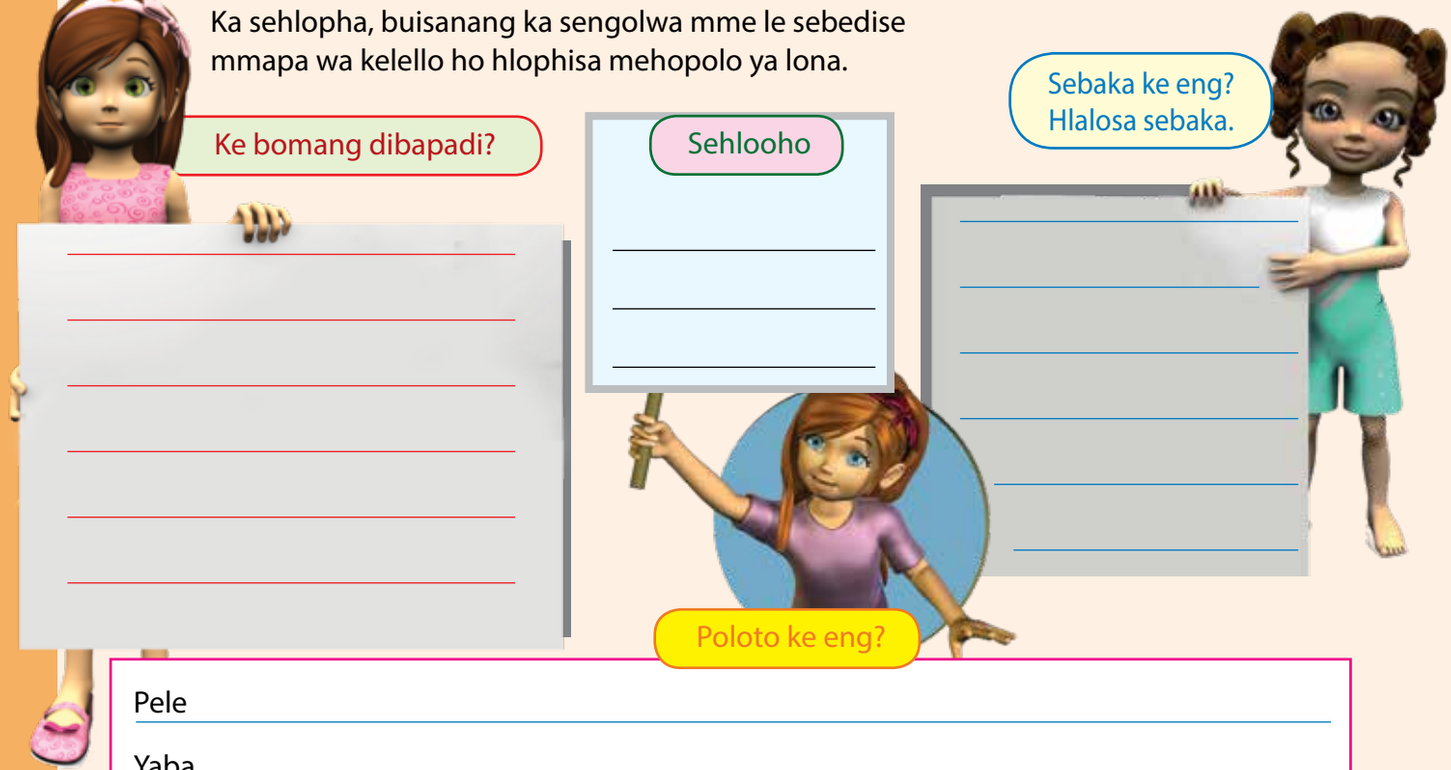

Ha re ngoleng

Sebetsa le metswalle ba hao ka tlelaseng ho qapa papadi. Qetella tjhate ho o thusa ka ho itokisetsa ha lona.

Dibapadi Tlatsa mabitso a bommate ba hao ka tlelaseng ba bapalang karolo e nngwe le e nngwe.	Hlalosa dibapadi.	Sebapadi ka seng se tla apara eng?	Dibapadi di tla reng?

Ka sehlopha, buisanang ka sengolwa mme le sebedise mmapa wa kelello ho hlophisa mehopolo ya lona.

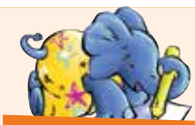
Pele

Yaba

Yaba ka mora moo

Qetellong

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 64 2019/10/22 12:28:08

Ha re ngoleng

Ngola papadi ka mokgwaritso. E lokise e be o ngola sebopeho se phethahetseng sebakeng se siilweng. Ha o hloka sebaka se seng, Kenya leqephe leo o le ntshitseng bukeng ya hao ya ho ngolla.

	Sehlooho
Tikoloho	
Dibapadi	

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 65 2019/10/22 12:28:11

Ho tadimana le puo

Sehlongwapele ke eng?

Sehlongwapele ha se lentswe le tletseng. Ke karolo ya lentswe e kenang qalong ya lentswe le tletseng qalehong ya lentswe le felletseng (le bitswang motso wa lentswe). Sehlongwapele se seng le se seng se na le moelelo wa sona. Ha sehlongwapele se eketswa ho motso, e fetola moelelo wa motso.

Ha re etseng

Sheba mohlala. Ho etsahalang ha o kopanya sehlongwapele le motso wa lentswe? Lentswe le letjha le hlalosa eng?

sehlongwapele		Motso
mo-	+	-eta

Ha re ngoleng

Etsetsa sehlongwapele se seng le se seng sedikadikwe. Jwale sehela motso mola ka tlase.

kgutlotharo | leeme | ho ngola hape | boitshwaro bo bobe | tshela hape | ho swabisa | ho se kgone | ho ba le pelaelo | teraesekele | ho se utlwisisi | ho lefa pele | ho se dumele | ho bala pele | ho lahla | ho se thabe | ho etsa hape

Dihlongwapele tsena di hlalosa eng?

Sehlongwapele	Moelelo	Sehlongwapele	Moelelo
mo-	bonngwe	Bo- (holo)	boemo
ba-	bongata	Mo-(holo)	bonngwe
le-	bonngwe	Se-(holo)	mokgwa

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse hlano o sebedisa, mantswe le dihlongwapele.

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 66 2019/10/22 12:28:12

Letsatsi: _____

Sehlongwanthao ke eng?

Dihlongwanthao di tshwana le dihlongwapele, kantle le hore tsona di eketswa qetellong ya motso wa lentswe ho fetola moelelo. Mohlala: qetello – ng e bolela "sebaka", jwale lentswe sekolong le bolela sebaka seo ho rutelwang ho sona.

Ha re etseng

Sheba mohlala. Ho etsahalang ha o kopanya sehlongwanthao le motso? Lentswe le letjha le bolelang?

Motso		Sehlongwanthao
sekolo	+	-ng

sekolong

Ha re ngoleng

Etsetsa dihlongwanthao sedikadikwe mantsweng ana. Jwale sehella motso wa lentswe mola.

ho ya morao | thabile | sedibeng | tsamaile | moloreng | masimong | sekolong | bofokodi | utlwisiseha | rateha | ratana | tshepile | binela | hatisa | bonela | bonwa | ratisa | tshwarana | baleha | rohaka | hlokile | etsetsa | tlatsetsa

Dihlongwanthao tsena di hlalosa eng?

sehlongwanthao	moelelo	sehlongwanthao	moelelo
-ng	sebaka	-wa	etsuwa
-ela	etsetsa	-hala	etseha
-ana	etsana	-isisa	etsisisa
-isa	etsisa	-ile	lephethi

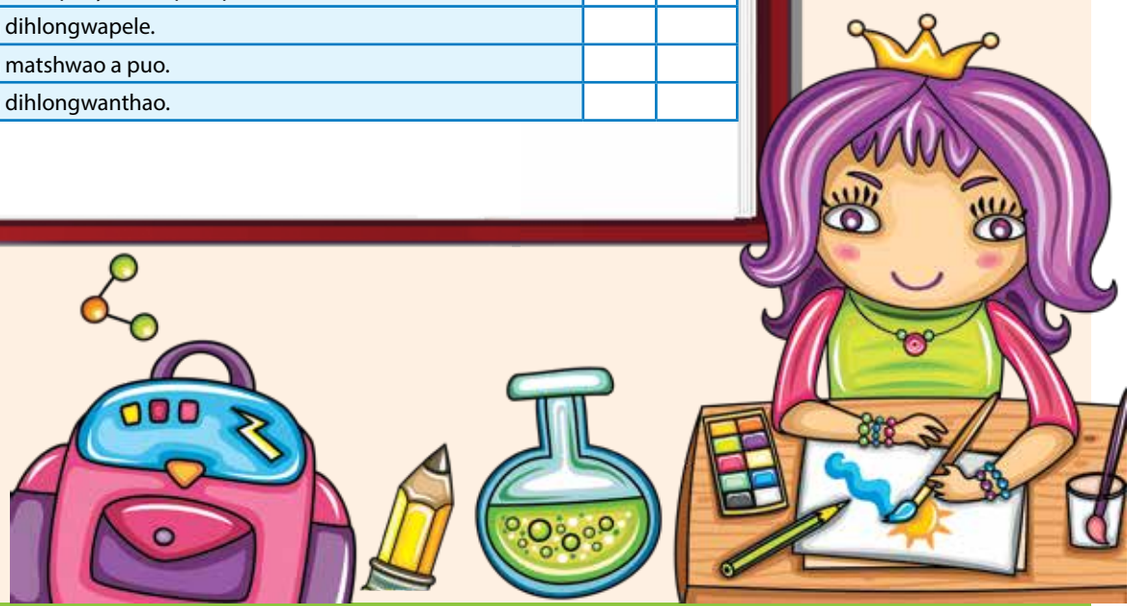
Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse hlano o sebedisa mantswe a nang le dihlongwanthao.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 67 2019/10/22 12:28:14

NKA		
bala tjhate.		
bala thothokiso.		
bala thothokiso haholo ka maikutlo.		
araba dipotso hodima tjhate.		
araba dipotso hodima thothokiso.		
araba dipotso hodima mmapa.		
ngola thothokiso.		
ngola dipolelo tse bonolo.		
rarolla morabaraba wa mantswe.		
phethela serapa sa thothokiso ka ho tlatsa mantswe a raemang.		
ntsha dintlha mmapeng.		
tlatsa dipotso.		
fumana mantswe a raemang thothokisong.		
bona poeletsomodumo thothokisong.		
bona poeletsamodumo mantsweng a sothang leleme.		
bona mabitsokgoboka.		
bona mothofatso thothokisong.		
bona moetsi nle ketso polelong.		
bona hore dipolelo ke taelo, potso, pehelo kapa makalo.		
bontsha thothokiso.		
lokisetsa tshantshiso.		
lepa hore thothokiso e bua ka eng hodima sehlooho le setshwantsho.		
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.		
sebedisa makopanyi ho bopa dipolelomararane.		
sebedisa dihlongwapele.		
sebedisa matshwao a puo.		
sebedisa dihlongwanthao.		

SES HL Gr4 B2 TH6.indd 68 2019/10/22 12:28:24

Tema 7: Nnete le boiqapelo

Kotara 4: Dibeke 1 - 2
E ditabeng

97 Tse lahlehileng le ho fumaneha 70
E lahlehile mme e fumanwe. O noha ka setshwantsho, sehlooho, sekamola sa atikele ya koranta.
O bala atikele ya koranta.
O bona mahlalosanngwe sengolweng.

98 Ha re ntse re nahana ditaba 72
O araba dipotso hodima atikele ya koranta.
O sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.
O araba dipotso hodima atikele ya koranta.
O ngola ho puosebui dibudulwaneng tsa puo.
O ngola bukatsatsing a sebedisa pele, yaba, kamorao ho moo le qetellong.

99 Ho ngola atikele e ntjha 74
O phethela tokisetso ya hae ya ho ngola atikele ya koranta.
O phethela tlhahisoleseding ka atikele ya bona.
O hlophisa, hlahloba le ho lekola atikele mme o e ngola ka makgethe.

100 Re shebile puo 76
O bona maetsi a thusang.
O arola mantswe ka dinoko.
O buisana ka moelelo wa dihlooho.

101 Bala ya yona 78
O bala atikele ya koranta.
O nyalanya malatodi.
O araba dipotso hodima atikele ya koranta.
O phetha pale ka tatelano tlasa dihlooho tseo a di neuweng.

102 Ke eng ditabeng? 80
O etsa phuputso le metswalle e le ho lokisetsa atikele ya koranta.
O hlophisa, lekola le ho hlahloba atikele mme a e ngole ka makgethe.

103 Seo dibukantswe di bolellang sona 82
O bona dibopeho dikishinaring, jwaloka mantswe a tataisang, mantswe a tlhahiso, meelelo e fapaneng le dkarolo tsa puo.

104 O sa hopola? 84
O sebedisa maetsa ho dipolelong.
O phethela karete ya tlhahisoleseding ya dinomoro tsa founu.
O sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.
O phethela morabaraba.

Kotara 4: Dibeke 3 - 4
Ho ya sekolong se setjha

105 Jojo o ya sekolong se setjha 86
O lepa hodima setshwantsho le sehlooho.
O re hedi pale.
O bala pale.
O beha ka mananeo dipotso hodima pale.
O ngola qetello ya pale mme o tshwantshisa qetello eo.

106 Ho etsahala eng ka Jojo 88
O bala pale yohle.
O bapisa baphetwa ba babedi.

107 Ha re nahaneng ka Jojo 90
O araba dipotso hodima pale ka Jojo.
O ngola bukatsatsi a ikentse Jojo ho bolela se etsahetseng tsatsing leo.
O tlatsa mahlalosi a boholo a siilweng.

108 Ho ngola lengolo 92
O phethela tokiso ya ho ngola lengolo.
O ngola lengolo a latela dihlooho tseo a di neilweng a sebedisa tlhahisoleseding ho hlaha tokisong.

109 Ho bala Tayari 94
O bala se ngotsweng bukatsatsing.

110 Ho boloka bukatsatsi 96
O ngola dayaring matsatsi a maraaro.
O tlatsa mahlalosi a boholo a nepahetseng.
O arola mantswe ka dinoko.
O tlatsa mahlalosi a papiso a nepahetseng.

111 Ha re shebisaneng puo 98
O tlatsa mahlalosi a sebaka ho phethela dipolelo.
O bopa dipolelo ka dipolelwana bitso.
O phethela dipolelo a sebedisa dipolelo mabitso.
O tlatsa maemedi ho qetella dipolelo.

112 Ngola pale 100
O phethela tokisi ya ho ngola pale.
O etsa buka ya disehwa, o ngola pale le ho e etsetsa ditshwantsho.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 69 2019/10/22 12:25:03

Tse lahlehileng le ho fumaneha

Ha re baleng

Sheba serapa se latelang mme o nohe hore serapana se bua ka eng. Bolela hore sehlooho, mela ya sehlooho, setshwantsho le qotso di bolelang?

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utwlisis serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Lebitso la pampiri

DAILY NEWS

28 Lwetse 2015

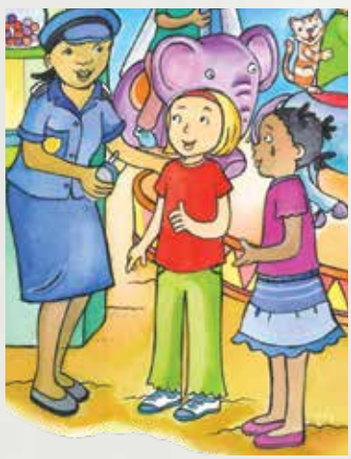
Letsatsi

Banana ba sekolo ba hlahelletseng ka mahetla ba lahlehileng le ho fumanwa

Tsa sehlooho

Nadine Murdock Molana

Thekong Molana wa sebaka

Ban aba lahlehileng ba fumanwe ke Lekonstabole Shezi.

Serapa sa selelekela

Maobane banana ba babedi ba Greenway Primary School ba hlahalletseng ka mahetla ba fumanwe ke Sepolesa sa Afrika Borwa.

Bana ba kereiti ya bone ba Greenway Primary School ba nka leeto la sekolo ho ya Durban Beach Front Amusement Park. Bana ba nkile leeto ho latela tshebetso ya bona e ntle hlahlobong ya ANA.

Mosuwehlooho wa Greenway, Mofumahadi Sherly Ntuli o boletse hore dihlopa the pedi tsa kereiti ya bone di nkile leeto la sekolo hobane ba **matlafaditse** dipheto tsa hlahlobo ya ANA. “Kereiti 4 A le B ke didihlopa tse atlehileng ka ho fetisisa”, ho bolela mosuwehlooho ya motlotlo”. “Matshwao a bana ba sehlopha sa boraro a matlafetse ho tswa ho 36% ho fihla ho 68%.“

Bana ba bontshitse kgolo hlahlobong ya puo. E mong wa mesuwe, Mofumahadi Keith Brown o boletse hore “Ke kgothaletsa sehlopha sa ka ho sebetsa ka thata selemong mme matshwao a bona a matlafetse ho latela tshebetso e matla!”

“Re bile le e bitswang **Bala-buka-ka beke** mme o eke entse bonnete ba hore moithutwana ka among e ba setho sa pokello ya dibuka, “ho bolela mosuwe e mong wa sehlopha sa 4, Mofumahadi Elsie Myeza.” Sena se thusitse hore ba matlafatse matshwao ka bonyane 20%”, o bolela sena ka **motlotlo**.

Sehloohwana

Banana ba lahleha

Ho latela matshwao a matlafetseng, bana ba sehlopha sa 4 isitswe

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 70 2019/10/22 12:25:13

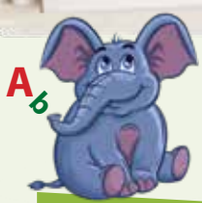
lepatlelong le makatsang lebopong la lewatle. Ka bomadimabe ke moo banana ba babedi, Nomsa le Ann Smith ba lahlehileng.

Ba ile ba fumanwa ha morao kamora hore ba tlalehwe ho lepolesa la mosadi lepatlelong le makatsang. Nomsa a re, " ke ne ke tshohile hore ba bang ba ne ba ntshiile beseng" Anna a ntse a thothomela a re, ho ne ho qala ho ba lefifi ka lebaka leo ke ne ke sa bone hantle.

Banana ba ne ba **solla** mme ba ne ba sa fumane mokgopi wa bona. Ka mora ho batla hohle, banana.

"Bana ba bangata ba a lahleha lepatlelong le makatsang hobane ba thaba ho feta tekano ke dintho tse palangwang ba be ba lebale ho ba le mesuwe kapa batswadi. Ke ile ka ikamahanya le basebetsi mmoho mme ba fumana mokgopi wa sekolo sa Greenway mme ra kgona ho tlisa banana ba bolokehile ka potlako", ho bolela konstabole Shozi ya nang le **boiphihlelo**.

Dihlahlobo tsa ANA di tshwarwa selemo se seng le se seng ka Phato mme barutwana ba sehlopha sa pele ho ya ho sa botshelela le borobong Afrika Borwa ka bophara ba ngola dihlahlobo tsena. Diphetho tsa dihlahlobo tsena di bontsha Lefapha la Thuto dikarolo tsa dirutwa tse thatafallang baithuti ho etsa hore Lefapha la Thuto le tsebe ho matlafatsa thuto.

A 6

Mosebetsi wa mantswe

Fana ka mahlolosonngwe kapa mantswe a nang le moelelo o le mong le mantswe a latelang:

fumana	
bokgoni	
sasanka	
ka motlotlo	
kgothaletsa	
tswelopele	

Ha re ngoleng

Tlatsa tlhahisoleseding e latelang.

Lebitso la koranta ke mang?	
Ditaba tsa sehlooho ke dife?	
Molana ke eng?	
Mola wa sebaka ke eng?	
Sehloohwana ke eng?	
Letsatsi la phatlalatso ke lefe?	
ANA e emetse eng?	

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 71 2019/10/22 12:25:18

Ha re ntse re nahana ditaba

Ha re ngoleng

Bala serapana o nto araba dipotso tse latelang.

Ho etsahetseng?

Ho etsahetse neng?

Hobaneng sekolo se nkile mokgopi ho nka leetong?

Ke mang ya fumaneng banana?

Ke eng se entseng hore banana ba lahlehe?

Ke eng se entseng hore banana ba lahlehe?

Ha re ngoleng

Makopanyi

Sebedisa makopanyi qetellong ya mola ka mong ho kopanya dipolelo tsena.

hobane | Ka nako eo/a nto | pele | le | empa

Sehlopha sa bone se ilo sa putswa.	Sehlopha sa bone se matlafaditse matshwao a bona.	hobane
Ba batlile mosuwe wa bona.	Ba kopile mosadi wa lepolesa ho thusa.	pele
Nomsa o ratile mele kerone.	O kgahlilwe ke lebidi le leholo.	empa
Ann o sebeditse hantle Dipalong.	O sebeditse hantle puong.	le
Ba sebeditse ha mpe sehlopheng sa boraro.	Ba sebeditse ha mpe sehlopheng sa bone.	ka nako eo/a nto

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 72 2019/10/22 12:25:24

Letsatsi:

Ha re baleng

Sheba serapa mosebetsing o fetileng.
Tlatsa lesedi leo motho ka nngwe a fanneng ka lona.

Lebitso	Ke mang?	O itseng?
Mof Ntuli		
Mong Brown		
Mof Myeza		
Nomsa		
Ann		
Mong Shozi		

Ngola seo e mong le e mong wa batho bana ba se bolelang.

Inahane o le Ann kapa Nomsa. Ngola tatelano ya ditaba tsa letsatsi e hlalosang se etsahetseng ka letsatsi leo.
Sebedisa mantswe:

pele *ya ba* *kamoramoo* *qetellong*

Dumela Bukatsatsi *Letsatsi:*

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 73 2019/10/22 12:25:26

Ho ngola atikele e ntjha

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ha re ngoleng

Jwale o tlo qala ho ngola serapana sa koranta ka bowena. O rata ho ngola ka eng? Sebedisa mmapa wa kelello ho ngola.

Ngola sehlooho sa sengolwa sa hao

Ho etsahetseng?

Ke bomang ba neng ba ameha?

Etsahetse neng?

E etsahetse kae?

Hobaneng e etsahetse?

E felletse kae/Pheletso e bile efe?

Tlatsa lesedi lena mabapi le sengolwa sa hao.

Lebitso la koranta	
Letsatsi la koranta	
Molana wa sebaka	
Molana	

Kopa motswalle ho hlahloba diphoso sengolweng sa hao. O ntano etsa ditukiso tse tshwanetseng le ho ngola sengolwa leqepheng le hlahlamang.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 74 2019/10/22 12:25:46

Ha re ngoleng Ngola sengolwa sa hao ka makgethe sebakeng seo ho faneng ka sona.

Lebitso la koranta	Letsatsi
Tsa sehlooho	
Molana wa sebaka	Molana
Temana ya selelekela	
Ngola ditaba tsa hao	
	Etsetsa atikele ya hao setshwantsho
	Ngola sehloohwana

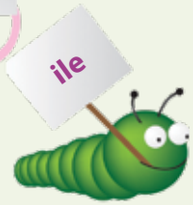
SES HL Gr4 B2 TH7.indd 75 2019/10/22 12:25:51

Re shebile puo

Re shebile mathusa maetsi

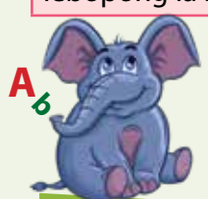
O tseba hore maetsi a re bolella ka se **moetsi** a se etsang polelong. Mathusa maetsi ke a ------. A thusa maetsi a nnete ho re bolella ka botlalo ka ketso.

Mathusa maetsi ke a latelang: Nna, re, ke, e le, e ne e le, nka, tla, ile, ile, tla le tla.

Ha re ngoleng

Sehella mola ka tlasa mathusa maetsi polelong ka nngwe. O ntano etsa sedikadikwe ho maetsi. Fetola dipolelo tse latelang ho dipotso.

O robetse.	O robetse na?
Nka bua seXhosa.	
Ba a bala.	
Ba jele.	
Re tshwanetse ho etsa mosebetsi wa hae.	
Re tlameha ho tsamaya ho ya hae.	
Ba tla ja sekolong.	
Re morao mosebetsing.	
Re bapala bolo.	
O ne a eme hae.	
O tsamaile sekolong.	
Ba nkile qeto ya ho ya lebopong la lewate.	

Mosebetsi wa mantswe

Arola mantswe a latelang ho latela dinoko ebe o bolela hore lentswe ka leng le na le ditumammoho tse kae.

qe/to	2	makalo		hlokomela bona	
makopanyi		lesedi		tsebiso	

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 76 2019/10/22 12:25:58

Letsatsi:

Ha re baleng

Sheba dihlooho (ditaba-kgolo) mme o buisane le motwsalle wa hao hore di bolela eng.

MOLLO WA FIELA MOAHO OOHLE

Pula e bakile nyoferefere

Bana ba phutheha sekolong

Ho reketla ha lefatshe ho tsokutla motse

Ha re ngole

Tadima setshwantsho se seng le se seng. Tlatsa sehlooho se tshwanetseng, mme o hlalose hore sehlohwaneng hore setshwantsho se bua ka eng.

Sehlooho sa ditaba

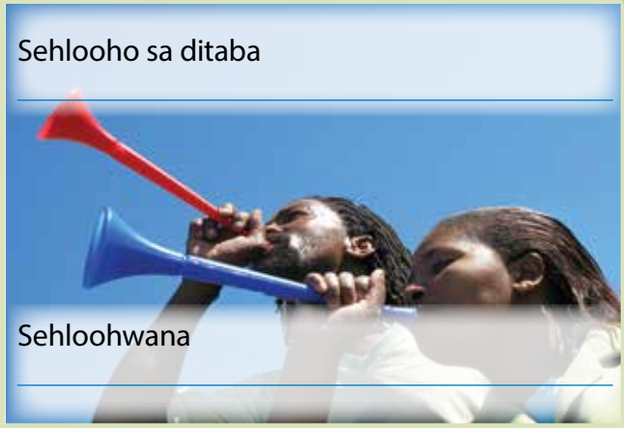
Sehloohwana

Sehlooho sa ditaba

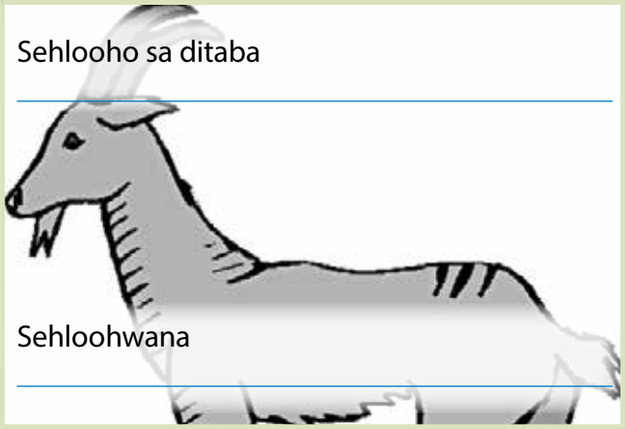
Sehloohwana

Sehlooho sa ditaba

Sehloohwana

Sehlooho sa ditaba

Sehloohwana

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 77 2019/10/22 12:26:07

DITABA TSA KAJENO

5 Mphalane 2015

BAHLODI BA BATLILE BA LAHLEHELWA

Ansie de Beer

Bashemane ba babedi ba Cape Town ba batlile ba eshwa ke ho ja tjhefu hoba ba hlole papading ya bolo ya maoto. Bashemane ba nwele paraffini ba sa hlokomele hobane ba ne ba nahana hore ke metsi.

Pierre Cilliers ya dilemo tse leshome le motswalle wa hae Jabu Zondo ya dilemo di leshome le motso o le mong ba ikutlwile ba le motlotlo kamora hore ba hlabe dintlha papading ya bolo ya maoto sekolong sa New Town. Kamora papadi bashemane ba ile ba ya ha bo Jabu. Mofumahadi Zondo eo e leng seroki o ne a le toropong. Hoba a fihle hae, bashemane ba ne ba tjhesa ebile ba nyorilwe mme ba etsa qeto ya ho etsa lero la lamunu. Ka bomadimabe ba tshela parafini ho ena le metsi ho lero la lamunu. Parafini e ne tshetswe ka hara botlolo e neng e sa tshwauwa, mme bashemane ba nahanne hore ke metsi.

Ha ba qala ho ikutlwa ba kula, Jabu ka thata a ya ntlong ya moahisane, mme ka nahana ka pele ha Mongadi Shozi ha a bona hore ba kula, a founela sebaka sa tlhokomediso ya tshohanyetso. "Ke bone hore ba ne ba na le parafini matlalong le diaparong tsa bona. Ba ne ba lla ka mala. Ka pelepele ka ba potlakisetsa sepetlele moo maphelo a bona a ka bolokehang teng", ho bolela moahisane ya pelonolo.

Ngaka Zuma ya neng a hlahloba bashemane ba babedi o hlalositse hore, "batho ba bangata ha ba tsebe hore parafini e kotsi. Ha o ka e nwa e baka mahlonoko le lefu".

Parafini ha e ya tshwanela ho tshelwa ka hara botlolo e sa tshwauwang. Ha ngwana a ka nwa parafini, mo potlakisetse ngakeng kapa kliniking hang hang. Ela hloko: seke wa mo fa eng kapa eng e nowang kapa e jewang.

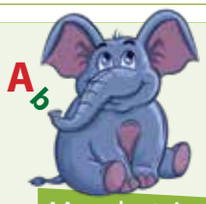
Parafini e kotsi ka mekgwa e mengata. E baka ho tjha ha matlo a mangata selemo le selemo. E tjhefu ebile e tjha ha bobebe. Ha o sebedisa sesebediswa sa parafini jwaloka setofo kapa lebone, ha o a tlameha o tlohele sesebediswa seo se sa hlokomelwa. O se ke wa siya sesebediswa seo ka tlung, se ke wa se beha sebakeng se sa tsitsang moo se ka wang ka tshohanyetso.

Etsa bonnete ba hore se ke ke sa thulwa ke diphoofolo tsa ka tlung kapa ngwana e monyane. La ho qetela, ha o na le sesebediswa sa parafini ka tlung, eba le nkgo ya santa haufinyana ka nako tsoohle. Mollo wa parafini o ka tingwa feela ka ho sebedisa santa kapa setima-mollo.

Ha kgutshwanyane ka morao hore bashemane ba babedi ba hlabe dintlha tsa tlholo, ho bile thata hore ba phele.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 78 2019/10/22 12:26:16

Mosebetsi wa mantswe

Thala mola ho bapisa mantswe a moleng o ka hodimo le mahanyetsani a moleng o ka tlase.

hang hang	ka tshohanyetso	e tukang ha bobele	e tjhefu	ka potlako

tshirelediteswe mollong	qetellong	ka maikemisetso	butle	tse seng tjhefu

Ha re ngoleng

Bala sengolwa o ntano araba dipotso the latelang.

Lebitso la koranta ke mang?	
Ditaba tsa sehlooho ke dife?	
Molana ke eng?	
Molasebaka ke eng?	
Letsatsi la phatlalatso la koranta ke lefe?	
Kotsi e etsahetse ka letsatsi lefe?	
Dihloohwana ke eng?	

Ha re ngoleng

Re qoqele pale ya kotsi ya ho nwa tjhefu. Ithuse ka ho sebedisa mantswe a latelang.

Pele
Yaba
Kamorao ho moo
Qetellong

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 79 2019/10/22 12:26:31

Ke eng ditabeng

Ha re bueng

O tlo qala ho ngola serapana sa koranta ka mathata a sebaka sa lona.

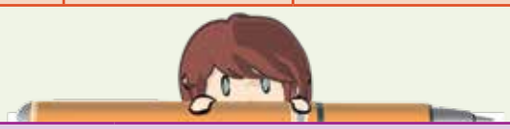
Botsa metswalle e mehlano ba o bolelle a mang a mathata a bona a sebaka seo ba dulang ho sona. Tshwaya ka hara lebokose ka nako tsohle ha e mong le e mong a bolelela seo e leng mathata.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

5					
4					
3					
2					
1					
	Mollo	**Ditjhefu tsa ka tlung**	**Polokeho tseleng**	**Dikotsi tsa metsing**	**Tshotlo ya bana**

Sebedisa mmapa wa kelello ho rala sengolwa sa hao.

Ngola sehlooho sa sengolwa		
Ho etsahetseng?	Ke mang ya neng a ameha?	E etsahetse neng?
E etsahetse kae?	Hobaneng e tsahetse?	E etsahetse jwang?

Kgwaritsa atikele ya hao. Kopa motswalle ho e hlophisa ebe o e ngola leqepheng le latelang.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 80 2019/10/22 12:26:35

Ha re ngoleng

Ngola atikele ka makgethe sebakeng seo o se nehilweng.

Lebitso la koranta	Letsatsi
Ditaba tsa sehlooho	
Molana wa sebaka	Molana
Temana ya selelekela	
Ngola ditaba tsa hao	
	Etsetsa atikele ya hao setshwantsho
	Ngola sehloohwana

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 81 2019/10/22 12:26:37

Seo dibukantswe di bolellang sona

Ha re baleng

Dikitjhinari e re bolella moelelo wa mantswe le ho e qapodisa.
Mantswe a ka dikitjhinaring a hlophisitswe ka lenane la nteterwane.

Lentswe la pele le ngotseng ka botenya le bitswa lentswe la kenello. Lentswe la kenello le ngotswe ka ditlhaku tse ntshofaditsweng.

Hetla

Leetsi, ho shebela morao. Hwetla, lebitso, nako ya selemo. Hema, leetsi, ho hula moya le ho o ntsha ha o phefumoloha.

mabota

a b c d e f g h i j k l **Mm** n o p q r s t u v w x y z

mabota
se mahlakoreng a ntlo, seo e leng moaho wa ntlo

madimabe
ho motho a hloka lehlohonolo

mafi
lebese le themisitsweng

majwe
mobu o ommeng kapa mafika a thubehileng

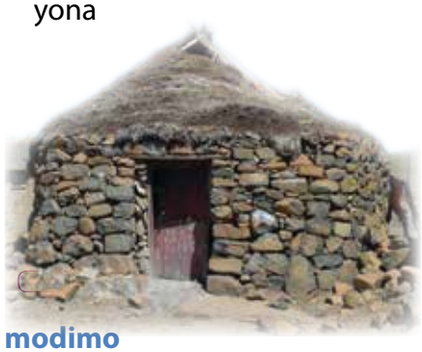
mamela
ho utlwa se buuwang kapa ho utlwa pina kappa modumo

mamina
mokedikedi o tswang dinkong haholo ha motho a kula

marako
lebota le sa felang

maru
se bonwang sepakapakeng eka ke mosi kapa ulu

matlo
meaho eo batho ba dulang ho yona

modimo
seo batho ba dumelang ho sona le hore ba hlodilwe ke yena

mojaki
motho ya fihlang sebakeng empa a sa dule a feta

mokokotlo
bokamorao ba motho kapa phoofolo

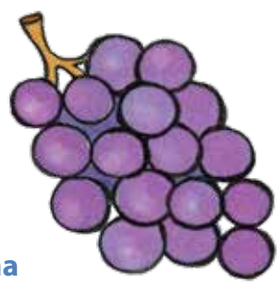
mokoti
lesoba le fumanwang fatshe

mokotla
se sebediswang ho tshela dintho kapa dijo

molala
karolo ya mmele e kopanyang hlooho le mmele wa motho kapa phoofolo

monna
motho e motona

morara
mofuta wa tholwana o melang sefateng mme o ba sehlahleng

morena
motho wa monna ya okametseng setjhaba

93

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 82 2019/10/22 12:26:48

musi

moreso
ngwana wa heno e motona

moru
moo e leng thota, naha feela e tletseng jwanng le difate tse teteaneng tse ngata

moruo
se batho kapa naha e nang le sona ho tsa thuo, haholo tjhelete

mosadi
motho e motshehadi, lelatodi la monna

mose
seaparo se sebediswang haholo ka basadi mehleng ena, le banna ba bang ho ya ka ditumelo tsa bona

motse
sebaka seo batho ba ahileng ho sona mme ba dula mmoho

motho
sebopuwa se bohlale ho feta tse ding, seo hangata se dumelang hore se bopuwe ke modimo

motswalle
motho eo le tlwaelaneng, le utlwana haholo mme le bolellana tsohle

mula
ho otla e mong ka molamu haholo ha ho kallwa

musi
se bonahalang ha ho na le moo ho tjhang teng

a b c d e f g i j k l **Mm** n o p q r s t u v w x y z

94

Tlhaloso e re bolella ka moelelo wa lentswe, ha lentswe le na le moelelo o le mong, ditlhaloso di a nomorwa.

Hindu ke leb-itso. Le Hindu ke motho wa lehinchi, lekula le na le badimo ba bangata. Mahindu ke batho ba nang le bophelo bo bong ka mora lefu.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 83 2019/10/22 12:26:58

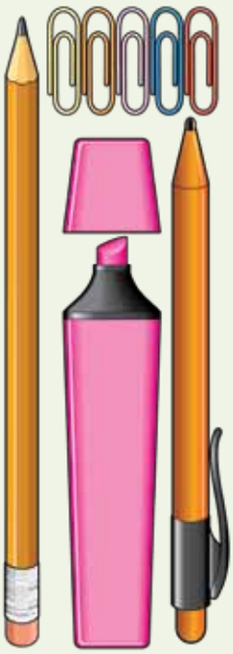
O sa hopola?

Ha re ngoleng

Tlatsa temana ka lentswe le nepahetseng ho qetella temana.

ke re	_____ thabetse hore o kgutlile. _____ thabetse hore re hlotse papading ya bolo .
re o	_____ fihlile a bolokehile hae. _____ ne re tshohile hobane pula e qadile ho na.
re o	_____ tlilo nthakela sekolong. Ba _____ ho ya leetong la bolo.
matha o	_____ mathe o fete tsela. Ba _____ peisong ya 100m.
kene kentse	Ke _____ dibuka tsa ba mokotlaneng. Bana ba _____ dibuka tsa bona mekotlaneng ya bona.
sehile sehile	Ke _____ kuku ya ka ya letsatsi la tswalo. Ba _____ kuku ho eja ka teye.
bina bina	Bana ba _____ pina ya letsatsi la tswalo. Nomsa o _____ bona.
na le tshwere	Na o _____ buka ya ka? O _____ buka ya ka.

Ha re ngoleng

Buka ya ka ya lenane la dinomoro tsa fonofono

Fumana dinomoro tse nepahetseng o di tlatse.

Sepolensa	10111
Ambulense	10177 112 ha o na le selefounu
Sebaka sa tjhefu	Gauteng: 0800 111 229 (e sa lefellweng) KwaZulu-Natal: 0800 333 444 (e sa lefellweng) Diprofinse: 021 9316129
Child line	0800 055 555 (e sa lefellweng) 0800 123 321 (e sa lefellweng dihora tse 24)
Batswadi baka	
Motho eo ke mo tshepang	
Babang	

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 84 2019/10/22 12:27:14

Ha re ngoleng

Kopanya dipolelo tse latelang o sebedisa le leng la mantswe ana.
Ngola dipolelo sebakeng se hlophilweng.

le hobane jwale empa

Jabu o rata lero la lamunu.	O rata lero la mengo.
O ile haufi le sekolo.	Nka tsamaya ho ya sekolong.
O dula a lahleha.	Ha a na moralo.
O rata ho bala dibuka.	Ha ke rate ho bala dibuka tse qabolang.

Boitumelo

Thusa ditimamollo ho fihla ntlong e tjhang.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 85 2019/10/22 12:27:24

Jojo o ya sekolong se setjha

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha o ntse o bala

- Lekanya seo o se nohileng le seo o badileng ka sona.
- Ha o sa utlwusi serapana seo, bala hape o iketlile. Se balle hodimo.

Ha re bueng

Sheba setshwantsho le sehlooho sa mosebetsi ona mme o bolele hore na o nahana pale e bua ka eng. Lekola pale ka ho bala pele le mela ya ho qetela ya seratswana ka seng.

Nahana hore o ne o tla ikutlwa jwang ha o ne o le motjha sekolong se setjha.

Ha re baleng

Bala pale o ntano araba dipotso tse latelang.

Jojo o bile le nako e thata sekolong. “Hobaneng ke ne ke tlamehile ho tla sekolong?” O buela tlase a ipatile sefahleho ka matsoho. Bana bana ba kgopo.

Selemong se fetileng Jojo o ile a tlameha ho tsamaya a ilo phela le ntate Gauteng. O ile a tshwanela ho siya mmae le kgaitsedi ya hae morao Limpopo. O ile a tshwanela ho siya hape sekolo sa habo se senyenyana, metswalle yohle ya sekolo. O phela jwale Johannesburg mme o kena sekolong se seholo se ka bang le bana ba ka bang sekete.

Ha Jojo a fihla sekolong se setjha, bana ba ile ba mo sheba ka ho makala. Sekgowa sa hae se ne se se setle hobane o ne a sa bue sekgowa sekolong sa kgale. Bana ba ne ba mo qala hobane o ne a le monyenyane ebile a rwala diborele. Sekolong sa kgale bana ba ne ba amohelana kamoo ba leng ka teng. O ne a hlolohellwa metswalle ebile a lakatsa polokeho eo a neng a e thola sekolong sa kgale. O ne a hlolohellwa mmae le kgaitsedi ya hae e nyenyana.

E mong le e mong o ne a batla a le moholonyane ho feta Jojo mme ba le batle dipapading. Leha Jojo a ne a sa bapale bolo ya maoto, o ne a tseba haholo ka bolo ya maoto. O ne a sheba dipapadi tse kgolo telebishining. O tseba dibapadi tsoohle mme ebile o tseba ka dipapadi tsoohle tse tlang. Dipapadi di ne di se bohlokwa ha kaalo sekolong sa kgale empa leha ho le jwalo batswadi ba Jojo ba ne ba sena tjhelete ya ho mo rekela dieta tsa bolo ya maoto. Empa sekolong se setjha, dipapadi di ne di le bohlokwa! Ha o ne o na le boiphihlelo dipapading o ba mamoratwa. Ha o sena boiphihlelo dipapading ba o sheba jwaloka tsebanyane (tlhalentlhajana).

Thapameng e nngwe ha bana ba ya mabaleng a dipapadi, Jojo a ema a shebella mme a lakatsa hore a ke be a na le matla ho ba karolo ya bona. Empa o ne a sena ona. A mpa a tsamaya a le mong

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 86 2019/10/22 12:27:42

ho ikela hae. O ile a tsamaya ka tsela ya hae ya ka mehla ya ho tlola borokgo, a fete lebenkele la diaparo tsa dipapadi, a fete Wimpy mme a nto kgabahanya tshimo. Ha Jojo a tlo tlola borokgo, a kopana le sehlopha sa ditlokotsebe.

E mong wa bashanyana ba tjhwamola mokotla wa Jojo. Ba qala ho e lahlela kwana le kwana (pele le morao). E mong wa bashenyana ba baholo ba diha diborele tsa Jojo. A di nka mme a baleha ka tsona. "Ka kopo kgutlisa diborele tsa ka ha ke kgone ho bona ka ntle ho tsona", a hweletsa. Empa Bruce a di lahlela ka hara tsela. Jojo a inama ho di nanabela (nka).
Ha a ka kgolwa seo a se boneng. O ne a hopotse ho bona diborele di thubehile empa di bile lehlohonolo. Ka lehlohonolo di ile tsa wela hodima lebokose la dipampiri le lesweu le ileng la etsa hore di se ke tsa thubeha.

Jojo a phutha mokotla le diborele tsa mahlo a hae. Mme a boela a phutha lebokose la hae. A utlwa tseo di le boima. A o tsukutla. Ke ha ho se na letho ka hare ho oona!

Ha re ngoleng

Bapisa tsela eo Jojo a neng a phela ka yona nakong e fetileng le jwale.

	Ka moo ho ne ho le ka teng	Ka moo ho leng ka teng hona jwale
Lelapa	O ne a phela le mme wa hae le kgaitsedi.	O ne a phela le ntate wa hae.
Sekolo		
Puo		
Metswalle		
Dipapadi		
Maikutlo		

Ha re etsiseng

Bua ka moo o nahanang hore pale e tla qetella ka teng.
Nahana ka pheletso mme o tshwantshise pheletso eo.

Ha re ngoleng

Ngola qetello ya pale.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 87 2019/10/22 12:27:51

Ho etsahala eng ka Jojo

Ha re baleng

Ba pale yohle. Ha o qeta ho bala. Bolela hore ke pale efe e nang le pheletso e tshwanang.

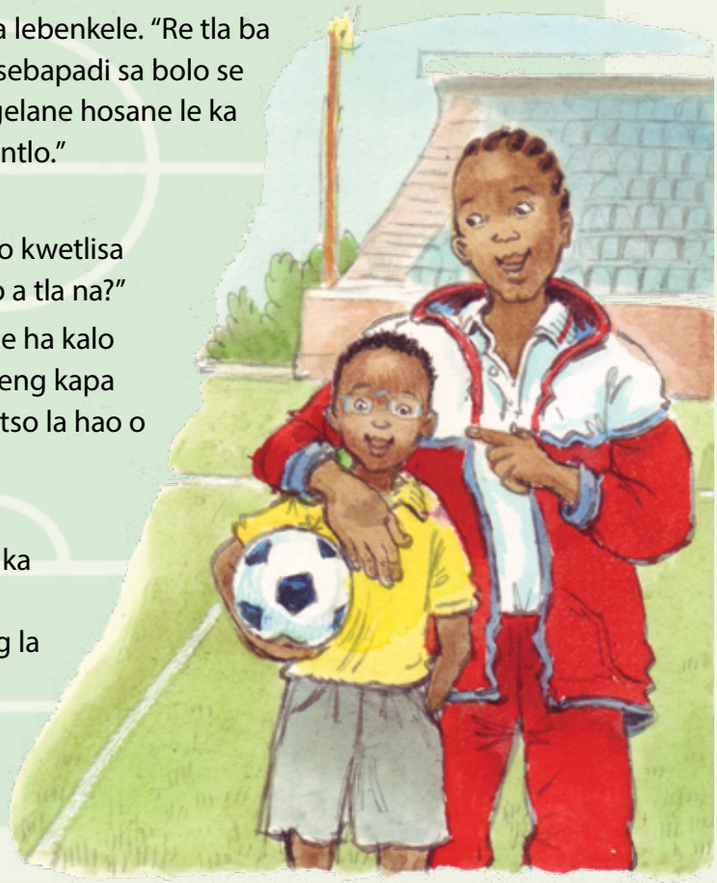

Jojo a tsukutla lebokose hape. A le tonamisa ho leka ho bona hore ke la mang. Ka tlhokomelo e kgolo a le bula mme a makatswa ke ha a fumana seta sa bolo ya maoto se setona ka hare. A qamaka kwana le kwana ho bona hore ha ho motho ya le lahlileng. A ntano lekanya seeta seo sa leoto le letona mme se ne se mo lekana hantle haholo. “Le ha ho le jwalo ha ho na molemo kaha ke seeta se le seng feela”.

Ka morao ho moo, monga lebenkele la diaparo tsa dipapadi a lahle seeta seng ka ntle. “Re ka se rekise seeta se se nang ngwanabo sona”. “Se senyane hoo re ka se keng ra se rekisa”.

Jojo a thonaka seeta. E ne e le seeta sa leoto le letshehadi sa mmate o tshwanang. “Di a ntekana” ho bolela Jojo ka thabo a fasa marapo.

“Ha ho le jwalo ke tsa hao!” ho bolela molaodi wa lebenkele. “Re tla ba le lethathama la tse ntjha tse bitswang Big Ben, sebapadi sa bolo se sehole sa Bolo ya maoto e leng Dibereka tsa Engelane hosane le ka hora ya boraro kajeno. Ke ka hoo ke hlwekisang ntlo.”

Ka nako eo Big Ben a fihla.

“Dumelang moo ngwana!” a hweletsa Jojo. “Ke ilo kwetlisa sehlopha sekolong se seterateng se latelang. A o a tla na?”

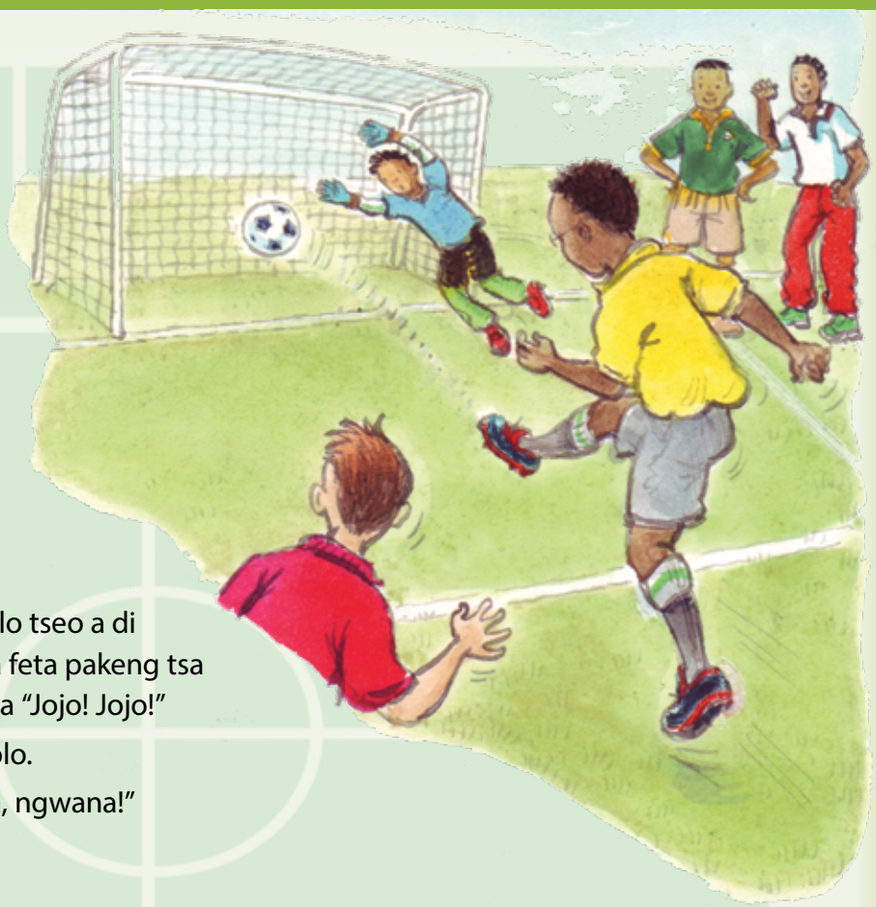
“Ha ke tle monghadi”, ho bolela Jojo. “Ha ke motle ha kalo bolong ya maoto. Ha e le hantle ha ke motle ho eng kapa eng monghadi”. “A ko eme hle moshemane, lebitso la hao o mang?”

Ho botsa Big Ben. Ke Jojo monghadi.

“A ko eme Jojo o tla ba ntho e kgolo!” Pele Jojo a ka tseba hore ho etsahala eng ke ha Big Ben a mo feleheditse ho tlola borokgo ho kena ka lebaleng la bolo ya maoto.

“O etsang moo?” ho botsa mokwetlisi a shebile Jojo.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 88 2019/10/22 12:27:59

"Jojo o tlile le nna ebile o ka lehlakoreng la ka", ho bolela Big Ben. "Tloha mona Jojo, ke batla o kene ka hare o bapale jwaloka sebapadi sa profeshenale. O tlameha hore o be o shebile bolo ka nako tsoohle mme o hopole hore o rwetse dieta tse etsang mehlolo."

Jojo a rwala diborele tsa hae mme a qala ho tswa pakeng tsa dibapadi a tletse lebala lohle.

Ho ne ho shebaha eka dieta tsa bolo tseo a di rwetseng di nkile taolo. Ha a ntse a feta pakeng tsa batho ka bolo, letshwele la hoeletsa "Jojo! Jojo!"

Hang Jojo a fota neheletsano ya bolo.

"Tloo, Jojo, sebedisa malepa a dieta, ngwana!" Big Ben a hweletsa.

Jojo a kora, a ba a kora hape.

Big Ben a beha letsoho la hae hodima lehetla la Jojo a re. "O sebeditse, ngwana. O tseba ho sebedisa dibutse. Tswella pele o ikwetlise!"

Bruce ke bashanyana ba hae ba hlorisang ba sheba fela. Ha ba ka ba kgolwa mahlo a bona.

"Jojo," ho realo Big Ben, "Ho shebahala e ka ha o ngwana ya ratehang haholo mona, empa ntho ya bohlokwa ke hore o a inahanela," o realo a supa hlooho ya hae.

Le mokwetlisi o ne a maketse. "O bapetse hantle, Jojo. Na o tla kenela sehlopha?", a botsa.

"Ke a leboha, mokwetlisi" Jojo a araba. "Ke lokile, monghadi".

"Tsohle di ka moo nna ke inahanelang ka teng," a ipuella fatshe. Jwale, ekaba eng ya e e ntseng le kae kapa kae moo a ileng, Jojo o ne a ikutlwa e ka o rwetse dita tsa malepa.

Ha re bueng

Bapisa dibopeho tsa **Bruce Mohlorisi** le **Ben wa Senatla** ya bapalang bolo.

- O tseba jwang hore Big Ben ke motho ya hlokomelang?
- Fumana mme o sehele dipolelo ka paleng tse bontshang hore Big Ben o kgothaditse Jojo mola.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 89 2019/10/22 12:28:04

Ha re nahaneng ka Jojo

Ha re ngoleng

Bala pale ka dibutsu tsa bolo tsa Jojo jwale etsetsa tlhaku e bapileng le karabo e nepahetseng sedikadikwe.

	Hobaneng Jojo a ne a sa thaba qalong ya pale?
A	O ne a sena dibutse tsa bolo.
B	O ne a se sehlopheng.
C	O ne a sa tsebe ho bapala bolo hantle.
D	Bashanyana ba baholo ba ne ba mo hlorisa.

	Hobaneng ralebenkele a ile a lahla dibutse?
A	Di ne di robehile.
B	O ne a na le seeta se le seng.
C	O ne a sa hlola a di rata.
D	Batho ba ne ba lekile ho itekanya kahoo o ne a sa kgone ho di rekisa.

	Molaetsa wa bohlokwa wa pale ke ofe?
A	Balehela kotsi
B	Ikgolwe ka bowena
C	Lwantsha bahlorisi
D	O se ke wa tshepa motho le kgale

	Jojo o nkile tsela efe ha a ya hae?
A	Borokgo, Wimpy, dipapadi, lebenkele, lebala la papadi
B	Borokgo, dipapadi, lebenkele, lebala la papadi, Wimpy
C	Borokgo, dipapapdi, lebenkele, Wimpy, lebala la papadi
D	Wimpy, dipapadi, lebenkele, lebala la papadi, borokgo

Jwale ✓ mantswe a hlalosang botho ba Big Ben le Bruce hantle.

Big Ben

lokile	✓		lonya
bohlale			sethoto
thabile			kwatile
thusa			ha ana thuso
sebete			boi

Bruce

lokile		✓	lonya
bohlale			sethoto
thabile			kwatile
thusa			ha ana thuso
sebete			boi

Jwale ngola dipolelo tse pedi ka tseo Big Ben a di entseng hore maikutlo a Jojo a be molemo.

1

2

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 90 2019/10/22 12:28:11

Maikutlo a Jojo a fetohile jwang paleng?

Qalong ya pale Jojo o ikutlwile a

hobane

Jwale qetellong o

Ha re ngoleng

Inahane o le Jojo. Ngola tayari ho bontsha se etsahetseng ho wena ka tsatsi leo. Qala ka tsela eo Jojo a ikutlwileng karolong ya pele ya pale ebe o hlalosa se etsahetseng ha Ben a mo isa lebaleng la dipapadi la bolo. Ngola tayaring ka lekgathe le fetile, o sebedisa motho wa pele.

Dumela Bukatsatsi Letsatsi:

Ha re ngoleng

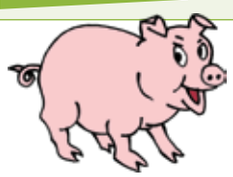
Sebedisa mahlalosi a mokgwa a siyo.

Mahlalosi a mokgwa

O se o tseba hore lehlalosi le o bolella tse ngata ka leetsi. Mahlalosi a o bolella kamoo ketso e etsahalang ka teng.

Mahlalosi a ka sebediswa hape ha o bapisa dintho.

- Hlalosa ka se etsahalang ka dibuli.
- Bahlekefetsi ha ba nka diborele tsa hao.

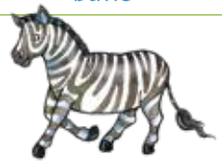

butle

butle ho feta

kapele

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 91 2019/10/22 12:28:15

Ho ngola lengolo

Ha re ngoleng

Inahane o le Jojo. O tlilo ngolla motswalle wa hao lengolo sekolong sa mahaeng seo o keneng ho sona pele o ya Johannesburg. Hlalosa sekolo se setjha lengolong la hao. Jwale hlalosa se etsahetseng ha o fumana dibutse.

Sebedisa mmapa wa monahano ho o thusa ho itokisetsa lengolo.

1

2

3

4

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 92 2019/10/22 12:28:23

Ha re ngoleng

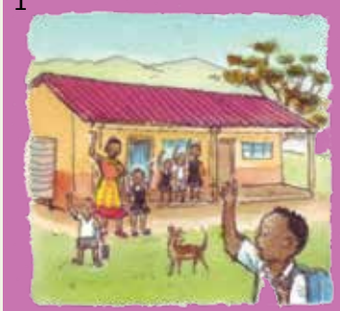
Jwale o ka sebedisa mmapa wa kelello ho thusa Jojo ho ngolla motswalle wa hae lengolo sekolong sa hae.

Sebedisa mmapa wa hao wa kelello le ditshwantsho le ditlhahiso tseo o di nehilweng seratswaneng ka seng. Ngola lengolo la hao ka mokgwaritso pele ebe o neha motswalle wa hao hore a le tshwaye. Jwale ngola ka makgethe leqepheng lena.

Tlatsa aterese ya hao

Letsatsi

1

Dumela

Bolela ka moo o utlwileng bohloko ka teng ka ho tloha sebakeng seo o dutseng ho sona.

2

Hlalosa sekolo se setjha, bana le ka moo o ikutlwileng ka teng.

3

Hlalosa ka se etsahetseng ka dibutsi ba nka diborele tsa hao.

4

Bolela kamoo Big Ben a entseng hore o ikutlwe o le molemo ka teng ka bowena.

Motswalle wa hao

Tlatsa lebitso la mongodi wa lengolo

Ho bala Tayari

Ha re baleng

Kajeno ke bapetse papadi ya bolo. Re hlotse 3 - 0. Ka mora moo mme wa ka a re isa Wimpy. Ka ja burger le ditjhipisi. Ke bone Bongi le kgaitsedi ya hae moo.

Jwale ka morao ho moo, ka bo 4 pm, ra tjhakela motswala wa ka Cecily. Re bapetse kirikete ka morao ho jarete. Ka otla tshelela yaba o a ntsha. E ne e le letsatsi la boikgathollo.

Qala serapa ka lentswe la nako.

Sebedisa motho wa pele "nna".

Bolela ke mang, neng, ho kae le eng.

Ha re baleng

Bala tayari e ngotsweng ke motswalle wa Jojo motseng ebe ka morao ho moo, o bala tayari e ngotsweng ke Charlie, motswalle e mong wa Jojo.

Dumela tayari

Kajeno ke tsohile hoseng jwaloka ka mehla. Ke thusitse nkgono wa ka ho kga metsi pompong yaba ke phakisa ho ya palama bese e yang sekolong. Ke ne ke swabile hobane ke ne ke tshwanetse ho ya sekolong, moahelwane o nnehile katse e ntle e nnyane mme ke ne ke batla ho dula hae ke bapale le yona.

Ha re ntse re kganna ho ya toropong, mokganni wa bese a lemoha hore letaere la bese le tswile moya. Ra tlameha ke ho emisa hore a tjhentjhe letaere. Bapalami ba bangata ba ne ba kgenne hobane ba ne ba tla fihla ka morao ho nako mosebetsing. Ba ne ba tenehile le ho feta ha a re ha ana letaere le leng le hore ho tla nka hora le metsostso e mashome a mararo hore bese e nngwe e tlise letaere. Ke ne ke sa teneha ho hang. Ke ne ke tla fihla hae ke bapele le katse e nnyane.

Sarah

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 94 2019/10/22 12:28:38

Dumela Bukatsatsi

Ke bile le nako e ntle kajeno. Re ne re tsamaile ka sekolo ho ya Cradle of Humankind profenseng ya Gauteng. Ha re nkile nako e ka bang hora ho tloha Pretoria. Re bone mahaha a Sterkfontein le sebaka seo fossils, "Mrs Ples" le"Little Foot", di sibollotsweng teng. Tsena ke fossils kapa mohlolohlolo o ka bang dilemo di dimilione tse 3,3.

Karolo e seng monate e ne e le ho kgannela hae. E ne e ka ha re qete ho kganna mme ka qala ho hatsela. Ka bomadimabe ke ne ke siile jeresi ya ka sebakeng seo, mme ha ke fihla hae mme wa ka a nkomanya.

Charlie

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 95 2019/10/22 12:28:43

Ho boloka bukatsatsi

Ha re ngoleng

Ipolokele tayari matsatsing a mararo a tlang. Ngola seo o se entseng letsatsi ka leng. Kamoo o ikutlwileng ka teng, ebe o ngola ka thabo le ho swaba hoo o bileng le hona.

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

Dumela Bukatsatsi Mohla: Letsatsi:

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 96 2019/10/22 12:28:50

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Mahlalosi a mokgwa

Kenya mokgwa o nepahetseng wa lentswe le ka masakaneng ho qetella polelo tse ka tlase.

Mohlorisi o mathile (kapele) _____ ho feta Jojo.

Ke tla fihla moo (kapele) _____ ho feta wena.

Jabu o tloletse (hodimo) _____ ho feta bashanyana ba bang.

Sarah o fihlile (ka moarao ho) _____ nako sekolong ho feta ba bang.

Refilwe o emetse bese (nako e telele) _____ ho feta Rachel.

Mabone a toropong a (phatsima) _____ ho feta mabone a mahaeng.

Ke utlwile ke (thaba) _____ ho feta pele ha ke hlola peisong.

Lehlabula ke robala (kapele) _____ (ho feta mariha kapele) _____.

Ha re ngoleng

Jwale leka makgethi ana a bapisang.

Arola mantswe ka dinoko mme o bolele hore ke dinoko tse kae tseo lentswe ka leng le nang le ona. Jwale tlatsa lekgethi la papiso le nepahetseng.

Ha lentswe le na le dikarolo tse tharo kapa ho feta (dinoko), re sebedisa bongata ha re etsa papiso.

botle	**2**	motle haholo	motle ho fetisisa
bohlale			
kgahla			
mafolofolo			
kotsi			
makgethe			
ka pele			
kgothalo			
hamonate			
mora nako			

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 97 2019/10/22 12:28:53

Ha re shebisaneng puo

Ha re ngoleng

Mahlalosi a sebaka kapa tulo

Mahlalosi a sebaka a re bolella moo dintho di leng teng.
Tlatsa mahlalosi a tulo ho qetella dipolelo tse ka tlase.
O ka sebedisa lentswe hang fela.

hohle

haufi kahare hohle kantle hodimo

Se ka bapalla ka tlung. Tsamo bapalla _____ .
Ke shebile _____ ka tlung.
John o shebile _____ empa ha a fumana founu ya hae.
Tlo _____ .
Ke dula _____ .
Ke ile _____ fulurung ya bobedi.

Dikapolelo

Bala dikapolelo ka tlase ebe o a di hlalosa.

Ho matha la ntshwekge.
Ho hlwaya tsebe _____ .
Ho ja fatshe _____ .
Ho ya lekgongwana hodimo _____ .
Ho le nyaya le kolobe _____ .
Ho di bona matswele _____ .
Ho ya boyabatho _____ .

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 98 2019/10/22 12:28:56

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Polelwanabitso

Sehella mola ka tlasa polelwanabitso ho ya mohlala wa pene e kgubedu.

Ke pene ya mang ena? Ha ke tsebe hore ke pene ya mang ena?
O dula kae? Ha ke tsebe _____ .
Lebitso la hae ke mang? Ha ke tsebe _____ .
O tla fihla neng? Ha ke tsebe _____ .
Ke eng ena? Ha ke tsebe _____ .
Ke mang? Ha ke tsebe _____ .

Lebopi la boiketsi

Na o hopola hore lebopi la boiketsi ke eng? Re sebedisa lebopi la boiketsi ha moetsi le moetsuwa wa leetsi e le ntho e le nngwe; mohlala: **o ipone** seiponeng. Re boela re le sebedisa ha ketso e supa hore e iketsetswa ke moetsi ka boyena. Mohlala: O **inketse** yona.

Tlatsa e le nngwe ya maemedi a itaolang ho qetella dipolelo.

itematsa iketsetsa ikapesa iphehela itjheba iphehetse iphumane iphepela

1 Theha marulelong. O tla _____ .

2 Ke etsa mosebetsi wa ka wa sekolo ka bonna. Ke a _____ .

3 Yena o apesa yena. O a _____ .

4 O phehela yena. O a _____ .

5 Ntja e fepa dintjanyana. E a _____ .

6 Dimathi di a _____ pele ho lebelo .

7 Ha re a ba phehela dijo. Ba tla _____ .

8 O sheba yena. O a _____ .

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 99 2019/10/22 12:29:01

Ngola pale

Ha re ngoleng

Itokisetse ho ngola pale ya hao.

E tla bua kang?

Dibapadi tsa hao tsa ka dihlooho e tla ba bo mang?

O tla fana ka tlhahisoleseding efe?

Ho hlahloba feela		
bala atikele ya koranta		
bala pale		
bolela pale ka tatellano		
araba dipotso hodima atikele ya koranta		
araba dipotso hodima pale		
ngola bukatsatsing		
ngola thothokiso		
ngola pheletso ya pale		
ngola, hlophisa le ho hlahloba pale		
etsa diphuputso		
hlalosa baphetwa		
arola mantswe ka dinoko		
bona mahlalosi a sebaka le nako		
bona maetsi a thusang		
nyalanya mntswe le malatodi a oona		
nyalanya mantswe le mahlalosanngwe a oona		
lokisetsa le ho ngola lengolo		
lokisetsa le ho ngola pale		
nka lokisetsa le ho ngola bukatsatsi		
lepa atikele ya koranta ke hodima ditshwantsho le sehlooho		
lepa pale hodima setshwantsho le sehlooho		
rehela pale kapa atikele ya koranta		
utlwisisa meelelo ya ya dihlooho		
sebedisa mahlalosi a boholo		
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo		
sebedisa mahlalosi a nepahetseng a papiso		
sebedisa puosebui		
sebedisa dipolelwanalebitso		
sebedisa dipolelolebitso		
sebedisa lebitso la boetsuwa		
sebedisa leetsi ho (o, ba, ke) dipolelong		

Etsa buka ya hao leqepheng la 101-102. Ka khabareng, ngola sehlooho sa buka. Ngola lebitso la hao ka tlasa sehlooho hobane o mongodi. Taka setshwantsho khabareng. Jwale ngola pale ya hao ka qalo, bohare le qetello.

SES HL Gr4 B2 TH7.indd 100 2019/10/22 12:29:04

KHABARA YA KA MORAO

KA MONGODI

Ngola lebitso la hao

Dilemo tsa hao

Moo o dulang

8

KHABARA

Taka setshwantsho mona.

Ngola sehlooho sa buka mona.

Tlatsa lebitso la hao (ke wena mongodi).

1

Mohato 2: Koba moleng o matheba.

Mohato 3: Sitapola lehlakoreng lena

Mohato 4: Seha moleng o tsitsitseng ha o qeta ho kopanya buka ya hao.

Mohato 1: Koba moleng o matheba.

5

Tswella pele ka pale ya hao mona.

Taka setshwantsho mona.

4

Ngola bohare ba pale ya hao mona.

Taka setshwantsho mona.

Taaka setshwantsho mona.

Qala ho ngola pale ya hao mona.

2

Taaka setshwantsho mona.

Qetella pale ya hao.

7

Taaka setshwantsho mona.

Ngola ka se etsahalang qetellong ya pale ya hao.

6

Taaka setshwantsho mona.

Tswella pele ka pale ya hao mona.

3

Tema ya 8: Batho, dibaka le thothokiso

Kotara 4: Dibeke 5 - 6
Ho ya sekolong se setjha

113 Kampo ya Bana 104
O bala papatso.
O buisana ka dipotso hodima papatso.

114 Ho nahana ka papatso 106
O ngola dikarabo tsa dipotso tse hodima papatso.
O bona maetsi le mahlalosi.
O hlophisa mahlalosi ka jwang, neng, hokae.
O bona sebopeho se nepahetseng sa leetsi ho ba.

115 Hlophisa papatso ya hao 108
O phethela mmapa wa mohopolo ho rala phousetara ya papatso ya leeto la sekolo tlasa dihlooho tse nehelanweng
O etsa phousetara a sebedisa dinoutsu tse hlahang ho mmapa wa mohopolo.

116 Dipotso tsa dipolelo le matshwao a lekgotsi 110
O bona makhethi le mabitso.
O sebedisa matshwao dipolelong ka nepo.
O bona maetsi le mahlalosi.

117 Diphoofolo tse hlaha 112
O bala tlhahisoleseding ka diphoofolo.
O beha ka mananeo dikarabo dipotsong tse hodima tlhahisoleseding ka diphoofolo tse hlaaha.

118 O rala phamofolete 114
O phethela tokisetso ya ho rala phamofolete ka phoofolo.
O seha maqephe mme o etsa phamofolete, a ngola tlhahisoleseding ka makgethe.

119 Leqephe la sesehwa bakeng sa phamofolete 115

Kotara 4: Dibeke 7 - 8
Bana jwaloka rona

120 A re shebeng puo 117
O bona maetsi a sa tswelleng le lekgathe lefetile le letlang.

121 Moshemane ya neng a hana ho ithuta 118
O bala tshwantshiso a sebedisa baphetwa bohle le sebui.

122 Nahana ka tshwantshiso 120
O buisana ka tshwantshiso le dipotso
O ngola dikarabo dipotsong tsa tshwantshiso.
O kgetholla ditikoloho tse pedi tsa tshwantshiso mme o kgetholla mophetwa wa sehlooho.
O bona mahlalosanngwe.
O ngola kgutsufatso.
O bona makgethi.
O ngola tlhaloso ya baphetwa ka baphetwa ba babedi.

123 Ho ngola tshwantshiso 122
O phethela polane ya ho ngola tshwantshiso tlasa dihlooho tse nehelanweng.
O ngola tshwantshiso ka makgethe ho hlaha polaneng.

124 Baphetwa 124
O sebedisa poeletsomodumo ho qapa mabitso a baphetwa tshwantshisong.
O bopa mantswe a sebedisa maetsisamodumo.
O rala phousetara ho bapatsa tshwantshiso ya bona.
O hlahloba diphousetara tsohle mme o kgetha e tswileng pele.

125 Ngwanana wa seriti o boloka letsatsi 126
O bala tshwantshiso.
O buisana ka tshwantshiso.

126 Nahana ka pale 128
O tshwantshisa tshwantshiso.
O araba dipotso hodima tshwantshiso.
O bona dipolelwana tse ikemetseng
O phethela tshwantshiso.

O kgethehile. 130

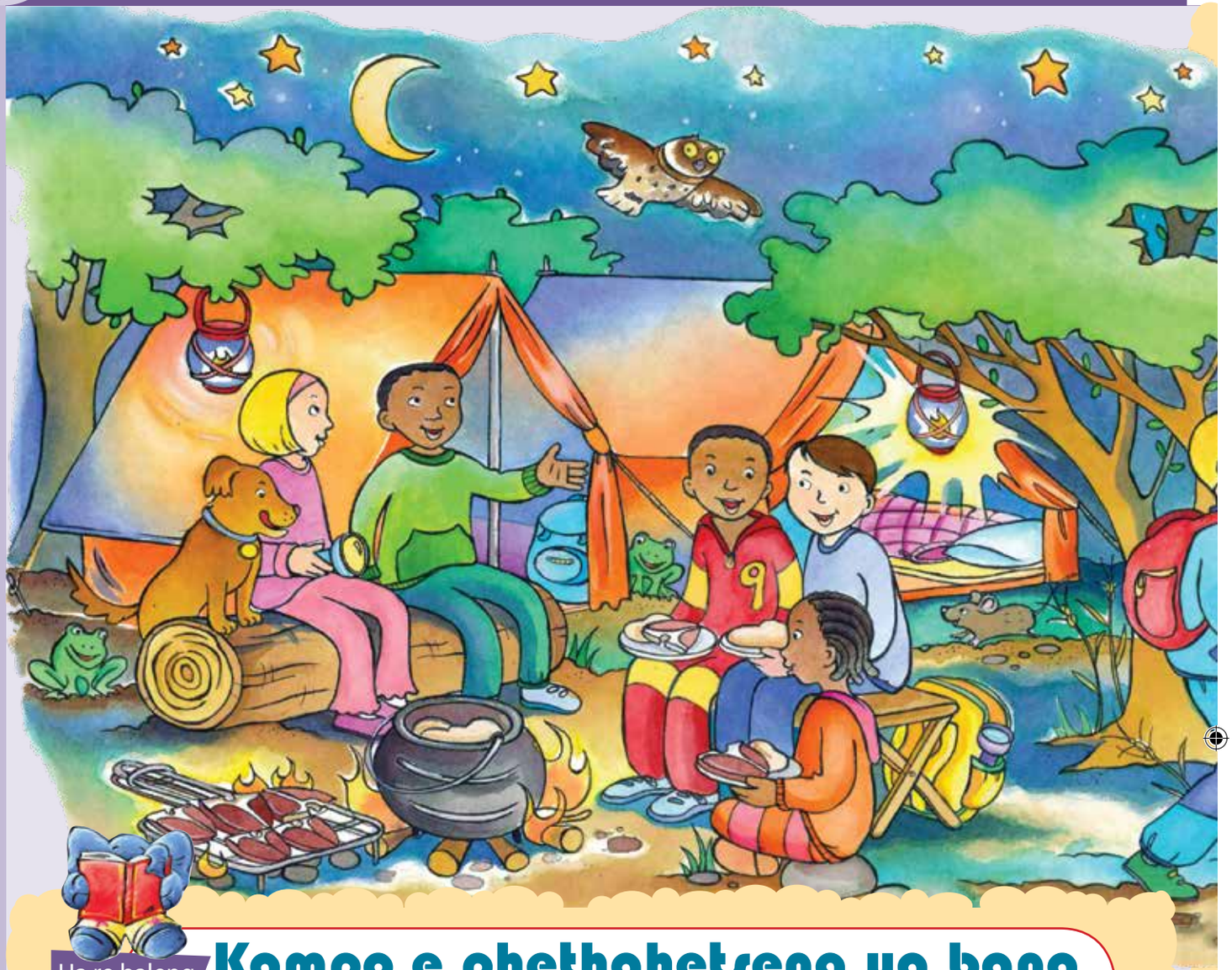

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 103 2019/10/22 12:25:19

Kampo ya Bana

Ha re baleng

Kampo e phethahetseng ya bana ba Afrika Borwa

Kampo ya bana ba thabileng e tlisetsa diketsahalo tsa kampo baneng ba dilemo tse 8 ho ya ho 12. Ngodisa hona jwale hore o kgone ho ya ka matsatsi a phomolo a hlabula mme o be le nako e monate kampong ya diphoofolo. O tla hlokomelwa ke sehlopha sa ditsebi se tla etsa bonnete ba hore o hlokomehile ebile o ba le nako e monate!

Leka tse ding tsa boithabiso ba rona, fumana metswalle e metjha, bona diphoofolo tse ntjha le ho sesa metsing a matjha! Hodima tseo tsohle, e ba le nako e monate! Batswadi ba hao ba tla dula ka letswalo le kgutsitseng ha wena o hlokometswe ebile o na le nako e monate!

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 104 2019/10/22 12:25:25

Letsatsi:

Se seng bakeng sa bohle!

Ithabiseng

Mollo wa kampong

Ho tsamaya bosiu.

Dipapadi

Jampeng khasele

Bokgabo/bonono ba matsoho

Ho kganna o boha diphofoolo

Ho shebella dinonyana

Ho sesa

Kampo e babatsehang ya bana!

E fa ngwana e mong le e mong ketsahalo e makatsang. A lakatse ho kgutla hape!

Letsetsa kampo ya bana ho 20121 212
Tefello ke R300
Matsatsi: Mantaha ho fihlela labohlano bekeng e nngwe le e nngwe ya ho kwalwa ha dikolo. Tlo le diaparo tsa hao tsa ho sesa, setlolo se thibelang letsatsi le dikgalase tsa letsatsi tsa mahlo.

Ha re bueng

Hlahlobisisa papatso mme le qoqe le motswalle ka tse latelang.

- Mongodi o etsang ho hohela babadi?
- Ke dihlooho dife tse ntshofaditsweng?
- Ke matshwao a makae a makalo a fumanehang papatsong?
- O nahana hore ke hobaneng papatso ena e na le ditshwantsho tse ngata?
- O nahana hore papatso ena e lebisitswe ho bomang? O ka kgetha mabokoso a fetang bonngwe ✔. Nehelana ka lebaka la kgetho ya lebokoso leo.

Bashemane	Banana	Dilemo tse 4 – 7	Dilemo tse 8 – 12	Batho ba baholo	Batho ba batjha

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 105 2019/10/22 12:25:46

Ho nahana ka papatso

Ha re ngoleng

Shebisisa papatso e leqepheng le fetileng o nto ngola dikarabo tsa dipotso tsena.

Ho bapatswa eng?		
Papatso ena e reretswe batho bafe?		
Ho bolelwa eng ka "ho hong bakeng sa bohle"?		
Ngwana ya holofetseng ditho, a ka ithabisa ka eng kampong ena?		
Na o ka ya kampong mafelong a beke?		
Ke hobaneng ha papatso e bolela hore "e hlokometswe ke ditsebi"?		
Nehelana ka lenane la dintho tseo o ka thabelang ho di etsa kampong.		

Ho bolelwang ka melaetsa ena e latelang?

Kampo e babatsehang ya bana!

Ho fa ngwana e mong le e mong boitemohelo. Bo tla etsa hore a kgutla hape!

Hobaneng o hloka ho tla le setlolo sa thibelo ya letsatsi?		
Hobaneng batswadi "ba tla phomola moyeng" ha le le kampong?		

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 106 2019/10/22 12:25:48

Letsatsi:

Maetsi le mahlalosi

Ha re ngoleng

Sehella mola tlasa maetsi dipolelong tsena, dikanyetsa mahlalosi ohle a hlalosang ketso, ha o qetile o ngole mahlalosi ohle ka lebokosong le nepahetseng.

Ngwana o llile haholo.
Moshemane o mathile kapele.
Kgama e tloletse hodimo.
Re bapala bolo kantle.
O rahile bolo kamoreng e kahodimo.
Ntja e robetse kantle.
Maobane pula e nele.
Hosane ke tla sesa.
Maobane e ne e le letsatsi la ka la matswalo.

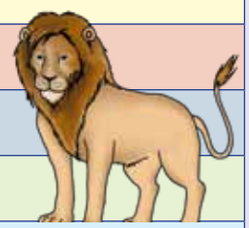
Ngola mahlalosi ao o a dikanyeditseng ka tlasa dihlooho tse nepahetseng.

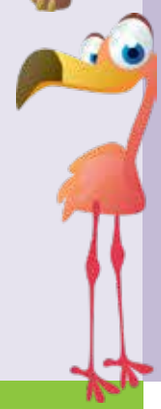
Jwang	Kae	Neng

Ha re ngoleng

Dikanyetsa lebopi la ketso le napahetseng dipolelong tsena.

Nna **ke**/**re** ya Kruger national Park.
Wena **o**/**le** lata sekolong.
Mashodu **a**/**ba** tsoma tshukudu.
Ditlou **e**/**di** nwa metsi.
Moshemane **o**/**ba** nka dinepe tsa diphoofolo.
Rona **re**/**ke** bala Kereiti ya 4.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 107 2019/10/22 12:26:03

Hlophisa papatso ya hao

Ha re ngoleng

Sebetsa le mokgotsi. Hlophisa ho rala phousetara ho bapatsa leeto la sekolo.

1 Le ya hokae?

2 Leeto le neng? Ho tloha ka la_____ ho isa ho_____

3 Le tlo bona eng?

4 Le tlo lefa bokae?

5 Ke bomang ba reretsweng leeto lena?

6 Ba tle le eng?

Ntlha tsa bohlokwa ha o etsa phousetara

- Etsa phousetara ya hao e be kgolo kamoo ho ka kgonehang.
- Etsa mongolo o be moholo kamoo ho ka kgonehang hore batho ba kgone ho e bala habonolo.
- Sebedisa dipolelo tse bonolo, tse hlakileng.
- Khalara phousetara ya hao ho hohela haholo.
- O se behe ditshantshwo tse ngata haholo phousetareng.
- Kenyeletsa sebaka, le letsatsi, mohla le nako.
- Neha leeto sehlooho.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 108 2019/10/22 12:26:09

Ha re ngoleng

Sebedisa mmapa wa monahano le mokgwaritso ho rala phousetara ya hao.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 109 2019/10/22 12:26:11

Dipotso tsa dipolelo le matshwao a lekgotsi

O se ke wa kopanya makgethi le mahlalosi

- Lehlalosi le re bolella ka ketso, re fa tsebiso mabapi le ketso e tshwanang le jwang, neng le kae moo ketso e etsahalang teng.

Ha re ngoleng

Sehella mela ho makgethi dipolelong tsena o nto dikanyetsa mabitso ao di a hlalosang.

O tla bona lehodimo le letle bosiu le dinaledi tse kganyang.
Sesa metsing a phodileng letsatsing le futhumetseng.
Qwelela lewatleng le letala o bone rifi e phatsimang.
O tle le dibonelahole o bone madinyane a manyenyane a dinonyana ka dihlaheng.
Kopana le metswalle e metjha mme le bapale khaseleng e tlolang.
O bone difate tse telele le ditshwene tse thibaneng.
O tsamaye ka thoko ho noka moyeng o phodileng.
Eja dijo tse monate moo ho besitweng.

- *Polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo.*
- *Potso e fella ka letshwao la potso.*
- *Polelo kapa taelo efella ka kgutlo.*
- *Lekgotsi e fella ka letshwao la lekgotsi.*

Matshwao a ho bala

Bala dipolelo tsena tse latelang, di ngole hape o sebedisitse tlhaku tse kgolo le matshwao a puo.

Ha re ngoleng

. ! , ; ?

ema roboto e kgubedu
ke tshwerwe ke tlala
na o a ya kampong ya sekolo

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 110 2019/10/22 12:26:16

o se ke wa tshela mmila ka pele ho lori
o se ke wa bapalla haufi le nka
ke jeresi ya mang ena
joo bona tau e kgolo
peter le sam ba ile lewatle ka phupu
na o ile phomolong
ke ile mabenkeleng mme ka reka dipompong ditjhipisi le diapole
tswaka mahe le tswekere mme o tshele lebese
ke ile serapeng sa diphoofolo mme ka bona ditau mangau ditshwene le ditshukudu

Ha re ngoleng

Sehella mola tlasa lehlalosi polelong ka nngwe mme o dikanyetse leetsi le le hlalosang.

Re tlolela beseng ka thabo.	Re dutse ka kgutso Sedibeng.
Dinaledi di benya lehodimong.	Nyamatsane e matla ka pele tseleng.
Re binne ka thabo ha re ntse re kganna.	Re ile ha hoa ke monyaka ha a bona tau.
Ke kganna ka boiketlo ka serapeng.	O mathile ka pele a re feta.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 111 2019/10/22 12:26:16

Diphoofolo tse hlaha

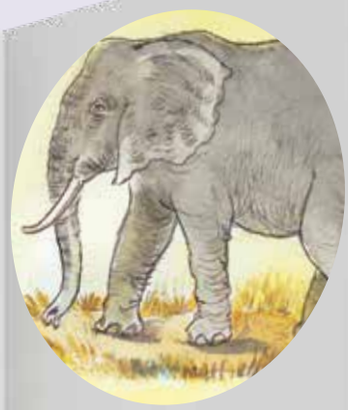

Ha re baleng

TAU

Ditau ke leloko la katse. Tau e tsejwa hangata jwalo ka morena wa diphoofolo. Ditau di a tsoma mme di bolaye diphoofolo tse jwalo ka nyamatsana le Qwaha. Tse tshehadi ke tsona tse tsomang haholo. Di tsoma bosiu hangata mme di sebetsa ka dihlopha. Ditau di rata ho dula thoteng e bulehileng. Di dula ka dihlopha tse bitswang ka hore ke sehlopha sa baikgohomosi.

TLOU

Ditlou ke diphoofolo tse kgolohadi lefatsheng. Di phela moo ho bulehileng mme ho na le jwang. Di kotsing hoba ditsomi di di bolaela manaka a tsona. Ditlou di dula di ntse di hola ka dinako tsohle. Tlou e sebedisa mokadi wa yona ho tlisa metso, ditholwana le metsi molomong wa tsona. E ja dijo tse ka fihlang ho 200 kg mme e nwa metsi a ka bang dilitara tse 190.

TSHUKUDU

Ditshukudu di phela naheng/ thoteng e bulehileng. Di bitswa hore ke dinyamatsane ho bolelang hore di ja jwang le dijalo. Di nwa metsi habedi ha metsi a le teng empa ha ho na le komello di ka dula matsatsi a mane ho isa ho a mahlano di sa nwe metsi. Ho teng mefuta e mmedi ya ditshukudu, e ntsho le e tshweu, le ha ho le jwalo di putswa bobedi ba tsona. Ditshukudi ha di bone hantle empa di tseba ho nkgella haholo. Di kgolo haholo di ka ba boholo ba dikilokeramo tse ka bang 2500. Nakong e ngata di a tsongwa ke mashodu ka baka la manaka a tsona. Re tlamehile ho sireletsa ditshukudu kgahlanong le mashodu le ditsomi.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 112 2019/10/22 12:26:31

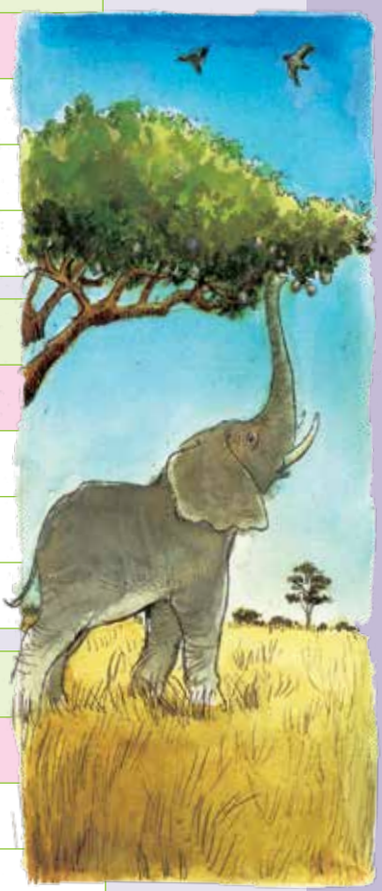
Ha re ngoleng

Bala seratswana ka diphoofolo tse tharo e be o tlatsa ditaba tsa tafole e latelang.

Di ja eng?		
Ditau	Ditlou	Ditshukudu

Di dula hokae?		
Ditau	Ditlou	Ditshukudu

Hobaneng di tshosetswa?	
Ditlou	Ditshukudu

Rala mola o bontshang tlhaloso ya mantswe a ngotsweng.

dinyamatsane	motho ya bolayang diphoofolo ntle le molao
diphoofolo	diphoofolo tse jang dijalo
motsomi ya ikutswang	ho phela o le kotsing
tshosetswa	diphoofolo tse nyantshang bana ba tsona

Ha re bueng

Bolella motswalle wa hao dintlha tse pedi tseo o badileng ka tsona diphoofolong tse tharo.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 113 2019/10/22 12:26:35

O rala phamofolete

Ha re ngoleng

O tlilo hlophisa bukana ka phoofolo. Sebedisa tlhophiso ena ho o thusa. Leqephe le ka hodimo le tlamehile ho ba le setshwantsho e le hore se hohele mmadi. E tlamehile ho ba le sehlooho se hohelang le lepetjo le hohelang – mohlala "boloka Ditshukudu!" Taka setshwantsho leqepheng ka leng ho hlahisa mohopolo wa hao. Leqepheng la ho qetela ngola lebitso la hao le nomoro hobane ke wena moetsi wa bukana ena.

3	2 Tsebiso e mabapi le phoofolo.	1 Leqephe le ka pele.
6 Tsela ya ho tshireletsa phoofolo ena.	5 Phoofolo ena e boholo bo bokae? Ditlwaelo tsa yona ke dife? E ja eng?	4 Batho ba ka e bona hokae phoofolo ena?

Ha re etseng

Seha leqepe le latelang o le mene ho etsa alefabete ya Z, sebedisa mokgwaritso ho qetella bukana ya hao ka makgethe.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 114 2019/10/22 12:26:37

LEQEPHE LE KA HODIMO: le menele ka pele

1

LEQEPHE LE KA MORAO: tsebiso e mabapi le wena jwalo ka dinomoro tsa mohala, aterese le aterese ya e-meili

6

5

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 115 2019/10/22 12:27:13

2

3

4

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 116 2019/10/22 12:27:37

A re shebeng puo

Na o sa hopola?

Leetsi la sebele polelong ke leetsi le sa fetoheng. Maetsi a sa fetoheng a re bolella seo motho a se etsang kapa se etswang ke batho ba fetang a le mong. Di fetoha ho ya ka makgathe.

Maobane ke ile ka hlatswa dijana. Kajeno ke hlatswa dijana.

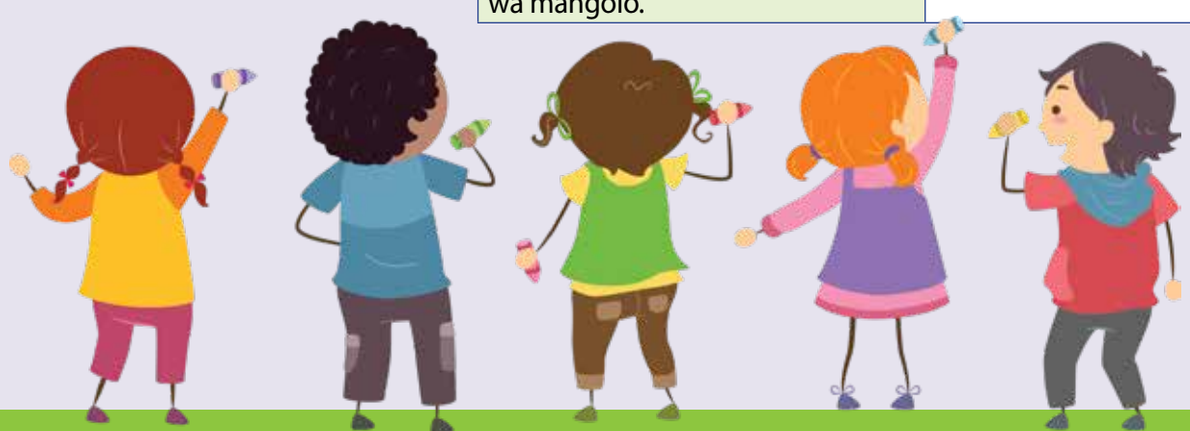

Ha re ngoleng

Sehella mola tlasa leetsi. Bolela hore le lekgatheng lejwale kapa lephethi.

	Lekgathe
Ke ile ka ya sekolong.	
Ngwanana o ile ngakeng.	
Ba ya kerekeng.	
Ngwanana o bapala bolo ya matsoho.	
Ke jele dijo tsa hoseng.	
Ngwanana o matha ka mora bese.	
Moshemane o nwa senomaphodi sa hae.	
Ba shebelletse ditaba.	
Ke ile ka fofisa khaete ya ka.	
Ngwanana o hlatswa meno.	
Ngwanana o fepa katse.	
Ntja e matha kamora motsamaisi wa mangolo.	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 117 2019/10/22 12:27:39

Moshemane ya neng a hana ho ithuta

Ha re baleng

Balla papadi ena hodimo sehlopheng sa hao. O tla hloka dibapadi tse tsheletseng: Steve; Sam; Ann; Pam; Jabu le Monghadi Brown. O tla boela o hloke mopheti ya balang dibaka tsa tshwantshiso tse sa bolelweng ke dibapadi tse ding.

Pono le taelo ya kalaneng tse jwetsang dibapadi tseo ba tshwanetseng ho di etsa di ngolwa ka sakeng. Di ngolwa ka lekgathe lejwale.

[PONO YA PELE: Ka phaposing ya Monghadi Brown. Bana bohle ba etsa mosebetsi wa bona ba kgutsitse ntle le Steve. Ba rala mmapa wa monahano, Steve a ntse a ipapalla papadi ya hae ya Nintendo.]

Mophethi: Monghadi Brown o ruta thuto tsa mantsiboya ha sekolo se tswile bakeng sa ho thusana le bana ba itokisetsang dihlahlobo tsa makgaolakgang. Thuto tseo ke boithaopo mme Monghadi Brown o ithaopile ho thusa bana ka karolo efe kapa efe ya mosebetsi eo ba sa e utlwisiseng.

Steve: [O sheba bana ba bang.] Hobaneng ha le sebetsa kaofela? Ke mang ya tla bapala le nna? Tlong re tlo bapala Nintendo. Bonang papadi e ntjha eo mme wa ka a e rekileng ka Moqebelo. Hobaneng le sa tlohele ho sebetsa mme le tlo bapala le nna?

Ann: Tjhee ke a leboha, ke tshwarehile ke mosebetsi. Dihlahlobo di qala bekeng e tlang mme ke hloka ho bala hore ke pase. O tlamehile hore le wena o etse jwalo, Steve.

Steve: Tjhee bo ha ke batle ho tshwenngwa. Dihlahlobo di hole kwana mme ho sa na le nako e ngata ya ho bala. Tlo Sam tlo bapale le nna.

Sam: Nke ke be ke kgone. Ke leka ho balla dihlahlobo.

Steve: O se ke wa ba sethoto. Jabu! Tlo re bapale.

Jabu: E seng hona jwale Steve ke leka ho balla hlahlobo ya thuto tsa botsebi bekeng e tlang ka labohlano.

Steve: Hobaneng metswalle ya ka e sa tshepahale tjena, le bakgotsi ba jwang? Pam o tseba dipapadi tse ngata na ha o batle ho bapala?

Pam: Tjhee Steve, e seng kajeno. Ha o sa bale o tlo hloleha dithutong tsa hao.

Monghadi Brown: Steve ha o sa ikemisetsa ho bala, ho betere hore o tswe o ilo dula tlasa sefate le dipapadi tsa hao, o tlohele ho tshwenya ba bang.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 118 2019/10/22 12:27:46

Mopheti : Steve o etsa qeto ya ho tswa phaphosing, o hulanya mokotla wa dibuka le jeresi ya hae a ya tlasa sefate. O bina a ntse a ipapalla. O ithabetse o bile a maketse hore hobaneng metswalle ya hae e batla ho balla dihlahlobo tse hole tse tlang ka mora dibeke tse pedi!

[PONO YA BOBEDI: Steve o kena ka phaposing a tshohile. O qala ho batlana le ho hong ka mokotleng wa dibuka.]

Steve: Na o teng ya ka nthusang? Ke..... ke..... hloka ho bala bakeng sa hlahlobo ya hosane mme ke nahana hore ke lahlehetswe ke buka. E ..... mohlomong e ka tlasa tafole ya ka. (O sheba ka tlasa tafole.) Tjhee e nyametse.

[A otlana le tafole.] "itjhuu!" Oho na ha ho na ya ka nkadimang buka?

Sam: Tjhee, Steve. O qetile beke tse pedi tse fetileng o ntse o bapala mme jwale o batla ho bala ka letsatsi le le leng? Ho teng nako ya ho bala ebile ho na le nako ya ho bapala.

Ann: Nka, Steve, o ka sebedisa mmapa wa ka wa monahano. E re ke o bontshe hore o sebetsa jwang.

Steve: [O a lla] Oho! Nke ke ka kgona ho kenya ditaba tsena tsohle ka kelellong ka nakonyana e kgutswane tjena, ke tlo feila.

Ann: Aooo, o se ke wa lla. Ke tla o thusa.

Monghadi Brown: Kgaotsa ho lla Steve. Nakong e tlang o tla qala ho bala pele dihlahlobo di qala. Jabu le Sam thusang Steve le mo dummelle le ho sebedisa dintlha tsa thuto tsa lona hle.

Steve: [O sisinya hlooho a bebetheha] Ha ho na thuso. Nke ke ka hlola ke kgona jwale. Nka be ke sa bapala nakong eo lona le neng le bala ka yona.

Mopheti: Kotareng e latelang Steve o sebetsa ka thata. O ngola mosebetsi wa hae ka mehla ebile o iketsetsa le wa monahano. O ithutile thuto e ntle ho teng nako ya ho bapala le nako ya ho bapala.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 119 2019/10/22 12:27:49

Nahana ka tshwantshiso

Ha re ngoleng

Bala tshwantshiso hape mme o arabe dipotso. Buisanang ka tsona pele o di ngola fatshe.

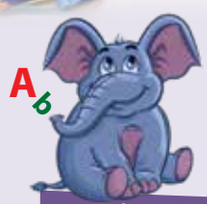
Molaetsa wa tshwantshiso ena ke ofe? Ngola polelo ho tswa tshwantshisong ho netefatsa seo.
Ke mang mophetwa wa sehlooho?
Ho bolelwa eng ka “phaphosi e ne e le ya boinehelo?
Re tseba jwang hore Steve o ithutile thuto"?
Na pale ena e a tshwana le tse ding tseo o di tsebang?
Na o hopola pale ya tsie le dikokonyana? Ha e ba ho le jwalo, na o ka bolela ho tshwana ha dingolwa tsena?

Ha re etseng

Nahana ka tikoloho ya tshwantshiso ena. Pono tse pedi di boletswe. Di taake o be o bontshe sebapadi sa sehlooho ho pono ka nngwe.

Pono ya 1	**Pono ya 2**

A6

Mosebetsi wa mantswe

Fumana mantswe tshwantshisong a moelelo o tshwanang le wa mantswe, mme o a ngole dibakeng tse siilweng.

batlisisa		ferekana	
nyamela		thabisang	

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 120 2019/10/22 12:27:57

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Inahane o le Steve. Kgutsufatsa se etsahetseng ho wena paleng.

Monghadi Brown o ne a na le nako eo a e hlophisitseng boitokisetso bakeng sa dihlahlobo tsa rona empa nna ka
Yaba Monghadi Brown o re ke ye kantle mme ka
Qetellong letsatsi pele ho hlahlobo, ka etsa qeto ya ho bala

Ha re ngoleng

Nahana ka makgethi a hlalosang Steve le Anne. A ngole dikgeong tse ka tlase. Re o file a mmalwa ho o thusa.

ho sebetsa ka matla

botswa

mosa

bohlaswa

Ngola tlhaloso e kgutshwane bakeng sa sebapadi ka seng.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 121 2019/10/22 12:28:03

Ho ngola tshwantshiso

Ha re ngoleng

Le tlilo bapala tshwantshiso le metswalle e sehlopheng sa hao, qetella papetla ena, e tla o thusa ho hlophisa tshwantshiso ya hao. Kgwaritsa tshwantshiso ya hao. Kopa metswalle ya hao ho sheba diphoso. Kopa metswalle ya hao ho nka karolo e le dipabadi tse fapaneng qetellong ha o se o lokisitse mokgwaritso wa hao. Ngololla tshwantshiso ya hao ka makgethe leqepheng le latelang.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

1 Fana ka baphethwa ka ho fapana ha bona?

2 Hlalosa boitshwaro ba baphethwa?

Sehlooho

3 Papadi ena e etsahalla ho kae?

4 Ke dipono dife tse hlahellang, ho etsahala eng ho pono ka nngwe?

Hlalosa poloto/moralo.

Pele
Ya ba
Kamorao ho moo
Qetellong

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 122 2019/10/22 12:28:12

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Ngola tshwantshiso ya hao ka makgethe leqepheng la hao. Hopola ho sebedisa lekgathe lejwale bakeng sa tikoloho le ditaelo.

Sehlooho

Sebaka/ tikoloho

Baphethwa

Titjhere: Saena

Letsatsi

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 123 2019/10/22 12:28:14

Baphethwa

Poeletsamedumo

Hangata re fa dibapadi tsa tshwantshiso mabitso a nang le alfabete tse tshwanang. Nakong e nngwe mabitso a tshehisa. Ha re pheta letara ya lentswe le qalang re sebedisa poeletsamodumo. Boha mabitso ana mme o bone ka moo ditlhaku tsa pele di utlwahalang ho tshwana ha di phetwa.

Mafethe mofenethi wa batho

Nomsa ya seleng

Clive ya bohlale

Mophethi o pheta phetelo

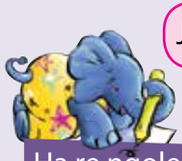
Fred Ramaqheka

Jabulani ya ratehang

Ben wa senatla

Sam ya seleng

Greg ya meharo

Ha re ngoleng

Sebedisa poeletsamodumo ho bopa mabitso a dibapadi tsa tshwantshiso ya hao.

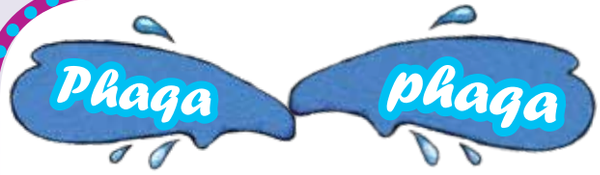
MAETSISAMODUMO kapa mantswe a modumo

Jwale kgutlela tshwantshisong leqephetshebetsong 121 mme o thalle mantswe oohle a modumo mola. Ha re sebedisa mantswe ho etsisa modumo, re ya be re sebedisa maetsisamodumo.
Ke lentswe le etsisang modumo, “jwara”, “bjara” a etsisang ho thubeha.

Ha re ngoleng

Sebedisa mehlala e latelang ho bopa mantswe ao e leng a hao.

HUTARA

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 124 2019/10/22 12:28:32

Letsatsi:

Ho bapatsa papadi ya hao

Ha re ngoleng

Taka phousetara ho etsa papatso ya papadi

Fetolelea mabitso a dibapadi o sebedise medumo ho hohela.

- Fana ka lebitso la papadi, ngola lebitso la papadi ka diletere tse kgolo o ntano ferefa ka mmala
- Ke mang sebapadi paleng
- Sebaka seo papadi e bapallwang ho sona
- Letsatsi le nako eo papadi e bapalwang ka yona
- Tlhaloso ka papadi
- Tsebiso ka botlalo

Mekgwa ya ho etsa phousetara

– Sebedisa puo e hlakileng.
– Sebedisa diletere tse nyane le tse kgolo ho hlalosa mantswe le dipolelo.
– Sebedisa mebala e kganyang ho hohela mmohi.
– Taaka kapa mamaretsa ditshwantsho ho hlalosa papadi ka botlalo.

Sheba phousetara e entsweng ke metswalle ya hao.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 125 2019/10/22 12:28:35

Ngwanana wa seriti o boloka letsatsi

Ha re baleng

[Ketsahalo 1: Phakeng e pela noka. Tafole e behilwe tlasa sefate. Sefate se kgabisitswe ka dibalunu le dithapo tsa ho kgabisa. Hodima tafole ho behilwe kuku e kgolo e pinki ka mmala.]

Mopheti: Tania o keteka letsatsi la hae la tswalo, o na le dilemo tse leshome le motso o le mong. Linda Myeza ya ketekang dilemo tse lekanang le tsa hae le yena ke e mong wa baeti, o apare mose wa letsatsi la tswalo.

Bana: [Ba bina pina ya letsatsi la tswalo, o hole o hole Tania!]

Tania: Ke ya ipotsa hore ebe diphuthelwana tsena di na le dimpho tse jwang. Ke motlotlo e le
ka nnete, hoo ke sa tsebeng hore ke qale ka ho bula mpho efe.

Dan: Bula ya ka! Ke o reketse mpho eo ke e ratang.

Tania: Aa ke koloi ya Lego, e ntle Dan! Lena ke lebokoso le pente ya metsi, ke rata ho ferefa! Ka mona ke lebokoso le dipotloloto, ke ya leboha Anna o wa tseba hore la ka le robehile.

Mary: Tumelo Tania ke kopa tshwarelo ka ho fihla kamora nako, mpho ya hao ke ena. Na o ka kgona ho lepa hore ke eng?

Tania: Ha ke e phopholetsa ke ya e utlwa hore ke popo e ntle, e nyane ebile e mabothobotho.

Sam: Ke eng eo?

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 126 2019/10/22 12:28:38

Mopheti: Ka ho panya ha leihlo, leshodu la feta le matha le ikwahetse sefahleho la nka kuku le dimpho tsohle.

Bana: [Ba hweletsang] Thibang! Leshodu!

Mopheti: Mme wa Tania a mathela kantle ho ntlo.

Mme: Bana! Hlokomelang ntho ena e kotsi balehelang ka hlakoreng lena la ka.

Ntja: Hobu, hobu!

Lindi: [Mahlo a benya, sefahleho sa fufulelwa] taba ena e ya nkgalefisa.

Mopheti: Ngwanana wa seriti a feta baeti ka potlako e kgolo a fofa ka hodima noka ho thiba leshodu. Leshodu la lahla dimpho le kuku fatshe. Ka lehlohonolo kuku ha ya ka ya senyeha.

Lindi: [A tlamella matsoho a monna eo ka morao.] Anna bitsa mapolesa!

[Pono ya 2 : Ke lerata le etswang ke koloi ha e ema.]

Leponesa: O sebeditse hantle, Lindi o phetile hape dula o ntse o lwantsha bokebekwa.

Mme: Ntate leponesa kuku ke ena.

Leponesa: A kore ke kwalle senokwane sena ka koloing.

Mme: Ha o wa ka wa mpolella ka matla a hao a sa tlwaelehang, ke ne ke nahana hore ke bashemane feela bao e leng bahale.

Tania: Ke ya leboha ka ho mphumanela dimpho tsa ka Lindi, jwale re ka keteka letsatsi la ka la tswalo empa ke rata ho o leboha Lindi.

Bana: [Pina] Malebo ho mohale wa rona, malebo ho mohale wa rona, malebo hle Lindi, malebo ho wena.

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 127 2019/10/22 12:28:43

Nahana ka pale

Kenyelletso ya batho. Ke tumelo ya hore e mong le e mong ya sehlopheng se itseng o tshwana le bona. Ha o nahana hore banana e ke ke ya ba bahale. O kgolwa hore ha ho na ngwanana eo e ka bang o matla. O ba kenyelletsa e le batho ba le bang. Ha e be o nahana hore bashemane ke bahale le bona o a ba kenyelletsa hobane o kgolwa hore bashemane ha ba tshabe letho.

Ha re ngoleng

Tshwantshisa papadi mme o arabe dipotso tse latelang.

Ke mang eo e leng mophetwa wa sehlooho?	
Ke sefe se ikgethileng ka yena?	
Molaetsa wa pale ke ofe?	

Na o nahana pale ena ke nnete? Hobaneng?
Ke baphetwa bafe ba bang bao o ba tsebang e le bahale? Na ke hangata moo o fumanang e le banna?
Shadow girl o tshwantshwa jwang le bahale bana?
O tlosa jwang kenyelletso ena e tshwantshang batho?

Ha re etseng

Taaka dipono tse pedi tsa tshwantshiso.

Pono ya 1	Pono ya 2

Ha re ngoleng

Hlalosa tlhahlamano ya diketsahalo.

Qaleho

Kgohlano

Tharollo

Qetello

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 128 2019/10/22 12:28:53

Letsatsi: _____

Ngola tlhaloso ya Lindi.

TEMANA

Ha re sheba ditemana: Temana e na le moetsi le ketso. Ho na le mefuta e mmedi ya ditemana.
Temana e ikemetseng, temana e ikemetseng e a ikemela e le polelo-mohlala: Re tsamaya ho ya sekolong.
Temana e ikammeng ka tse ding-Temana e ikammeng ka tse ding ha e eme e le nngwe jwalo ka polelo. Mohlala: **ha kuku e butswitse**.

Ha re ngoleng

Lekola ditemana tsena e be o a hlalosa ha e be di ka ikemela ka bo tsona e le dipolelo(ka mantswe a mang bolela hore na ke ditemana tse ikemetseng).

	Temana e ikemetseng Ee e ka ikemela e le nngwe	Temana e sa ikemelang Tjhee e ke ke ya ikemela e le nngwe
ha a hweletsa		
ke rata mmino		
ha pula e na		
ke e fumane		
sehlopha sa bone		
re itlhophisetsa ho ba le pikiniki		
ha filimi e fedile		

Phethela ditshwantshiso tsena tsa diphoofolo ka ho tlatsa lebitso le nepahetseng la phoofolo.

O moholo jwaloka _____.
O matla sa _____.
O masene jwaloka _____.
O lebelo sa _____.
O lenama jwaloka _____.
O sesa jwaloka _____.
O mahwashe jwaloka _____.
O motelele jwaloka _____.

Hangata re hlalosa seng ka hore se tshwana le se seng. Mohlala, ha e mong a le molelele haholo, re ka re, "O molelele jwaloka thutlo". Ena ke tshwantshiso. Re atisa ho sebedisa diphoofolo ho tshwantshiso.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 129 2019/10/22 12:29:03

O kgethehile. Mmele oohle wa hao o kgethehile. Ke wena monnga mmele wa hao!

HO SE BE mang ya o tshwarang pokapele.

NKA	☺	☹
bala tshwantshiso.		
bala papatso.		
bala phomofolete/bukana ya tlhahisoleseding.		
bala tshwantshiso ke sebedisa baphetwa le sebui.		
tshwantshisa tshwantshiso.		
araba dipotso hodima bukana ya tlhahisoleseding.		
araba dipotso hodima papatso.		
araba dipotso hodima tshwantshiso.		
rala bukana ya tlhahisoleseding.		
rala phousetara.		
buisana ka dipotso tse hodima papatso.		
tlatsa foromo.		
bona makgethi le mabitso.		
bona makgethi sengolweng.		
bona mahlalosi a mokgwa, nako le sebaka.		
bona poeletsomodumo.		
bona maetsi a sa tswelleng.		
bona polelwana e ikemetseng polelong.		
bona maetsisamodumo.		
bona tshwantshiso.		
bona maetsi le mahlalosi.		
nyalanya mantswe le meelelo ya oona.		
nyalanya mantswe le mahlalosanngwe a oona.		
sebedisa matshwao ka nepo dipolelong.		
sebedisa sebopeho se nepahetseng sa leetsi ho (o, ba, ke jljl).		
ngola tlhaloso ya mopetwa.		
ngola tshwantshiso.		

O tshwanela ho bolella e mong ha ho na le motho ya o tshwarang bokapele.

O tshwanela ho bolella e mong ha ho na le motho ya o etsisang dintho tseo o sa batleng ho di etsa.

Eo o tshwanetseng ho mo letsetsa mohala bakeng sa thuso:

Mohala wa tsa Bana: 0800 05 55 55

SAPS Thibelo ya Botlokotsebe: 086 00 10111

SAPS Nomoro ya tshohanyetso: 10111

Lefapha la "Life Line": 0861 322 322

Lefapha la Tshireletso ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

SES HL Gr4 B2 TH8.indd 130 2019/10/22 12:29:07